

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKIN ÇAĞ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LÜBNAN'DA HİRİSTİYAN SİYASİ PARTİ ÖRNEĞİ
OLARAK EL-KETAİB

Ömer Tayyar ASLAN

2501202380

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr.Üyesi Adem KORKMAZ

İSTANBUL - 2023

ÖZ

LÜBNAN'DA HİRİSTİYAN SİYASİ PARTİ ÖRNEĞİ OLARAK EL-KETAİB

ÖMER TAYYAR ASLAN

İnsan için kimlik meselesi diğer bütün varoluş kavramlarından daha mühim bir meseledir. Çünkü kimlik meselesinin sahip olduğu alanın izahı ve incelenmesi, birey olarak öteki ile sosyalleşen ve böylece bütünlük ifade eden, örgütler kuran insan ve insan topluluklarının tanınmasında anahtar rol oynamaktadır.

Lübnan coğrafyası birçok uygarlığa ve imparatorluğa ev sahipliği yapmış bir hafıza kültür havzasıdır. İlk insanların görüldüğü ve bu ilk insanların ilk tarımsal faaliyetlerini yaptığı bu topraklar insanlığın her anlamda geleceği okumasında ve şekillendirmesinde başvurduğu yegâne noktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde Lübnan tarihi özet olarak verilecektir. Devamında bölgede hâkim olan devletler ve medeniyetler incelenecek ve ardından 1.Dünya savaşı sonrasında Lübnan'da kurulan Fransız mandası ve manda yönetimi sonrası Bağımsız Lübnan'ın siyasi ve tarihi süreci incelenecektir.

İkinci bölümde Lübnan'da sosyal ve dini yapı ortaya konularak alt başlıklar olan dini ve etnik grupların nüfusu ve nüfusun siyasete olan bağlamı izah edilecektir.

Üçüncü bölümde Lübnan da uygulamaya konulan konfesyonel sistem üzerinden modern Lübnan'ın geçirdiği değişimi ve oluşan yeni Lübnan yönetim sisteminin ana temel taşlarını tarihi bağlamda izaha çalışılacaktır.

Son bölümde el-Ketaib partisinin kuruluşu, kurucuları, geçirdiği aşamalar, günümüzdeki durumu Cemayel ailesi ile olan ilişkisi bağlamında ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar sözcükler: Lübnan, Marunîler, Siyaset, El-Ketaib, Cemayel

ABSTRACT

“EL-KETAIB” AS A CHRISTIAN POLITICAL PARTY EXAMPLE IN LEBANON

The issue of identity for man is a more stringent issue than any other concept of existence. Because the prospectus and examination of the area of identity play a key role in the recognition of human communities that socialize with the other as an individual and express integrity and establish organizations.

Lebanese geography is a memory culture basin that has hosted many civilizations and empires. These lands, where the first people were seen and these first people carried out their first agricultural activities, are the point of the humanity that humanity has applied in reading and shaping the future in every sense.

In the first part of the study, the history of Lebanon will be given as a summary. Later, the states and civilizations that dominate the region will be examined and then 1. After the French mandate and buffalo rule established in Lebanon after the world war, the political and historical process of Independent Lebanon will be examined.

In the second part, by introducing the social and religious structure in Lebanon, the population of religious and ethnic groups, which are subtitles, and the context of the population in politics will be excused.

In the third part, the exchange of modern Lebanon through the conformational system introduced in Lebanon and the main cornerstones of the new Lebanese management system will be examined in the historical context.

In the last section, the establishment of the al-Ketaib party, its founders, the stages it has undergone will be tried to be revealed in the context of its relationship with the family of the Cemayel.

Keywords: Lebanon, Marunites, Politics, El-Kataeb, Gemayyel

ÖNSÖZ

“Ey Kavmim, sen ki peygamberlerini bile dinlemedin beni hiç dinlemezsin.

Bir koyun sürüsünden çalar gibi çalarlar insanlarını ve sen bir koyun sürüsü gibi bakarsın çalınanlarına.

Korkarsın kendinden olmayan herkesten. Ve sen kendinden bile korkarsın.

Her kuytulukta bir çocuğun vurulur, aldırmazsın.

Merhamet dilenir, şefkat dilenir, para dilenirsin. Ve nefret edersin dilencilerden.

Ey Kavmim... Sen ki peygamberlerini bile dinlemedin, beni hiç dinlemezsin... Halil Cibran.

İlk olarak beni tez öğrencisi olarak kabul eden, uzun süren bu pandemi döneminde de ne zaman arasam müşfik tavrıyla hocadan öte bir abi sıcaklığıyla bana müsamaha gösteren ve en önemlisi bilimsel yaklaşım metoduyla ayrıntılarda ve veri kalabalığında boğulmanın önüne geçerek çalışmayı başarıyla yöneten değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Adem KORKMAZ’a teşekkürlerimi en içten dileklerim ifade etmek istiyorum.

Bizi daha üniversite yıllarında iken sıradan bir üniversite öğrencisi olmaktan kurtaran, bize yol gösteren, düşünmenin ve sorgulamanın tadını bize sunan, disiplinler arası birlik fikri ile sadece tarihçi, sosyolog veya fizikçi değil bütün fikre sahip bir düşünür olan hocamız Dr. Durmuş HOCAOĞLU’nu rahmetle anıyorum. Üniversitede iken tanıştığım ve beni destekleyen Prof. Dr. İlyas TOPKASAL hocaya, lisansüstü eğitimime devam etmeme vesile olan Zeki SEVEROĞLU hocaya ve ders döneminde sıkı çalışma disipliniyle bizi bu süreçte ilerleten eden bütün hocalarıma teşekkür ediyorum. Ayrıca bu zorlu dönemde her zaman bana destek olan, okumalarıyla beni tashih eden değerli eşime minnet borçluyum.

Ömer Tayyar ASLAN

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	II
ABSTRACT.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
TABLolar LİSTESİ.....	VIII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	IX

GİRİŞ	1
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

LÜBNAN'A GENEL BİR BAKIŞ

1.Lübnan Adının Kökeni ve Lübnan Ülkesi	5
2.Lübnan Coğrafyası.....	5
3.Lübnan Tarihçesi.....	6
3.1.Fenikeliler.....	7
3.2.Helenler.....	8
3.3.Romalılar.....	8
3.4.İlk İslam Devletleri Hâkimiyetinde Lübnan.....	9
3.4.1...Osmanlı Hakimiyetinde Lübnan.....	9
3.4.1.1.Lübnan'da Emirlik Sistemi Dönemi.....	10
3.4.1.2. Çifte Kaymakamlık Dönemi.....	12
3.4.1.3.Lübnan'da Mutasarrıflık Dönemi.....	13
3.5.Fransa Manda Yönetiminde Lübnan.....	15
3.6..Bağımsız Lübnan Cumhuriyeti.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

LÜBNAN'DA SOSYAL VE DİNİ YAPI

2.1. Lübnan'da Sosyal Yapı.....	20
2.1.1.Nüfus.....	20
2.2.Lübnan'da Dini Yapı.....	25
2.2.1.Müslümanlar.....	26
2.2.1.1.Snniler.....	26
2.2.1.2. Şiiler.....	27
2.2.1.3.Dürziler.....	27
2.2.1.4. Nusayriler.....	29
2.2.1.5.Filistinli Mülteciler.....	29
2.2.2..Hıristiyanlar.....	29
2.2.2.1.Grek (Rum) Ortodokslar.....	30
2.2.2.2.Grek (Rum) Katolikler.....	31
2.2.2.3.Ermeniler	31
2.2.2.4.Maruniler.....	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LÜBNAN'DA SİYASİ YAPI

3.1. Modern Lübnan ve Konfesyonel Sistem	35
3.2.Lübnan'da Patrikhane ve Siyasi Gücü.....	37
3.3. Lübnan'da Marunî Aileler.....	39
3.3.1. Franciyye Ailesi.....	39
3.3.2. Şamun Ailesi.....	40
3.3.3. Cemayel Ailesi.....	41
3.4.Lübnan'da Siyasi Ptiler.....	42
3.4.1.Lübnan Hıristiyan Siyasi Partileri.....	42
3.4.1.1.Ulusal Blok.....	43

3.4.1.2.Ulusal Liberal Parti.....	44
3.4.1.3.El-Ketaib Partisi.....	46

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FALANJİST GENÇLİK HAREKETİ VE EL -KETAİB

4.1.Falanjist Gençlik Hareket'in ve Kuruluşu.....	47
4.2. Partinin Siyasi Tipolojisi.....	51
4.3. Partinin Üye Portföyü.....	53
4.4. Parti Örgütlenme Şeması.....	54
4.5. Parti İdeoloji ve Programı	56
4.6..Lübnanda El-Ketaib'in Yaşadığı Siyasal Aşamalar	58
4.6.1. .1936-1943: Kuruluş ve Bağımsızlık Mücadelesi.....	58
4.6.2. 1943-1958: Lübnan'ın Zayıflatılmasına Karşı Mücadele	59
4.6.3. 1958-1969: Ketaib İktidara Yürüyor.....	61
4.6.4. 1970-1982: Çözumsuzlüğe Karşı Savunma	62
4.6.5. 1982-1988: Âmin Cemayel'in Başkanlığı	63
4.6.6.1989-2000: Suriye Çağı	64
4.6.7.El-Ketaib Partisi ve Bugünkü Durumu	65
4.6.8.El-Ketaib Partisi 2022 Programı ve Yaşadığı İdeolojik Değişimler.....	66
SONUÇ.....	70
KAYNAKÇA.....	74
EKLER.....	83

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo -1: 1921 Yılı Lübnan Nüfus Sayımı ve Oranları

Tablo-2: Lübnan'ın 1932 Yılı Resmi Nüfusu

Tablo -3: Lübnan'ın 1932 yılı resmi nüfusu ile 1943,1952 ve 1956 yılları tahmini nüfusları

Tablo-4: Lübnan'ın 1958 ve 1983 yılları tahmini nüfusu

Tablo-5: Lübnan'ın 2016 yılı toplam nüfusu ve etnik–dini yapıların nüfus oranları

Tablo-6: CIA'in raporuna göre Lübnan'ın 2018 Yılı Dini Yapısının Tahmini Nüfus Oranları

Tablo-7: El-Ketaib'in Basit Olarak Bölgesel Teşkilatlanma Şeması

KISALTMALAR

BA’AS: Arap Sosyalist ve Diriliş Partisi

BM: Birleşmiş Milletler

İSP: İlerici Sosyalist Parti

SSMP: Suriye Sosyal Milliyetçi Partisi

ULP: Ulusal Liberal Parti

GİRİŞ

Toplumları bir arada tutan dinamikler araştırıldığında kültürel öğeler, gelenekler gibi yaşanılabilen teamüller ve bunun üzerine bina edilmiş etnik aidiyet ve daha üst bir katman olarak dini aidiyet kavramı ortaya çıkmaktadır. Hemen hemen bütün toplumlar az ya da çok bu unsurlara sahip olarak tarihte yaşamaya ve varlıklarını daha üst bir seviyeye taşıyarak var olmaya devam etmektedirler. Bu yarına kalma meselesi yani toplumlar açısından varlığını ileriye taşımak dünyanın her bölgesinde ortak unsurlar ve benzer özellikler taşımaktadır. Ancak Lübnan ve etrafını içine alan tartışmalı ve üzerinde mücadelelerin hiç bitmediği bölgeler için bir şey söylenecekse siyasi partiler diğer unsurlara nazaran daha mühim ve üzerinde daha çok durulması gereken bir olgu olarak karşımızda durmaktadır.

İleri demokrasi dönemiyle birlikte toplumlar kendilerini politik/siyasi aygıtlar ile ifade etmeye ve bunun sonucu olarak politik/siyasi partiler kurarak bu amaçlarını başarmaya çalışmaktadırlar. Daha önceleri adları ve unvanları dini ve etnik anlamda anılan toplumlar artık bu iki kavram ve bu kavramların içeriklerinin yürütücü lokomotifi olan politik/siyasi partiler kurmaya başlamışlardır. Lübnan'ın en eski yerleşiklerinden Katolik Hristiyan Marunîler de bu sürece ayak uydurmuşlar ve I. Dünya Savaşı'nın ardından meydana gelen gelişmelerden sonra kendilerini hem korumaya almak hem de farklı bir temsil ve örgütlenme kabiliyeti göstermek amacıyla öncelikle kendi milis örgütlerini kurmuşlardır. Marunîlerin kurduğu bu milis örgütler daha sonra siyasi partilere dönüşerek Marunîlerin günümüze kadar varlıklarını kadim olan değerleri üzerinde modern olan siyasi aygıtlarla sürdürmeye devam ettirmelerinde başat etkenlerden biri olmuştur.

Küçük veya büyük çaplı bazı toplumlar bulundukları bölgenin hafızası konumundadırlar. Bu hafıza toplum olmanın getirdiği avantaj ve özelliklerinden dolayı bölgeyi anlamada ve bölgede bulunan toplumları ve bu toplumlar arasındaki ilişkileri ortaya koymada bu hafıza toplumların araştırılması ve incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Hristiyan-Katolik Marunîler de bu hafıza toplumların en başta gelenlerindenidir. Çünkü Suriye-Lübnan bölgesi karmaşık ve çözülmesi mümkün

gözükmeyen sorunların merkezidir. Burada yaşayan topluluklar kendi varlıklarını sağlama almak adına bölgedeki meşruiyetlerine deliller ve kadim referanslar sunma ihtiyacı içine girmektedirler. Bu durumda da toplumların buradaki varlıklarını sorgulamada temel yol haritası olarak yer almasını beraberinde getirmektedir. Özellikle Doğu Hristiyanlarının en önemli parçalarından biri olan Marunîler buradan çok ötelere ilişkiler geliştirmişler ve bunu günümüze taşımışlardır. 1200'lü yıllardan itibaren Vatikan ile ilişki halinde olan Marunîler Fransa ile güncel ve kültürel ilişkilerini hala canlı tutmaktadır. Bu durum Marunîlerin bir azınlık topluluk veya Lübnan'ın çoğunluğunu oluşturan topluluk olmasından öte bir anlam taşımaktadır. Başta Avrupalı güçler olmak üzere uluslararası güçlerin özellikle Marunîleri bahane ederek ve diğer toplulukların hamisi oldukları gerekçesiyle bölgeye müdahalelerini getirmiş ve bu müdahaleleri de Lübnan'da sonu gelmez iç savaşları getirmiştir. Bu nedenle Marunîlerin anlaşılması ve araştırılması hem Marunîler açısından hem de Lübnan'ın iç ve dış siyasi ilişkileri ve bağımsızlığı açısından oldukça önemlidir.

Lübnan Hristiyanları bütün araştırmacılar için ilgi çekici bir alandır. Çünkü Maruniler Lübnan'da eski Aramice'nin bir kolu olan Marunice gibi bir dili hala muhafaza eden ancak günümüzde Arapça ve Fransızca konuşan, ezoterik ve militarist yapısıyla canlı ve interaktif bir görünüm sergileyen bir topluluktur. Kendilerini ifade tarzları ve varoluş referansları benzerlerinden oldukça farklı olan Marunîler bu anlamda araştırılmaya ve incelenmeye değer birçok özelliğe sahip bir toplumsal yapıdır. Son dönemde hakkında çok fazla çalışma yapılmayan Marunî toplumu daha çok kendi içinden çıkardığı entelektüel ve din adamlarının yaptığı çalışmalarla önümüzde durmaktadır. Bunun sebebi bu topluluğun bir anlamda da içe kapalı yaşaması ve sürekli kendini koruma ve tehdit altında olma duygusu olabilir. Marunîler böyle iken bir Marunî partisinin incelenmesi ve bunun özelde Lübnan'a genelde bölgeye ve dünyaya yansımalarının nasıl olduğu önemli bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. El Ketaib Partisi ile ilgili yapılan çalışmalar bir elin parmaklarını geçmeyecek sayıdadır. Bu yapılan çalışmalar ya genel olarak Lübnan Hristiyanlar ve mezhepleri bağlamında çalışmalardır ya da Lübnan'da bulunan etnik-mezhep toplumsal yapıları ile ilgili çalışmalar kapsamında ele alınan bir bölüm olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında hassaten Hristiyan siyasi partileri veya El- Ketaib üzerine yapılan çalışmalar bulunmaktadır.

Yapılan bu çalışma sosyolojik toplumsal bir etnik/dini yapının değişim ve dönüşümünü siyasi bağlamda incelemekte ve bu alanda özgün bir görüş ortaya koymaya çalışmaktadır. Özellikle partinin motivasyon ve kuruluş temelleri üzerine eğilerek çekirdek bir aile liderliğinde ortaya çıkan partinin bu aile liderliğinde geniş kitlelerin desteğini kazanması ve bunu Büyük Lübnan rüyası bağlamında ortaya koyması çok önemlidir. Cemayel ailesinin kurucu asabiye olarak var olması ve bunu geniş kitlelere ulaştığında da sürdürmesi güçlü liderlik kurumunun en önemli örneklerindendir. Yapılan bu çalışma ile amaçlanan; çalışmanın kapsamının izin verdiği ölçüde hedef çalışma konusu ile ilgili derinlikli bir sonuç ortaya çıkarmaktır. Örneğin El-Ketaib Hristiyan Marunilerin Cemayel ailesi açısından bir olgu olarak incelenirken bir başka araştırmacı spesifik olarak Cemayel ailesini ve diğer ailelerle ilişkilerini tarihi bağlamda ele alabilir ve ailenin böyle militarist bir milis örgütünü nasıl kurduğunu ve bu kurucu motivasyonu nasıl elde ettiğini araştırabilir. Daha da ayrıntılı olarak Piyer Cemayel liderlik modeli Lübnan ve Ortadoğu liderlik ve önderlik modeli açısından incelenebilir ve ortaya konulabilir.

Hristiyan Marunîler günümüzde Lübnan'da hala Bağımsız Lübnan sonucu kurulan sistemde yer alan düzenlemeye göre Lübnan siyasetinde yer almaktadır. Buna göre Cumhurbaşkanı Hristiyan, Başbakan Sünni ve Meclis başkanı Şii olacaktır. Bu ülkede kurulan bu sistem Taif Anlaşması Mithak El-Vatani ve Lübnan anayasası üzerine bina edildiğinden ülkede bu düzenlemeyi değiştirmeyi kimse düşünmemiş hatta nüfus sayımları dahi yapılmamıştır. Çünkü özellikle Şiilerin nüfus artış oranı Sünniler dâhil diğer toplumsal grupları geride bırakmıştır. İlk uygulama nüfus yoğunluğuna göre yapıldığından yapılacak değişikliğin ülkeyi yeni darboğazlara sürüklemesinden korkulduğundan dolayı nüfus sayımları yapılmamış ve bu ilk uygulama teamül olarak varlığını hala korumaktadır. Özellikle son dönemde Lübnan Limanı'nda meydana gelen büyük patlamayla ülkede kargaşa ve iç savaş baş göstermeye başlamış bunun sonucunda da hükümet düşmüş ve ekonomi çökerek Lübnan'da bankalar kepenk indirme konumuna gelmiştir.

Marunî El-Ketaib Partisi ile ilgili yapılan çalışma kendi içinde bazı sınırlara sahiptir. Bu sınırlar şu şekilde sıralanabilir. Öncelikle Lübnan, Marunî Hristiyanlar ve Lübnan genel tarihi süreci ele alındıktan sonra I. Dünya Savaşı sonrası dönemde El-

Ketaib'in kuruluğu başlangıç olarak kabul edilmiştir. Bu tarihten itibaren hem Lübnan tarihi akışı ve partinin bu süreçte yaşadığı olaylar beraber ele alınarak son dönemlerle ilgili genel değerlendirmeler yapılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın sınırları partinin kuruluğu ile Pierre Cemayel'in vefatı sürecin başlangıcı kabul edilebilir. Çünkü Piyer Cemayel, partinin remz şahsiyeti ve banisi olarak partiyi kuruş ve en zor süreçlerde partinin başında bulunmuştur. Partinin nadir liderlik ve kurucu asabiye aile yapısının muhafazası da Piyer Cemayel şahsında değerlendirilebilir.

Hıristiyan Marunî siyasi partisi El-Ketaib hakkında yapılan bu çalışma içerdiği bölümler açısından bir uyum ve insicam yakalamaya gayret etmektedir. Çalışma okura ve araştırma yapacak araştırmacılara pencereler açma açısından klasik bir görünüm sergilese de ele aldığı konuları inceleme ve ifade açısından özgün ve üzerine de çalışmalar yapılabilir noktalar elde etmeyi hedeflemektedir. Lübnan siyasi yapısı gereği çok kültürlü ve çok etnik/mezhep yapılı olduğundan dolayı burada uygulanan Konfesyonel ya da ortaklaşmacı sitem merkeze alınarak bu sistemde Hıristiyanların, Marunîlerin ve Marunî siyasi örgütlerinin nasıl yer aldığı tarihsel bağlamı da ortaya konularak verilmeye çalışılacaktır.

Bu çalışmada Lübnan'da 1936 yılında kurulan Hıristiyan Katolik Marunîlerin "El-Ketaib" adlı siyasi partisi incelenecek ve genel olarak partinin yapısı ortaya konulmaya çalışılacaktır. Çalışma konusunun Lübnan'da Hıristiyan bir siyasi parti olmasının Lübnan'da faaliyet gösteren modern siyasi partilere ve Marunîlerin bu yeni siyasallaşma biçimlerine dokunan birçok tarafı bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında olumlu veya olumsuz anlamda yeniye yani modern zamana ait siyasal temsil yöntemleri, bütün siyasallaşma tecrübeleri, saha aktiviteleri ve bunun en canlı rneği olarak siyasal parti örgütleri içerik olarak yer alacaktır. Meydana gelen bu siyasallaşma biçimi Lübnan toplumları için yeni bir şeydir. Aynı zamanda umutla bekledikleri de bir durumdur. Çünkü onlara göre zamanın ruhu Lübnan toplumlarının kendilerini her anlamda özgürce ifade ve temsil edebildiği yöne doğru akmaktadır. Buna rağmen yapılan her yenilik mutlak barış ve umut içerse de bu yenilik umutları defalarca yıkılmış ve tarifi zor acılar toplumların hafızalarına kazınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

LÜBNAN'A GENEL BAKIŞ

1.Lübnan Adının Kökeni

İbrani dilinde “Lebanon”, Süryanice’de “Lebnan”, Arapça’da “Lübnan”, Grekçe’de “Libanos”, Latince’de “Libanus” ve günümüz bazı Batı dil literatürlerinde “Lebanon” gibi kullanıma sahip olan Lübnan kelimesi Samî diller grubunda “beyaz” anlamına gelen “lbn” kelime kökünden türetilmiştir. “Lbn” kök yapısından gelen Lübnan adının karla kaplı bölge dağlarında oluşan beyaz görüntüden kaynaklı bir ad olarak Lübnan’a verildiği bilinmektedir.¹

Yine başka bir kaynakta da benzer bir tanım yer almaktadır. Bu bölgeye dağların zirvesinde yer alan kar beyazlıklarından dolayı “lbn” köküne ithafen veya kireçtaşlarının oluşturduğu süt beyazı renkten dolayı bu isim verilmiştir.²

2. Lübnan Coğrafyası

Lübnan, Batı Asya bölgesinde 33° ve 35° kuzey enlemleri ile 35° ve 37° doğu boylamları arasında yer almaktadır. Lübnan Arap Platosunun kuzeybatısında bulunmaktadır. Ülkenin yüzölçümü takriben 10.432 kilometre karedir. Lübnan’ın bugünkü ülke hudutları, başkent Beyrut merkez olmak üzere iki komşusuyla paylaştığı sınırlarından oluşmaktadır. Sınırlarının Suriye ile olan uzunluğu 375 kilometredir. İsrail ile sınır uzunluğu ise 79 kilometredir. Ayrıca Akdeniz’e bakan batı tarafında Kıbrıs ile 255 kilometre deniz sınırı bulunmaktadır.³

Lübnan ülkesi; kıyı ovaları, Lübnan Dağları, Bekaa Vadisi ve Anti-Lübnan Dağları olmak üzere dört ana büyük coğrafi bölümden oluşmaktadır. Lübnan’ın coğrafi yapısı oldukça dar yapısal özelliklere sahip kıyı ovaları ile bu kıyı ovalarının arkasında

¹ Mustafa L. Bilge, “Lübnan”, **DİA**, C.27, Ankara, 2003, s.244-246.

² <https://www.etymonline.com/word/lebanon>.

³ Zahide Tuba Kor, **Ortadoğu’nun Aynası Lübnan**, İHH Yardım Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009, s.8.

art arda uzanan sıradağlardan oluşmaktadır. Lübnan'ın Akdeniz'e paralel şekilde uzanan dağ sıralarının ilki Lübnan'ın kuzeyinden güneyine doğru uzanmakta olan Lübnan Dağları'dır. Lübnan dağlarının zirve noktası rakım olarak 3000 metrenin üzerindedir.

Bekaa Vadisi ile Suriye sınırı arasındaki bölgede Lübnan'ın kuzey ve güney bölgesini içine alan Anti Lübnan Dağları yer almaktadır. Yine bu dağların zirve noktasının yüksekliği 3.000 metre üzerindedir. Bu dağların zirvesine ayrıca Hermon Dağları adı da verilmiştir. Ovaları ve arazileri sulayan birçok akarsu, kaynağını bu dağlardan almaktadır. Bekaa vadisi bu dağlardan sonra yükseltinin azalmasıyla ortaya çıkan ülkenin önemli noktalarından birisidir. Bekaa vadisi 180 kilometre uzunluğa ve 10-26 kilometre genişliğe sahiptir. Ayrıca Litani nehrini Akdeniz'e dökülene değin üzerinde taşımaktadır. Vadinin kuzey tarafından Orontes (Asi) Nehri doğmaktadır.⁴

3.Lübnan'ın Tarihçesi

Lübnan'ın başkenti Beyrut'un altı mil kuzeyinden doğan Dog Nehri, Nehr El-Kelb, Akdeniz'e dökülür ve Lübnan'ın alt kısmı bu suların hayat verdiği alandır. Eski Mısır dili, Asurca ve Babilce ile başlayıp, Grekçe ve Latince ile devam eden, İngilizce, Fransızca ve Arapça ile son bulan hemen hemen on dokuzaya yakın dil ve kültürlerin izlerini bu bölgedeki beyaz kireçtaşı kayalarda bulmak mümkündür. Bu yazıtlar, bölgenin dar ve tehlikeli geçit bölgelerinde yerli ve dağlı halkların dış işgal güçlerine karşı nasıl bir korunma ve savunma stratejisi izlediğini anlatmaktadır. Böyle bir kaydı ilk bırakan M.Ö. 1300'lerde Hititlilere karşı savaşmış olan II. Ramses'tir. Daha sonra Ninovalı Esarhaddon, Babilli Nebukadnezar, Roma'daki Suriye Lübnan hanedanı Caracalla, Osmanlı Sultanı Sultan Selim, General Allenby ve General Gouraud da burada iz bırakan isimlerdir. Bölgede iz bırakan diğer liderler ise Büyük İskender, Selahaddin Eyyubi ve Büyük haçlı komutanı I. Baldwin'dir. Bu kayalara Son olarak 1946 yılının Aralık ayında son Fransız manda güçlerinin bölgeden tahliyesi olayı, Bağımsız Lübnan Cumhuriyeti anısına Arapça olarak kaydedilmiştir. Bu kayıtlar tarafından açılan dar pencereler

⁴ Philip K. Hitti, **A Short History of Lebanon**, ST Martin Press, Newyork, 1965, s.1.

aracılığıyla farklı, çeşitli, damalı ve renkli bugünün Lübnan Cumhuriyeti'ne göz atma fırsatı ortaya çıkmaktadır.⁵

Tarih boyunca Lübnan bölgesinde, sırasıyla Fenikeliler (Kenaniler), Asurlular, Babiller, Persler, Makedonya Krallığı, Roma, Bizans, Emeviler, Memlukler, Fatımiler, Osmanlı Devleti ve Fransızlar gibi birçok kavim ve devlet hüküm sürmüştür.

3.1.Fenikeliler

Lübnan'ın tarihi milâttan önce 3000 yıllarına kadar götürülebilmektedir.⁶ Lübnan coğrafyasını özellikle kıyı şehirlerini ilk olarak inşa eden, buradan dünyanın birçok bölgesine deniz yoluyla ticaret ve medeniyet unsurlarını taşıyan ve Fenikeliler olarak bilinen Kenaniler, Lübnan'ın ilk yerleşikleridir. Lübnan, Fenikelilerin merkezi, hatta anavatanı olarak tanımlanabilir. Esasen bir Akdeniz kavmi olan ve Akdeniz kültür havzası içinde yer alan topluluk, bu bölgeye damgasını vurmuş ve geliştirdiği sistem ve ürettiği ürünlerle günümüze kadar etkilerini sürdürmüştür.⁷

Kendilerinin Kenaniler, Yunanlıların ise Fenikeliler⁸ adını verdiği bu topluluk, Lübnan'ın da içinde bulunduğu İsrail, Suriye, Ürdün ve Türkiye'nin güney kıyıları ile Gazze'yi içine alan bir hâkimiyet sahasına sahip olmuşlardır. Fenikelilerin Lübnan'da kurduğu şehirler Sayda, Beyrut, Tyre ve Trablusşam/Tripolis⁹ şehirleridir.

Denizcilikle geçinen bu topluluğun oluşturduğu Fenike alfabesi, günümüz Latin alfabesi dâhil bütün alfabelerin temelini oluşturmaktadır. Fenikelilerden sonra Lübnan ülkesi barbar ve savaşçı özelliğe sahip Asurluların hâkimiyetine girmiştir. Asurlulardan sonra Persler bölgeye hâkim olmuş, bu iki güç de Lübnan bölgesinde kalıcı hâkimiyet

⁵ Hitti, a.e, s.16.

⁶ Mustafa L. Bilge, a.g.e, s.244-246.

⁷ Kenan Yurtsal, Büyük Ortadoğu'da Küçük Ortadoğu: Lübnan, **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi**, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2006, s.9.

⁸ Bu isim Fenikelilere Yunanlılar tarafından, "Murex" adlı bir deniz mahsulünden elde ettikleri mor renkli kumaştan dolayı M.Ö 1570'lerde verilmiştir. Çünkü Yunanlılar Grekçe "Phoinike" kelimesini mor rengin anavatanı anlamında kullanmaktaydılar. bkz. Gözde Adıgüzel, Bilge Yılmaz Kolancı, **Antikçağda Statünün Rengi: Mor Purple: The Colour Of Status In Antiquity**, Cedrus The Journal Of Mcr, Cedrus V (2017) 267.

kuramamış sadece yaptıkları saldırı ve tahribatlarla Fenikelilere ve Lübnan bölgesine zarar vermişlerdir.

3.2.Helenler

M.Ö. 333'te Büyük İskender'in Ahameniş hükümdarı III. Darius ile yaptığı İssos Savaşı'ndan sonra Lübnan, Büyük İskender'in hâkimiyetine girdi. Helenlerin hâkimiyetleri daha çok siyasi olmakla beraber bölgede devam eden deniz ticareti ve üretim sekteye uğramıştır.¹⁰ Tripolis, Sayda, Tyre ve Beyrut sahil şehirleri bir durgunluk içine girdiler. Daha sonra ise Büyük İskender'in komutanlarından Ptolemaios Lübnan'ı hâkimiyeti altına aldı.¹¹

3.3.Romalılar

Lübnan, M.Ö. 64 yılından itibaren Roma, daha sonra da Bizans'ın hâkimiyetine geçti.¹² Roma, bölgeye geldikten sonra Klasik Roma kültür ve uygarlığını da buraya getirdi. Pagan Roma kültür ve medeniyeti zengin Fenike kültür ve entelektüelliği ile bir ara geldi. Bölge de entelektüel zenginlik arttı. Roma, bölge şehirlerinde yaşayanlara vatandaşlık verdi. Bu şehirler zamanla çanak çömlek ve cam işlerinde bölgenin merkezi haline geldi. Daha önce de olduğu gibi çevre ülkelerden gelen gemiler limanlara yanaşarak Lübnan'a zenginlik ve ürün çeşitliliği meydana getirdi. Özellikle Suriye, İran ve Hindistan'dan gelen mallar önem arz etmekteydi. Roma, aynı zamanda bu bölgeden parfüm, sedir, meyve ve şarap ihraç etmekteydi.¹³

¹⁰ Cities Of The Middle East And North Africa, **A Historical Encyclopedia**, ed: Michael R. T. Dumper, Bruce E. Stanley, USA, 2006, s.369.

¹¹ Kor, **a.g.e**, s.25.

¹² Edward Gibbon, **Roma İmparatorluğunun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi**, İndie Yayınları, 2019, s.53.

¹³ Yurtsal, **a.g.t.**, s.10; Yunus Ekici, "Osmanlı Yönetiminden Fransız Manda İdaresine Kadar Lübnan'da Dürzî-Marunî Mücadelesi", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C:30, Sayı:2, Temmuz 2020, s.556.

3.4.İlk İslam Devletleri Hâkimiyetinde Lübnan

Lübnan, Hz. Ömer döneminde, 636 yılında gerçekleşen Yermük Savaşı'nda Bizans İmparatoru Herakleios'un yenilgiye uğratılmasından itibaren Müslümanların hâkimiyetine geçti. Bu dönemden itibaren bölgede her açıdan İslami motifler ve uygulamalar belirmeye başladı.¹⁴

Emevîler döneminde (660-750), Bizans saldırı ve tehlikesine karşı bölgeye özellikle Yemen ve etrafından getirilen savaşçı özelliklere sahip ve gittikleri yerlere uyum sağlayabilen Tenühiler, Arslanlar ve onların bölgeye davet ettiği diğer kabileler yerleştirildi. Emevîlerin bu çalışmaları bölgede hem İslam'ın yayılmasına öncülük etti hem de günümüz Lübnan'ının etkin topluluklarından Marunîlerin Bizans'taki mezhep çatışmalarından dolayı Suriye'nin kuzeyinden kaçarak bölgeye yerleşmesine sebep oldu.¹⁵

Abbasiler döneminde (750-977), bölge İslami faaliyet açısından zengin bir hale geldi. Özellikle hadis çalışması yapan âlimlerin uğrak merkezlerinden biri oldu. Abbasilerden sonra ise Şii Fatımilerin kontrolüne geçen Lübnan'da ticari ve kültürel canlılık hız kazanmıştır. Trablus başta olmak üzere birçok şehirde kütüphaneler kurulmuştur. Ancak Fatımilerin İslam yorumları farklı olduğundan bölgede bugün de varlığını sürdüren Dürziler gibi Sünni harici Müslüman topluluklar ortaya çıkmıştır. Fatımilerden sonra kısa süre haçlı hâkimiyetine giren Lübnan, uzun mücadelelerin ardından 1300 yıllarında Memluklerin eline geçti. Bu dönemde Avrupa ve kendi bölgesinin önemli bir ticaret merkezi konumuna gelen Lübnan'ın sonraki hâkimleri ise Osmanlı Devleti olacaktır.

3.4.1.Osmanlı Hâkimiyetinde Lübnan

Osmanlı Devleti, 1516 yılında Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi ile hâkimiyeti altına aldığı Lübnan'ı, diğer fethettiği bölgelerde olduğu gibi millet sistemine dayalı

¹⁴ Kor, **a.g.e**, s.26.

¹⁵ **a.e**, s.248.

olarak bölge topluluklarının din, kültür ve sosyal yaşamlarına müdahale etmeksizin 400 yıl idare etmiştir.¹⁶

Osmanlı Devleti bu 400 yıllık süreçte Lübnan’da, Emirlik Sistemi Dönemi (1516-1842), Çifte Kaymakamlık Dönemi (1843-1861) ve Mutasarrıflık Dönemi (1861-1915) olmak üzere üç farklı yönetim şekli uygulamıştır.¹⁷

Birinci dönem, Osmanlı Devleti’nin Lübnan-Suriye bölgesinden istediği toplulukla çalışarak bölgede kendi kurguladığı sistemi uyguladığı dönemdir. Bu dönemde bölge, Müslümanlar ve gayrimüslimler şeklinde tasarlanarak yönetilmiştir.¹⁸ Bu sebeple Emirlik Dönemi’nde Osmanlı’nın hangi etnik ve dini grupla bölgeyi yönettiği ve bu grubun özellikleri oldukça önemlidir. Çünkü bir sonraki döneme geçişin kodları bu dönem siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmelerinde saklıdır.¹⁹

3.4.1.1.Lübnan’da Emirlik Sistemi Dönemi

Emirlik Sistemi döneminde Dürzi Ma’noğulları (1516-1697), Sünni Şihabiler (1697-1770) ve Hristiyanlığa geçen Şihabiler (1770-1841) Osmanlı Devleti adına emir olarak Lübnan’ı yönettiler.²⁰

Osmanlı Devleti’nin fethinden önce Lübnan, farklı inançlara sahip güçlü yerel şeyh ve liderlerin yönetimindeydi.²¹ Osmanlı’nın Lübnan ve çevresini fethetmesi bölgede Memlukler adına hüküm süren Tenühiler’in hâkimiyetini sonlandırdı. Tenühi emirleri Ma’nlara mensup Şam valisi Fahreddin El-Ma’n tarafından 1544 yılında yakalandı ve Şam da hapsedildi. Bu dönemde Osmanlı’nın bölgedeki ilk dönemlerinde sık sık ayaklanmalar oluyordu. Yine bir isyan sonucunda Osmanlı Devleti’nin düzenlediği askeri harekâta Emir Korkmaz öldürüldü (1585). Yerine emirliğe oğlu Fahreddin geldi.

¹⁶ Fawwaz Traboulsi, **A History of Modern Lebanon**, Pluto Press, London 2007, s.2.

¹⁷ İrfan C. Acar, **Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu**, TTK, Ankara, 1989, s.7.

¹⁸ **a.e.**, s.12.

¹⁹ Traboulsi, **a.g.e.**, s.3.

²⁰ Yunus Ekici, Osmanlı Yönetiminden Fransız Manda İdaresine Kadar Lübnan da Dürzî-Marunî Mücadelesi, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi The Journal of International Social Sciences**, C:30, Sayı:2, Temmuz, 2020 s.558.

²¹ Hitti, **a.g.e.**, s.157.

Fahreddin döneminde (1585-1635), Ma'noğulları Lübnan'da ve çevresinde giderek güçlendi. Silahlı birlikler kurarak Lübnan'da adeta bağımsız hareket etmeye başlayan Fahreddin, Osmanlı seferi sonucunda 1613'te yerine oğlunu bırakarak İtalya'ya kaçtı. 1618'de affedilerek tekrar Lübnan'a döndü. Eski politikalarını devam ettirdi. Avrupa ile dini ve ticari ilişkileri geliştirdi. Osmanlı'nın yaptığı askeri seferle yakalandı ve 1635 yılında idam edildi. Fahreddin'den sonra bölgedeki Ma'noğulları hâkimiyeti güç kaybetmeye başladı. Emir Ahmed'in 1697 yılında çocuk bırakmadan ölmesiyle Lübnan'daki Ma'noğulları dönemi sona ererek Sünni Şihabiler dönemi başladı. Bazı Dürzi grupların Şihabilere muhalefetiyle başlayan mücadeleler sonucunda Dürziler büyük yara aldı. Marunîler güçlenmeye başladı. Bu arada Sünni Şihabilerden Hristiyanlığa geçen Yusuf 1770'te emir oldu. Böylece Lübnan'da Hristiyan Şihabiler dönemi başladı.²²

1788-1840 yılları arasında emirlik yapan ve Hristiyan Marunîliğe geçen II. Beşir döneminde varlıklı ve nüfuzlu Dürzi ailelerin mallarına el konuldu, liderleri sürgüne gönderildi.²³ 1822-1825 yılları arasındaki Hristiyan Şihabiler ile Dürzi Canbolatlar arasındaki mücadele sonucunda Canbolatların liderleri idam edildi. Böylece Marunîlerle Dürziler arasındaki rekabet önemli bir aşamaya geçti. 1832-1840 Yılları arasında Mısır'ın idaresinde kalan Lübnan'da Emir II. Beşir, Kavalalı İbrahim Paşa'nın emirlerine boyun eğmek zorunda kaldı. İbrahim Paşa'nın misyonerlik faaliyetlerini serbest bırakması, Dürzilere karşı Marunîleri desteklemesi, vergileri artırması ve zorunlu askerlik uygulamasını başlatması isyanlara yol açtı. 1840'ta çıkan isyanda Emir II. Beşir Malta'ya kaçtı. Yine bu tarihte İbrahim Paşa Lübnan'ı boşalttı. Emirliğe getirilen III. Beşir, Dürzi muhalefeti sebebiyle hâkimiyet kuramayınca 1842'de görevden alındı. Böylece Lübnan'da Şihabiler ve emirlik dönemi sona erdi.²⁴

²² Şit Tufan Buzpınar, "Lübnan" **DİA**, C.27, Ankara 2003, s.248-254.

²³ Ekici, "Osmanlı Yönetiminden Fransız Manda İdaresine"..., s.559.

²⁴ Acar, **a.g.e**, s.10.

3.4.1.2. Çifte Kaymakamlık Dönemi

1843-1861 yılları arasını kapsayan dönemde Lübnan’da uygulanan ikinci yönetim sistemi ise Çifte Kaymakamlık Dönemi olarak adlandırılmaktadır. Emirlik Dönemi’nin Hristiyanlar ve Dürziler arasındaki çatışmaları engelleyememesi sonucunda bu sistem Hristiyanların lehine olacak şekilde işleme konulmuştur.

1841 yılında çıkan Dürzi-Marunî çatışmalarını engelleyemeyen III. Beşir, 1842 yılında görevden alınarak Ömer Paşa Lübnan valisi olarak atanmıştır. Ancak Dürzi ve Hristiyanların yeni yönetime uyum sağlayamaması üzerine Avusturya Prensi Meternik’in teklif ettiği sistem burada uygulanmaya başlamıştır.²⁵ Buna göre Lübnan iki ayrı bölgeye ayrılarak kuzeydeki Hristiyan bölgesini Marunî bir kaymakam, güneydeki Dürzi bölgesini ise Dürzi bir kaymakam idare edecekti. 1843 yılında yapılan tayinlerle Haydar Ebu’l-Lam Marunî bölgesinin, Ahmet Arslan ise Dürzi bölgesinin kaymakamı oldu²⁶.

İki bölgeyi Beyrut-Şam yolu ayırmakla beraber, her iki tarafta da Marunîler ve Dürziler karışık olarak yaşamaktaydı. Kaymakamların yetkileri hâkimiyetlerinde bulunan Dürzi ve Hristiyan-Marunî tüm halkı kapsamaktaydı. Dürzi bölgesinde yaşayan Marunîler Dürzi bir kaymakama, Marunî bölgesinde yaşayan Dürziler de Marunî bir kaymakama tabi olmak istemiyorlardı. Bu durum, ileride çatışmaya sebep olacaktı.²⁷ Bu sorun da “muhtelit karye/Karma köyler”e biri Dürzi ve biri Marunî iki vekilin atanması kararıyla çözüme kavuşturulmak istendi. Ancak 1845 yılına gelindiğinde, 1841 yılında zarar gören Marunîlerin tazmini meselesi yüzünden yeniden çatışmalar başladı. Hariciye Nazırı Şekip Efendi Lübnan’a yollandı. Kendi ismiyle anılan Şekip Efendi’nin yaptığı düzenleme ile Çifte Kaymakamlık sistemi daha sağlamlaştırıldığı gibi Müslüman, Marunî, Dürzi, Ortodoks ve Katolik Rumlardan ikişer, Mütavalilerden bir ve bir de kaymakam vekili olmak üzere her kaymakam nezdinde idari, mali ve adli alanlarda yetkili 12 üyeli bir karma meclis kurulması kararlaştırıldı.²⁸ Yine 1850’de bu kararlar gözden

²⁵ Traboulsi, **a.g.e.**, s.24.

²⁶ Buzpınar, “Lübnan” s.248-254.

²⁷ Youssef Chaitani, **Post-Colonial Syria And Lebanon The Decline Of Arab Nationalism And The Triumph Of The State**, London 2007, s.XI.

²⁸ Zafer Çınar, **Lübnan’daki Marunî ve Dürzilerin Siyasi Mücadeleleri**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, Bursa, 2015, s.64-67.

geçirilerek her kaymakamlıkta Müslüman, Dürzi, Ortodoks ve Katolik Rumlardan birer üye ve altı hâkimin yer alacağı birer meclis kuruldu. Hâkimler hukuki konularda, cemaat temsilcileri ise mali ve idari konularda kaymakamlara yardımcı olacaktı. Böylece Şiiler hariç çeşitli dini gruplar ilk defa idarede resmen yer aldı.

Bu düzenlemeler de bölgeyi sakinleştiremedi. Fransa'nın daimî desteğini alan Marunîler, Lübnan'ın tamamını yönetmek üzere Marunî bir emirin tayinini isterken İngilizler de Fransa'nın Lübnan'daki nüfuzunu kırabilmek için Dürzilere destek vermeğe devam etti.²⁹ 1860 yılında yeniden başlayan Dürzi-Marunî çatışması diğer Hristiyan gruplara da yayıldı. Çok sayıda kişi, özellikle Hristiyanlardan, hayatını kaybetti. Çatışmaların Şam'a sıçraması ve Avrupalı devletlerin fiili müdahale tehlikesi üzerine Hariciye Nazırı Fuad Paşa, fevkalade yetkilerle bölgeye gönderildi. Fuad Paşa, Şam Valisi Ahmed Paşa dâhil sorumlu tuttuğu çok sayıda kişiyi idam ettirdi. Durum kontrol altına alındığı sırada Fransa, Hristiyanları korumak bahanesiyle Beyrut'a asker çıkardı. Bu ise diğer devletlerin de olaya müdahil olmasına yol açtı.³⁰

3.4.1.3.Lübnan'da Mutasarrıflık Dönemi

Lübnan'da ilk etapta kendi sistemini uygulayan Osmanlı Devleti, zamanla başta Avrupalı güçlerin baskıları olmak üzere, Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın da isyanıyla Lübnan'ın idare şeklini artık başkalarıyla kararlaştırmak ve istişare etmek zorunda kalmıştır. Emirlik ile başlayan Lübnan'ın idaresi, önce çifte kaymakamlığa ve nihayet mutasarrıflığa evrilmiştir³¹.

Son Marunî Dürzi çatışmaları ve ağır insani ve maddi kayıplardan sonra iki kaymakamlık sisteminin de işlevsel olamayacağı ve yeni bir sistemin ihdasının elzem olduğu ortaya çıkmıştır.³² Batılı devletlerin de baskısıyla Osmanlı Devleti, Fuat Paşa başkanlığında İngiltere, Fransa, Rusya, Avusturya ve Prusya temsilcilerinden oluşan bir

³⁰ Buzpınar, "Lübnan" s.250-251.

³¹ Ussama Makdisi, **The Culture of Sectarianism**, University of California Press, London, 2000, s.159.

³² Chaitani, **a.g.e**, s.XI.

komisyon oluşturmuştur. Uzun süren toplantılar sonucunda üzerinde uzlaşılan metin, 9 Haziran 1861'de yürürlüğe konulmuştur.³³ Buna göre;

-Lübnan; Beyrut, Trablusşam, Sayda ve Beka olarak dört bölgeye ayrılmıştır.

-Artık Lübnan ve havalisi Osmanlı Devleti'nin atayacağı ve imzacı devletlerin onaylayacağı Osmanlı vatandaşı bir Hıristiyan Katolik mutasarrıf tarafından yönetilmesine karar verilmiştir.

-Bu yneticini altında görev yapmak üzere dini etnisiteye dayalı olarak 4 Marunî, 3 Dürzi, 2 Grek Ortodoks, 1 Grek Katolik, 1 Sünni ve 1 şii ye olmak üzere 12 kişiden oluşan bir konsey kurulmuştur.

-Lübnan idari olarak 7 kaymakamlık bölgesine ayrılmıştır. Bunun altında ise daha küçük yerleşim birimleri ve köyler yer almaktaydı. Her mezra ve köy kendi kendisini yönetecek bir akil adam ya da şeyh seçilmesi, bu kişilerin de 12 kişilik konseyin seçiminde oy kullanmasına karar verilmiştir.

-Mutasarrıfın emrine kolluk kuvveti olarak bir jandarma birliği verilmiştir.

-Vergilerin toplanması, Osmanlı Devleti hazinesine ulaştırılması ve btgede ortaya çıkacak açıkların Osmanlı Devleti'nin merkez hazinesinden kapatılması kararlaştırılmıştır.

-Lübnan'da öteden beri süregelen bölgesel dini liderlik ve ağalık, beylik, aile liderliği gibi özel imtiyaz ve haklar kaldırılmış, her birey kanun önünde eşit sayılmıştır.

Bu düzenlemeyle bölgede ihdas edilen kaymakamlık dönemi sona ermiş, dini etnik yapıya dayalı her grubun temsil edildiği yeni idari bir yapı kurulmuştur.³⁴

Lübnan'a atanan ilk mutasarrıf, Ermeni Katoliklerden Davud Efendi'dir. 1861-1915 yılları arasında 8 mutasarrıfın görev yaptığı Lübnan tarihinin en sakin dönemlerinden birini yaşamıştır. Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı sebebiyle 1861

³³ Hitti, **a.g.e.**, s.196.

³⁴ Acar, **a.g.e.**, s.19.

protokolünü 1915 yılında lağvettiğinden sonraki üç yılda Müslüman mutasarrıflar görev yapmıştır.³⁵

3.5.Fransa'nın Manda Yönetiminde Lübnan

Lübnan, I. Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinden çıkarak Fransız mandasına girmiştir. Lübnan'da 1918 yılı itibariyle fiili olarak Fransız işgali başlamıştır.³⁶

Nisan 1920 yılında yapılan San Remo Konferansı'nda, Lübnan'ın bağımsızlığına kadar Fransa'nın bölgede manda yönetimi kurması kararlaştırılmıştır. 1 Eylül 1920'de Fransız komiserliği bir genelge yayımlayarak Beyrut, Sayda, Trablusşam, Sur ve Bekaa'yı kapsayan Büyük Lübnan Devleti'nin kurulduğunu ilan etmiştir. Yönetim şekli olarak en başta Fransız komiseri bulunmaktaydı. Onun altında 17 kişilik bir danışma kurulu vardı. 1922 yılında ise bütün mezheplerin temsil şansı bulduğu Temsilciler Meclisi oluşturulmuştur. Ancak bu meclis çok fazla görev yapamamış, Fransız komiser General Gouraud'tan sonra bölgeye gelen General Maurice Sarrail tarafından feshedilmiştir.³⁷

1925 yılında Dürziler ve Araplar Fransız komiserliğine karşı isyan başlattı. Bunun üzerine ilk sivil komiser olan De Jouvenel, verilen sözleri tutmak ve isyanı bastırmakla uğraştı. Feshedilen Temsilciler Meclisi'ni yeniden topladı. Yeni bir anayasa oluşturulması için bu meclis yetkilendirildi.³⁸ Hazırlanan anayasa 23 Mayıs 1926'da Mecliste kabul edilerek Lübnan Cumhuriyeti ilan edildi.³⁹ Charles Dabbas, ilk Cumhurbaşkanı seçildi. Yeni anayasaya göre Lübnan hükümeti iç işlerinde yetkiliydi. Dış işlerinde Fransa'ya bağlıydı. Yüksek komiser, kanunları ve meclisi feshetme ve anayasayı askıya alma yetkisine sahipti. Ülkeni resmi dili Fransızca ve Arapçaydı. 1927'de

³⁵ Buzpınar, "Lübnan" s.251.

³⁶ Itamar Robinovich, Milton J. Esman, *Ethnicity, Pluralism, and the State in the Middle East*, Cornell University Press, Ithaca and London 1988, s.5.

³⁷ Fahir Armanoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, Timaş Yayınları, İstanbul 2014, s.165-166.

³⁸ Chaitani, *a.e.*, s.9.

³⁹ Kor, *a.e.*, s.36.

anayasada değişiklik yapılarak hem cumhurbaşkanı hem de başbakan Hristiyanlardan seçildi. Meclis başkanlığına ise Müslümanlardan Muhammed Cısr getirildi ⁴⁰.

Bu dönemde iki etkin isim ön plana çıkmaktaydı. Biri ılımlı diğeri ise daha milliyetçi ve şahin politikalar ileri sürmekteydi. İlimli politikaların sahibi Bişare Huri; müstakil, kendine özgü renkleri olan ve çevredeki Arap devletlerinden soyutlanmayacak bir Lübnan tasarlıyordu.⁴¹ Hristiyanların Müslümanlara yakınlaştığında, Müslümanların Suriye'ye bağlanma düşüncesinden vazgeçebileceklerini düşünmekteydi. Daha sert ve şahin kanadın sahibi Emile Edde ise Fransız yanlısı tutumu ile Lübnan'ı sadece Hristiyanlara hasretmekteydi. Bu sebeple Müslümanlardan destek alamıyordu.⁴²

1932 yılında cumhurbaşkanlığı seçimlerine Muhammed Cısr'ın aday olması üzerine Fransız Yüksek Komiserliği anayasayı askıya aldı. Meclisi feshetti ve seçimleri süresiz erteledi.⁴³

1936 yılında cumhurbaşkanlığı seçimleri yapıldı. Emile Edde seçimi 1 oy farkla kazanarak Lübnan cumhurbaşkanı oldu. Seçimi kaybeden Bişare Huri, 1936'da anayasanın yürürlüğe konulması, manda yönetiminin sona ermesi ve Lübnan'ın tam bağımsızlığı gibi taleplerini dile getiren bir hareket başlattı. Pierre Cemayel liderliğinde Ketaib veya Lübnan Falanjistleri adı altında kurulan paramiliter organizasyon da tam bağımsız Lübnan için çalışmalar yürüttü. Müslümanlar da, Müslüman Danışma Konseyini kurarak "Najjda" hareketini inşa etti ve Falanjistlerle aynı şekilde milis örgütü ve askeri yapı oluşturdular.

Suriye'nin geleceğiyle ilgili 1936'da Fransa-Suriye Antlaşması'nın imzalanması Lübnan'ın bağımsızlık arayışlarını hızlandırdı. Nihayet Fransa'nın yüksek komiseri ile Lübnan Cumhurbaşkanı Edde arasında yapılan anlaşma Kasım 1936 yılında Lübnan meclisinde onaylandı. Buna göre, Lübnan 1939 yılı sonundan önce tam bağımsız olacak, Fransa ile müttefik kalacak, topraklarını Fransa'nın askeri amaçlı kullanımına sunacak ve Lübnan ordusunu Fransa eğitecekti. 1937 yılında Lübnan'da anayasa hükümleri uygulamaya koyuldu. Ancak Fransa bağımsızlık anlaşmasını parlamentosunda

⁴⁰ Buzpınar, "Lübnan" s.251.

⁴¹ Acar **a.g.e**, s.11.

⁴² **a.e**, s.27.

⁴³ Kor, **a.g.e**, s.35.

onaylamayı geciktirdiği gibi 1939 yılında çıkan II. Dünya Savaşı'nı bahane ederek Lübnan meclisini feshetti ve anayasayı askıya aldı.

İçeriden ve dışarıdan gelen tepkiler üzerine Fransa 1943'te Lübnan anayasasını tekrar yürürlüğe koydu. Grek Ortodoks Petro Trad'ın cumhurbaşkanlığı döneminde uzun müzakereler sonucunda 6/5 nisbetinin yanı sıra Cumhurbaşkanının Marunî, meclis başkanının Şii ve başbakanın Sünni olması kabul edildi. 30'u Hristiyan ve 25'i Müslüman ve Dürzilerden olmak üzere meclis 55 üyeden oluşacaktı. 1943'te Huri, cumhurbaşkanı seçildi. Lübnan Meclisi 8 Kasım'da manda yönetiminin getirdiği kısıtlamaları kaldırdı. Bunun üzerine Fransa; Cumhurbaşkanı, başbakan ve bazı kabine üyelerini tutukladıysa da gösteri ve isyan şeklinde verilen tepkiler ve İngiltere ile Amerika'nın bağımsızlık yanlısı tavrı nedeniyle 22 Kasım'da cumhurbaşkanı ve başbakanı serbest bırakarak görevlerine dönmelerine izin verdi. Bu tarih Lübnan'ın tam bağımsızlık günü olarak kutlandı.⁴⁴

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Lübnan ve Suriye'deki birliklerini takviye etmek isteyen Fransa'ya her iki ülkeden de sert tepkiler gelince bu kararından vazgeçmek zorunda kaldı. Halk Fransız kuvvetleriyle sokaklarda çatışmaya girerek Fransa'yı istemediğini açıkça gösterdi. Yine İngiltere'nin tazyikiyle Fransa 1946 yılında Lübnan ve Suriye'deki bütün kuvvetlerini geri çekti.⁴⁵

3.6.Bağımsız Lübnan Cumhuriyeti

Lübnan bağımsızlığını elde ettikten sonra demokrasisini geliştirmek ve kurumsallaşmasını tamamlamak için adımlar atmaya çalışmıştır. Ancak bu çalışmalar büyük engellerle karşılaşmıştır. Çünkü Lübnan Fransız mandasından kurtulduğunu düşünürken hem içeride hem dışarıda farklı sorunlar ortaya çıkmış ve Lübnan'ın geleceğini olumsuz yönde etkilemiştir.

1952 yılında Mısır'da Hür Subaylar Darbesi ile iktidara gelen Cemal Abdünnasır'ın, Pan-Arabist faaliyetleri kapsamında 1958 yılında Mısır'ı Suriye ile

⁴⁴ Buzpınar, "Lübnan" s.251-252.

⁴⁵ Kor, **a.g.e**, s.34.

birleştirmesi Lübnan'ı tedirgin etmiştir.⁴⁶ Bu birleşime dâhil olmak isteyen Nasır yanlısı milliyetçilerle Batı taraftarları arasında çıkan gerginlik çatışmalara dönüşmüştür. 1958 yılında başlayan iç savaş çok sürmemiş ve 1860'ta Lübnan'da düzen tekrar sağlanmıştır.⁴⁷

1967 Arap-İsrail savaşı sonunda İsrail'in Arap dünyasına üstün gelerek bölgede giderek genişlemesi Lübnan'da Filistinli mülteciler sorununun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Lübnan'da Marunîler Filistinli mültecileri istememekteydi. Çünkü İsrail bu sorundan dolayı Lübnan'a saldırıyor, içerde ise Şii milis örgütleri gittikçe daha da güçleniyordu. Bir taraftan Suriye de Lübnan'daki gelişmelere müdahale ediyordu. Bu şartlar altında 1975 yılında yeniden bir iç savaş başladı. 15 yıl süren iç savaş boyunca Lübnan özellikle Suriye baskısı ve müdahalesi ile İsrail'in sürekli tehdit ve saldırıları arasında bir süreç yaşadı.⁴⁸

Lübnan'da 1974'te Lübnan Falanjist milisleriyle Filistinli mülteciler arasında başlaya çatışmalar, 1976 yılına kadar devam etti. Bu çatışmaları bahane eden Suriye birlikleri Filistinli Müslümanları korumak adına Lübnan'a girdi. 1976 yılında Arap ülkelerinin girişimiyle yapılan anlaşmayla barış gücü adına Lübnan'da sınırlı sayıda Suriye askerinin kalmasına karar verildi. 1977'de Dürzi lider Kemal Canbolat'ın öldürülmesi, Filistin-İsrail çatışmaların Güney Lübnan'a İsrail'in girişiyle sonuçlanması, Hristiyan milislerle Suriyeli güçlerin çatışması, Şii Sünni çatışmaları ve Şii Emel hareketinin Filistinlilerle mücadeleleri çatışmaları daha geniş alana yaydı.

İsrail 1982'de Lübnan'ı işgal etti. Falanjistler, Filistinlilere karşı İsrail'in bombardımanlarına destek verdi. Bu durum çatışmaları daha da sertleştirdi. Beşir Cemayel, İsrail'in desteğiyle Cumhurbaşkanı seçildi ancak üç hafta sonra öldürüldü. Bu olay, Filistinlilere karşı Şatilla katliamının yapılmasıyla sonuçlandı. Arap ülkelerinin çabaları, ABD ve Avrupalı güçlerin de desteğiyle 1989'da Taif Anlaşması imzalandı. Bu anlaşmayla Lübnan da uzun süredir devam eden çatışmalar durdurulmuş oldu. Taif Anlaşması'yla Milis kuvvetlere ait silahların toplanması ve bu güçlerin lağvedilmesi yanında Birleşik Lübnan güçlerinin etkinleştirilmesi kararı alındı. Yine, her zaman

⁴⁶ William L Cleveland, **Modern Ortadoğu Tarihi**, Çev: Mehmet Harmancı, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2008, s.349.

⁴⁷ Acar, **a.g.e.**, s.36.

⁴⁸ Cleveland, **a.g.e.**, s.432-435.

Hristiyan Katoliklerden seçilen cumhurbaşkanının yetkileri sınırlandırıldı. Ülkede yönetimindeki esas sorumluluk Müslümanlarla Hristiyanlar arasında eşit dağılımla oluşan hükümete verildi. Milletvekili dağılımında Hristiyanlar lehine olan 6/5 oranı kaldırılarak Müslümanlar ile Hristiyanlar arasında eşit olarak paylaşılacak üzere 98 olan milletvekili sayısı 108'e çıkarıldı. 1992 de de milletvekili sayısı 122 çıkarılarak seçimler yapıldı.⁴⁹

İç savaş sırasında sürgün edilen ve siyasi olarak engellenen liderler iç savaşın bitmesiyle ülkelerine dönerek yapılan barış sürecine katkıda bulundular. 14 Şubat 2005 yılında meydana gelen Refik Hariri suikastı, Suriye'nin Lübnan'daki bulundurduğu birliklerin meşruiyetinin yeniden sorgulanmasına sebep oldu. Suriye gelen baskılara daha fazla dayanamayarak Lübnan'da bulunan birliklerinin tamamını çekmek zorunda kaldı.⁵⁰

⁴⁹ Buzpınar, "Lübnan" s.253.254.

⁵⁰ Özge Özkoç, "Lübnan Savaşı Üzerine", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 61-3, ,s.310.

İKİNCİ BÖLÜM

LÜBNAN'DA SOSYAL VE DİNİ YAPI

2.1. Lübnan'da Sosyal Yapı

Lübnan, bölgede yaşayan etnik ve dini topluluklarla, buraya gelerek yerleşmiş olan kültür ve medeniyetlerden kalmış toplulukların birleşiminden meydana gelen kozmopolit bir dini ve etnik görünüme sahiptir. İslam, Hristiyanlık ve Yahudilik zaten bölgede ortaya çıkan ve yayılan dinler olduğundan, bu dinlere ait ana akım mezhepler ve alt anlayışlar burada varlıklarını devam ettirmişlerdir.⁵¹

2.1.1.Lübnan'da Nüfus

Fransa, Lübnan'ı manda yönetimi altına almasından sonra bir takım sınır değişiklikleri yaparak demografik avantajı Hristiyanlar lehine değiştirmiştir. Bu şekilde Lübnan'da sömürü ve emperyal hedeflerini kalıcı kılmak istemiştir. Açık olarak Hristiyanları özellikler Marunîleri destekleyen Fransa, kurulacak sistemi her yönüyle hesap etmiştir. İleride değinileceği gibi mezhepsel nüfus yoğunluğu temeline göre tasarlanan konfesyonel sistemi hayata geçirmiştir.

Lübnan'da dini ve etnik yapılara ait nüfus oranları değışse bile bu değışimin tespit edilememesi ya da edilmemesi teamül haline gelmiştir. Çünkü değışen nüfus oranlarına göre değışecek temsil ve temsilde eşitlik durumları ülkeyi yeniden içinden çıkılmaz ve sonuçlanması mümkün olmayan çalkantılara ve iç savaşlara sürükleyecektir. Bu nedenle Lübnan'ın nüfusu, oranları değışse bile, psikolojik olarak 1932 yılına sabitlenmiştir.

Lübnan'da ilk nüfus sayımı, Suriye'den koparılmış ve Hristiyanların çoğunlukta olduğu ve yönettiği bir Lübnan tasarısıyla Fransa tarafından 1921 yılında yapılmıştır.

Bu sayım, modern Lübnan'ın Fransızlar eliyle Hristiyanlar lehine şekillendirilmesinde önemli bir adım olarak görölmektedir.⁵²

⁵¹ Yasin Atlıoğlu, **Modern Lübnan'da Marunîler ve Çatışma**, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2009, , s.42.

⁵² Cleveland, **a.g.e**, s.244.

Tablo -1: 1921 Yılı Lübnan Nüfus Sayımı ve Oranları

Din-Mezhep	1921 Yılı	Oran %
Sünni	124.741	20.6
Şii	104.917	17.3
Dürzi	43.633	7.2
Toplam Müslüman Nüfus	273.291	45.2
Marunî	199.182	32.9
Grek Katolik	42.462	7.0
Grek-Ortodoks	77.409	12.8
Protestan	4215	0.7
Toplam Hristiyan Nüfus	323.268	53.4
Diğerleri	8436	1.4
Genel Toplam	604.995	%100

Lübnan’da nüfus sayımları ileride de görüleceği gibi farklı amaçlarla farklı kuruluşlar tarafından yapılacaktır. Bu nedenle verilen rakamlar çelişkili ve uyumsuz olabilir.

Lübnan’da 1932 yılında yapılan ve bir daha yapılsa da resmi olarak baz alınmayan nüfus sayımı hala geçerliğini korumaktadır.⁵³ Bu sayım sonucunda elde edilen nüfus oranları bir tabu haline gelmiş, kimse bunu değiştirmek yoluna başvurmamıştır. Bu nüfus sayımına göre Lübnan’ın nüfusu 785.543 olarak tespit edilmiştir.⁵⁴ Ayrıntılar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo-2: Lübnan’ın 1932 Yılı Resmi Nüfusu

Din-Mezhep	1932 Yılı
Sünni	175.925
Şii	154.208

⁵³ Jaulin, Thibaut. “Démographie et politique au Liban sous le Mandat. Les émigrés, les ratios confessionnels et la fabrique du Pacte national”. Histoire & Mesure. Cilt. XXIV, sy XXIV-1 (01 Ağustos 2009), 189-210.

⁵⁴ Rüveyda Andırırbu, **Bütünleşemeyen Lübnan’da Temel Siyasi Aktör Olarak Dini Gruplar**, Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Dergisi Cilt 2,S2, s. 190-212.

Dürzi	53.047
Alevi	-
İsmail'i	-
Müslüman Toplam Nüfus	383.110
Marunî	226.328
Grek Katolik	45.499
Ermeni-Katolik	5694
Süryani-Katolik	2675
Latin-Katolik	-
Keldani-Katolik	528
Grek-Ortodoks	76.522
Ermeni-Ortodoks	25.462
Protestan	6712
Yahudi-Bahai vs.	9819
Toplam Gayri Müslim Nüfus	402.433
Toplam Nüfus	785.543

Yukarıda tablo değerlendirildiğinde bazı noktalar önemli olması açısından ifade edilmelidir. Öncelikle Müslüman nüfus içinde yer alan Sünni, Şii, Dürzi, Alevi ve İsmaili grupların toplam nüfusu Hristiyan nüfustan daha azdır. Burada Sünniler 175.925 kişilik nüfusu ile Müslümanlar arasında en yüksek nüfus oranına sahiptir. Müslümanlar arasında Şiiler 154.208 kişi ile ikinci sırada yer almaktadır. Dürziler 53.047 kişi ile üçüncü sıradadır. Alevi ve İsmaili nüfus ise belirtilmemiş olup Müslümanlar arasında çok az bir orana sahiptirler. Toplam Müslüman nüfus ise 383.180'dir. Yani 1932 de yapılan sayımda tespit edilen Lübnan nüfusunun neredeyse yarısı Müslümanlardan müteşekkildir. Hristiyan nüfus ise toplam 392.544 kişidir. Bu nüfusun 226.378'i Hristiyan Katolik Marunî'dir.

Aşağıdaki Tabloda, Lübnan'ın 1932 yılı resmi nüfusu ile 1943, 1952 ve 1956 yılları tahmini nüfus verileri gösterilmektedir.

Tablo -3: Lübnan’ın 1932 yılı resmi nüfusu ile 1943,1952 ve 1956 yılları tahmini nüfusları.⁵⁵

Din-Mezhep	1932 Yılı	1943 Yılı	1952 Yılı	1956 Yılı
Sünni	175.95	495.003	571.109	624.434
Şii	154.208	200.698	271.734	285.698
Dürzi	53.047	71.711	62.268	88.131
Alevi	-	-	-	-
İsmail’i	-	-	-	-
Marunî	226.328	318.201	377.544	769.558.
Grek Katolik	45.499	61.956	81.764	87.788
Ermeni-Katolik	5694	-	14.218	14.622
Süryani-Katolik	2675	-	5911	5699
Latin-Katolik	-	-	4127	4506
Keldani-Katolik	528	-	1390	1466
Grek-Ortodoks	76.522	106.658	130.858	148.927
Ermeni-Ortodoks	25.462	58.007	67.139	63.679
Protestan	6712	-	12.641	14.365
Yahudi-Bahai vs.	9819	6596	12.677	13.866
Toplam Nüfus	785.543	1.046.421	1.323.940	1.407.868

Yukarıdaki tabloya göre 1932 resmi sayımından itibaren bütün topluluklar nüfuslarını artırmıştır. Özellikle Sünni nüfus oldukça yüksek oranda artmıştır. Hristiyanlar içinde ise Marunîlerin nüfus artış oranı en yüksek seviyededir. Marunîleri, Grek Katolikler takip etmektedirler. Müslüman grup içinde yer alan Şiiler de nüfuslarını arttırmışlar ancak Sünniler ve Marunîler seviyesinde bir artış sağlayamamışlardır.

Lübnan’da yaşayan etnik-dini gruplarla ilgili 1958 yılı ile 1983 yılı tahmini nüfus verileri aşağıdaki gibidir:⁵⁶

Tablo-4: Lübnan’ın 1958 ve 1983 yılları tahmini nüfusu

Topluluk	1958 Yılı	1983 Yılı
----------	-----------	-----------

⁵⁵ Joseph Chamie, “Religious Groups in Lebanon: A Descriptive Investigation”, **International Journal of Middle East Studies**, C: 2, Cambridge University Press, 1980, s.177.

⁵⁶ Acar, a.g.e, s.2.

Marunî	424.000	900.000
Grek Ortodoks	150.000	250.000
Grek Katolik	91.000	180.000
Ermeni	83.000	150.000
Sünni	286.000	750.000
Şii	250.000	1200.000
Dürzi nüfusu	88.000	250.000

Lübnan’da 1958 ve 1983 yılı tahmini nüfuslarına bakıldığında Şii nüfusun çok yüksek oranda arttığı görülmektedir. Hemen her topluluk nüfusuna ikiye katlamakla birlikte Şiilerin bu yüksek nüfus artışı Lübnan’da seslerinin daha gür çıkmasının da sonucunu getirmiştir.

Tablo-5: Lübnan’ın 2016 yılı toplam nüfusu ve etnik–dini yapıların nüfus oranları⁵⁷

Etnik Grup	2016
Arap	% 95
Ermeni	%4
Diğer.	%1
Dini Grup	Oran
Müslüman	% 59
Hristiyan	%39
Diğer	%1.3
Toplam Nüfus	6.039.000

Yukarıdaki tabloda verilen Lübnan’ın 2016 yılı nüfus oranlarında sayı belirtilmemiş sadece nüfus miktarlarının yüzdelik dilimde neye tekabül ettiği ifade edilmiştir.

Tablo-6: CIA’in raporuna göre Lübnan’ın 2018 Yılı Dini Yapısının Tahmini Nüfus Oranları

Topluluk	Nüfus Yüzdeleri
Sünni	% 30.6

⁵⁷ <https://www.insamer.com/tr/ulke-profil-lubnan/> (Çevrimiçi) 3 Haziran 2022.

Şii-alevi-İsmaili	%30.5
Marunîler ve diğer Hristiyanlar	%33.7
Dürzi	%5.2
Toplam	%100

CIA'in yukarıdaki tablodaki verileri ışığında 2018 yılı Lübnan'ın nüfusu şöyledir: Müslüman: %61,1 (%30,6 Sünni, %30,5 Şii, Alevi ve İsmailîlilerin daha küçük yüzdeleri), Hristiyan: %33,7 (Marunî Katolikler en büyük Hristiyan gruptur), Dürzi: %5,2'dir. Bunlar dışında yüzdeye girmeyecek kadar çok az sayıda Yahudi ve Bahai yaşamaktadır.⁵⁸

Daha önce de belirtildiği gibi Lübnan'da kurulan konfesyonel sisteme dayalı yönetim biçimi burada yaşayan toplulukların nüfus oranlarına dayanmaktadır. Bu sebeple değişen nüfus oranları bu sistemin sacayaklarını oluşturan Marunî, Sünni ve Şii yönetim unsurlarını etkilememektedir. Bu bağlamda resmi olmayan verilere göre Lübnan'ın 3 Haziran 2022 güncel nüfusu 6.848.925'tir.⁵⁹

2.2.Lübnan'da Dini Yapı

Pierre Rondot'un tespitlerine göre 1920'de Lübnan'da 17 mezhep ve dini grup bulunmaktadır. Burada bulunan 17 grubun 11 tanesi Hristiyan, 5 tanesi Müslüman en sonuncusu ise Yahudilerdir.⁶⁰ Lübnan'da bulunan Hristiyanlar, Katolik olanlar ve Katolik olmayanlar olarak iki gruba ayrılmaktadır. Katolik Hristiyanlar şunlardır: Marunîler, Grek Katolikler, Latin Katolikler, Ermeni Katolikler, Süryani Katolikler ve Keldaniler. Katolik olmayan Hristiyan gruplar ise şunlardır: Grek Ortodokslar, Protestanlar, Süryani Ortodokslar, Ermeni Ortodokslar ve daha küçük gruplar. Müslümanlar ise Sünniler, Şiiiler, Dürziler, Nusayriler ve İsmailîliler olarak beş gruba ayrılmaktadır.⁶¹

1923 ve sonrasındaki Fransız manda yönetimi döneminde, daha önce tespit edilmiş olan Lübnan'daki 17 grubun varlığı kanunen tanımlanmış ve 1951'de bağımsız Lübnan sonrasında bu 17 grubun varlığı tekrar teyit edilmiştir.⁶²

⁵⁸<https://aleteia.org/2020/09/10/christians-in-lebanon-a-short-history-of-the-maronite-church/>. (Çevrimiçi) 3 Haziran 2022.

⁵⁹ <https://tr.zhujiworld.com/lb/> (çevrimiçi) 3 Haziran 2022. (Çevrimiçi) 3 Haziran 2022.

⁶⁰ Pierre Rondot, *Et-Tavā'if fi ed-Davla el-Lubnāniyye*, Çev: Müfide Ebu Murad (Fransızca'dan Arapça'ya), Beyrut, Dar el-Kutub el-Hadise, 1984, s. 22-23.

⁶¹ Chamie, *a.g.m*, s.176.

⁶² Athloğlu, *a.g.t*, s.43.

Sonuç olarak Lübnan’da resmi olarak belirlenmiş ve tanınmış 17 dini-etnik grup bulunmaktadır. Bugün 18. grup olarak Filistinli mülteciler sayılmaktadır.

2.2.1.Müslümanlar

Müslümanlar, Lübnan’da geniş bir yaşam alanına sahiptir. Bölgeye hâkim olan Emeviler, Abbasiler, Fatımiler, Memlukler gibi İslam devletleri bölgenin Müslümanlaşmasında ve burada İslam’ın birçok yorumunun da var olmasında etkili olmuşlardır.

Osmanlı Devleti, hâkimiyeti döneminde Sünniliği destekleyerek güçlendirdiği gibi Sünniliğe göre aykırı sayılabilecek ilkelere sahip Dürziliği de korumuş ve onlara müsamaha göstermiştir. Şiilik ise politik yönü itibariyle birlikte çalışma anlamında Osmanlı Devleti’nin nazarı dikkatini çekmemiştir. Şiilik bağımsız Lübnan sonrası güç kazanmıştır.⁶³

2.2.1.1.Sünniler

Lübnan’da Sünniler İslam topluluklarının en etkin bölümünü oluşturmaktadırlar. Lübnan’ın Beyrut, Trablus, Sidon ve sahil bölgelerine yakın yerlerinde yaşamaktadırlar. Osmanlı döneminde her açıdan güçlü iken Osmanlı Devleti’nin bölgeden çekilmesinden itibaren zayıflamışlardır.⁶⁴ Fransız mandasının başlamasından sonra bu etkinliklerini normal olarak Marunî Hristiyanlara kaptırmışlardır.⁶⁵

Sünniler, daha çok ticaret ve zanaat ile meşgul olup Şiilere göre daha varlıklı bir görünüme sahiptirler.

Sünniler kendilerini Arap ulusu olarak görmekteler ve birleşik Lübnan fikrinden ziyade hala Suriye’nin bir parçası olarak algılamaktadırlar. Lübnan’ı, Arap dünyası ile birleştirmek yani Pan-Arabizm her zaman hedefleri olmuştur.⁶⁶

Marunîler gibi siyasette ünlü Sünni ailelerle temsil edilmektedirler. Bu ailelerin başlıcaları; Kerami, Sulh ve Selami aileleridir. Son zamanlara bakıldığında Hariri

⁶³ Hourani, Syria and Lebanon: A Political Essay... s.288.

⁶⁴ Ussama Makdisi, **The Culture of Sectarianism**, University of California Press, London, 2000, s.11.

⁶⁵ Mesut Şöhret, “Ulus Devletsiz Devlet Sistemi: Lübnan Modeli”, **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl 5, Sayı 1, Haziran 2012, s.96.

⁶⁶ a.e, s.97.

ailesinin siyasette etkin olduğu gör÷lmektedir. Özellikle Hariri suikastından⁶⁷ sonra bu aile Lübnan’da kendince haklı bir siyasal yer edinmiştir.⁶⁸

2.2.1.2.Şiiler

Bu mezhep; İmamiyye Kolu (On İki İmamcı Kol- İsna-ı Aşara Kolu), Zeydiyye Kolu ve İsmailiyye Kolu olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Ayrıca aşırı Şii grup olarak adlandırılan Nusayriler ve Dürziler de bu mezhebe mensup addedilmektedir.⁶⁹

Şiilik, Lübnan ve Suriye’de Sünnilerden sonra en kalabalık nüfusa sahip mezheptir. Ancak Sünnilere göre ekonomik ve siyasi açıdan daha zayıf bir gruptur. Yine de Konfesyonel sistem gereği kendilerinden seçilen Şii meclis başkanlığı ve Hizbullah ve Emel hareketi sayesinde siyasette güç kazanmışlardır. Şeyh Hasan Nasrallah bu anlamda etkin bir isim olarak ön plana çıkmaktadır.⁷⁰

İran ve Suriye ile sıkı ilişkileri bulunmaktadır. Suriye iç savaşı sırasında Hafız Esad’a savaşçı göndererek açık desteklerini ortaya koyan Lübnan Hizbullah’ı hem silahlı milis grup hem de siyasi etki örgütü olarak varlığını günden güne hissettirmektedir.⁷¹

2.2.1.3.Dürziler

Dürziler Lübnan’ın önde gelen dini gruplarından biridir. Lübnan’ın doğu ve güneydoğusundaki Şuf bölgesinde yaşayan bu grup, Müslüman kabul edilmekle beraber İslam’ın klasik yorumları dışında bir takım ibadet ve inançlara sahiptirler. Kendilerini “*muvaahhidin*” -inançları en sağlam olan- olarak tanımlayan Dürziler, Grand Liban’ın kurulmasından sonra Müslüman topluluklar arasında sayılmaktadır. Lübnan’da Dürzi varlığının dinsel açıdan bir yere konulması gerekirse Fatımi halifesi El-Hâkim Bi-Emrillah’ın (996-1021) günümüzdeki takipçileri olarak tanımlanmaktadır.⁷²

⁶⁷ Suudi kökenli Lübnanlı Sünni siyasetçi Refik Hariri 2005 yılında bir suikast sonucu öldürüldü. Suikasttan Suriye rejimi sorumlu tutulmuş ve bu kriz süreci Suriye Devleti’nin Lübnan’daki güçlerini çekmesiyle sonuçlanmıştır. Bkz: Baran Kuşoğlu, Lübnan Sedir Devrimi’nden Arap Baharı’na, Yasama Dergisi, sayı 23, s.105.

⁶⁸ Şöhret **a.g.m.**, s.98.

⁶⁹ Athloğlu, **a.g.t.**, s.62.

⁷⁰ Paul Salem, “The Future of Lebanon”, **Foreign Affairs**, C:85, Sayı:6, Kasım-Aralık 2006, s.18.

⁷¹ Athloğlu, **a.g.t.**, s.65.

⁷² Fawwaz Traouboulsi, s.5., Nissim Dana, “The Druze: A Religious Community in Transition”, **Jerusalem, Turtledove Publishing**, 1980, s. 5.

Dürzi ailelerin kendi içlerinde bir birliği bulunmamaktadır. Dürzi aileler arasında, hâkimiyet mücadeleleri sebebiyle zaman zaman çatışmalar meydana gelmektedir. Bu ailelerin en güçlü olanları “Kaysi” ve “Yemeni” aileleridir. Ayrıca Canbolatlar, Şihaplar, Arslan, Talhuk, Ebulam ve Abdülmelik aileleri de güçlü Dürzi aileleridir.⁷³

Osmanlı Devleti’nin bölgeye hâkim olduğu döneme bakılacak olursa Osmanlı’nın çalıştığı en güçlü topluluk Dürziler olarak gözükmektedir.⁷⁴ Dürzilerin bölgedeki etkinlikleri 1700’lü yılların sonlarında azalmaya başlamıştır.⁷⁵ 1788 yılında Hristiyan Beşir Şihab’ın Lübnan Emirliği’ne atanması Hristiyanların güçlenmesine ve Dürzilere karşı yeni mevziler kazanmasına sebep olmuştur.⁷⁶ Beşir, Arslan, Talhuk, İmad ve Abdülmelik gibi Dürzi ailelerin ayrıcalıklarını sonlandırıp mallarına el koyarak onları zayıflatmayı başarmıştır. Dürzi ailelerden Canbolatlara ise hiç dokunmamıştır.⁷⁷ Bunun sebebi yüzyıllar öncesine dayanan akrabalık ve ittifakların unutulmaması olabileceği düşünülmektedir.⁷⁸

Günümüzde Dürzilerin Lübnan’daki nüfusları ortalama %7 ile %10 arasındadır.⁷⁹ Dürziler, Lübnan’da genellikle Müslümanlarla birlikte hareket etmektedirler. Hala Canbolat ailesi geleneksel ve siyasi liderliğinde yaşamaktadırlar. Ancak son dönemlerde oğul Velid Canbolat Marunilerle iş birliğine girmiştir.⁸⁰

Dürzilerin şimdilerde esasen seküler bir yapıları vardır. İlerici Sosyalist Parti bu ailenin kurduğu bir partidir. Bu grup savaşçı ve mücadeleci kimliğiyle bilinmektedir.

⁷³ Acar, a.e, s.8., Fawwaz Traboulsi, **A History of Modern Lebanon**, Pluto Press, London, 2007, s.5.

⁷⁴ Dürzileri, Haçlılara dayandıran iddialara göre, 12.yy. da yurtlarına geri dönemeyen Comte de Dreux komutasındaki bir miktar Haçlı askeri Lübnan Dağları’na çekilip oradaki yerli halkla evlenerek İslam ülkesinde bir Hristiyan topluluğu kurmuşlar ve bu topluluk Dreux adının değişime uğramış hali olan “Dürzi” adını almıştır. Lübnanlı tarihçi Philip Hitti’ye göre, bu teori Emir II. Fahreddin’in İtalya’da 5 yıl kaldığı dönemde uydurulmuştur. Amaç Emir II. Fahreddin’in düşmanı olan Türklere karşı bir Haçlı ruhu yaratabilmektir. 1763’te Puget de St. Pierre, “Histoire du Liban et de la Montaigne Hauanaise” adlı yazdığı kitabında Haçlı Seferleri sırasında Frankların ve Dürzilerin Müslümanlara karşı birlikte hareket ettiklerini ve daha sonraları Dürzilerin liderliğine Godefroy de Bouillon sülalesinden birinin getirildiğini iddia etmektedir. Bu suretle 17.yüzyılda yaşayan Emir II. Fahreddin, Lorraine Hanedanı’na ve Kudüs’ün ilk kralına bağlanmaya çalışılmaktadır. Philip Hitti, **Origins of The Druze People and Religion**, New York, Columbia University Press, 1928, s. 15-16; William Berton, “Druzes”, **Encyclopedia Britannica**, C:7, Londra, 1957, s. 683; Robert Benton Betts, **The Druze**, New Haven, Conn: Yale University Press, 1988, s. 24-26.

⁷⁵ Acar, a.g.e, s.9.

⁷⁶ Traboulsi, a.g.e, s.9.

⁷⁷ Acar, a.g.e, s.10.

⁷⁸ Hitti, a.g.e, s.412.425.

⁷⁹ Makdısı, a.g.e, s.46.

⁸⁰ Paul Salem, a.g.m, s.15-16.

Zaman zaman Hristiyanlarla iç çatışmalar yaşamışlar hem ağır kayıplar yaşamışlardır hem de Marunîlere ağır kayıplar verdirmişlerdir.⁸¹

2.2.1.4. Nusayriler

Nusayriler, bugün Suriye ve Lübnan'da yaşamakta olup Arap Alevileri olarak da adlandırılmaktadırlar. Şiiliğin, ezoterik inançlara sahip bir kolu aynı zamanda Hristiyanlığın teslis inancından esinlenmiş bir grup olarak kendilerine özgü inanç ve itikat esasları olan bir mezheptir. Nusayrilik geleneksel İslam anlayışından uzakta heteredoks bir anlayış olarak kabul edilmektedirler. Nusayrilerin nüfusları göz önüne alınırsa tahmini olarak 15000 civarında oldukları ve örgütlenme anlamında bu nüfusun yeterli olmadığı söylenebilir. Özellikle Suriye'de Hafız Esad ve ailesinin iktidara gelmesinden sonra Lübnan ve Suriye'de etkili olmuşlardır. Lübnan'ın Trablus ve Akkar şehirlerine yerleşen Nusayriler Taif Anlaşması'yla yönetimde temsil hakkına sahip olmuşlardır.⁸²

2.2.1.5. Filistinli Mülteciler

1948 Arap-İsrail savaşından sonra Lübnan'a göç etmeye başlayan Filistinli mülteciler Lübnan'da %10 civarında bir nüfusa sahiptir.⁸³ Filistinlilerin Lübnan'daki hassas nüfus dengelerinden dolayı vatandaşlık almaları sorun olarak görülmektedir. Başta Marunîler olmak üzere Filistinli mültecilerin Lübnan'da kalıcı olması ihtimaline karşı bazı gruplar sert muhalefet etmektedirler Filistinliler, Lübnan'da iç savaş sebeplerinden biri olmuşlar ve Şattıla katliamı gibi ağır acılar yaşamışlardır.⁸⁴

2.2.2. Hristiyanlar

Hız. İsa'nın Yahudilerin baskı ve kışkırtması ile Roma tarafından çarmıha gerilmesinden sonra onun havarileri, Yahudilerin ve Roma'nın bu baskısından kaçarak Ortadoğu'nun önemli bölgeleri ile dünyanın ulaşabildikleri en uzak yerlerine İsa'nın

⁸¹ Makdısı, **a.g.e.**, s.34.

⁸² Cahit Aslan, "Nusayriler'de "Amcalık" Kurumu ve İşlevleri", Antakiyat Dergisi, C:1, Sayı.2, Antakya 2018, , s.202-214.

⁸³ Hourani, Syria and Lebanon: A Political Essay... s. 434.

⁸⁴ Traboulsi, **a.g.e.**, s.218.219.

çağrısını ulaştırma çabasında olmuşlardır. İlk baştaki en önemli bölgeleri de Suriye ve Anadolu'nun güney bölgeleri olmuştur. Bu nedenle bu bölgelerde belli başlı kiliseler oluşmuştur. Bu kiliselerin başında Antakya (Antioch), İskenderiye (Alexandria) ve Urfa (Edessa) gelmektedir. Bu apostilik⁸⁵ kiliselere ek olarak Kudüs, Roma ve İstanbul'da da kiliseler kurulmuştur. Doğu Hristiyanlığı kontrolündeki bu kiliselerin dini anlayışları ve durumları, İmparator Konstantin'in Milano fermanıyla Hristiyanlığı resmi din olarak kabul etmesiyle değişmiştir (M.S 384). İsa'nın beşer-Tanrı mahiyet durumları ve yorumları ve Meryem'in Teotokos⁸⁶ olup olmadığı tartışmaları kiliseler arası rekabeti de beraberinde getirmiştir. Diyofizit-monofizit tartışmaları ile doğu Hristiyanlığında önü alınamaz bölünmeler meydana gelmiştir.⁸⁷

Böylelikle; Hristiyanlık, Eski Yunan düşüncesi-Pagan Roma İmparatorluk tecrübesi ve Hellen kültür havzası bağlamında yeni bir şekil alırken Doğu Hristiyanlığı da buna tepki olarak ayrılmış ve özellikle Lübnan'da bütün renklerini göstermiştir.

Lübnan, başta Marunîler olmak üzere birçok Hristiyan mezhebinin ve anlayışının yaşadığı bir ülkedir. Başlıca Katolik, Ortodoks ve Gregoryen mezheplerinin var olduğu Lübnan'da ayrıca Protestanlar, Hristiyanlığın Doğu yorumlarından Süryani Hristiyanlar, Kiptiler ve Keldaniler de yaşamaktadırlar.

2.2.2.1.Grek (Rum) Ortodokslar

Dini açıdan Doğu Hristiyanlığına tabi kalmışlar ve papanın cihanşümul hâkimiyetini kabul etmemişlerdir. Doğu kiliselerinin ortaya çıkmasında etkili olmuşlardır.

Marunîlerden sonra en kalabalık Hristiyan topluluktur. Sünnilerle sıkı ilişkileri bulunmaktadır.⁸⁸

Grek Ortodoksları bölgedeki varlıklarını devam ettirme anlamında birbiri ile uzlaşmayan tavırlar sergileseler de Arap toplumu ile Hristiyanlar arasında önemli bir

⁸⁵ İsa'nın havarileri ya da İsa'yı gören ve ona inananlar tarafından kurulan ilk kilise modelidir.

⁸⁶ Theotokos (Yunanca: Θεοτόκος), Hz. İsa'nın annesi Meryem için Ortodoks Kilisesi ve Doğu Katolik Kiliselerinde kullanılan bir tabirdir. Yunanca tanrı anlamına gelen "theos" ile doğurmak anlamına gelen "tikto" kelimelerinin birleşmesiyle türemiş olup "Tanrı'yı doğuran", "Tanrı'nın anası" manasındadır. (Joseph Priestley, **A General History of The Christian Church: From The Fall of The Western Empire to The Present Time**, C: 1, Northumberland, 1802, s.26).

⁸⁷ Athloğlu, **a.g.t.**, s.44.

⁸⁸ Helen Cobban, **The Making of Modern Lebanon**, Londra, Hutchinson Group, 1985, s.26.

geçiş ve uzlaşma noktası oluşturmuşlardır. Kendilerine mensup Antun Sadeh gibi bazı aydınlar, önceleri Suriye-Lübnan birliğini savunurken daha sonraları Hristiyan Lübnan fikrini ileri sürmüşlerdir.⁸⁹

2.2.2.2.Grek (Rum) Katolikler

Grek Katolik Rumlar, buradaki Melkitler olarak bilinmektedir. Melkitler İsa'nın mahiyet tartışmaları sonrası ve toplanan konsüllerin aldığı kararlardan sonra Marunîlerle hareket etmeyi tercih etmişlerdir. Monofizit mahiyet görüşünü Anadolu ve etrafında yayan Suriyeli Keşiş Jacob Bardai'nin veya diğer adıyla Zanzales'in takipçilerine Yakubi adı verildiği; bunu takiben bölgede Yakubilerle aynı görüşü paylaşmayan Hristiyanlara ise Kadıköy konsülüne atıfla Melkitler denilmeye başlandığı kaynaklarda belirtilmektedir. Grek Katolikler çoğunlukla Beyrut'un doğusu, Zahle ve Beka vadisi civarında yaşamaktadırlar. Grek Katolik Rumların nüfusu günümüzde 200.000 civarındadır.⁹⁰

2.2.2.3.Ermeniler

Ermeniler, Lübnan'da Gregoryen Ortodoks mezhebine bağlı olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Ayrıca Katolik ve Protestan Ermeniler de burada az sayıda da olsa yaşamaktadırlar. Osmanlı döneminde de Osmanlı tarafından tanınmış ve desteklenmiş olan bu topluluk diğer Hristiyan gruplardan hem mezhep hem de etnik olarak farklıdır. Buraya Anadolu'dan gelenlerin çoğu 1915 Ermeni Tehciri sırasında Kahramanmaraş ve Adana'dan bu bölgeye göç eden Ermenilerdir.

Bu topluluk Lübnan'da meydana gelen iç çatışmalarda taraf olmaktan kaçınmışlardır. Diasporası güçlü bir grup olarak Lübnan dışına göç eden Ermeni sayısı oldukça fazladır.⁹¹

⁸⁹ Athoğlu, **a.g.t.**, s.52.

⁹⁰ Priestley, **a.g.m.**, s.26.

⁹¹ Halil Özşavli, Lübnan Ermenileri (1914-1939), **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Doktora Tezi, Ankara, 2014, s.28.

2.2.2.4. Marunîler

Hristiyanlar, Hristiyanlığın Romanın resmi dini olmasından sonra (M.S 384) meydana gelen varlık-mahiyet, birli-çoklu mahiyet (monofizit⁹²-diyofizit⁹³) temelinde şekillenen gruplaşmalar sonucu kiliseler olarak ayrılmıştır. Hristiyanlar ve özellikle heretik ilan edilen gruplar ve mezhepler bu ayrışmanın günümüze değin mücadelelerini ve izlerini kültürel ve pratik hafızalarında taşıya gelmişlerdir. Marunîler de etnik köken ve dini kimlik bağlamında doğu Hristiyanlığına ait bu toplulukların en göze çarpanlarından biridir.

Konsüller arası aforozlar ve mücadelelerden sonra Hristiyan topluluklar ve anlayışlar arasındaki sert çatışmalara İmparatorlar ve Patrikler de dâhil olmuş, özellikle doğu kiliseleri içine kapanarak korunaklı yerlere çekilmiştir.⁹⁴ Bu topluluklardan biri de bugün Türkiye topraklarında bulunan Amanoslar olarak bilinen bölgede Romanın düşman güçlere karşı tampon olarak kullandığı Marunîlerdir.

Marunîler ile ilgili yapılan araştırmalarda farklı tezler ortaya çıkmaktadır. Marunîlerin kim olduğu ve Marunîliğin nasıl ortaya çıktığı bu alanda en çok sorulan sorulardandır.

Bir görüşe göre Marunî adı, 4. ve 5. yüzyıllarda Suriye'nin Kefar- Nabo⁹⁵ şehrinde yaşayan Aziz Marun adlı bir keşişten gelmiş ve Marunîler de onun etrafında toplanan insanlardır. Başka bir görüş ise 8. yüzyılda dini bir grup olarak ortaya çıkıp Bizans'a karşı isyan ederek monoteizmi kabul eden Marunîlerin Mardaitlerden gelmiş olduğu yönündedir. Buna karşın Matti Moosa, Marunîleri sadece dini bir grup olarak tanımlamakta ve Marunîlerle Mardaitler arasında bir ilişki olmadığını iddia etmektedir. Tarihçi Theophenes ise, Marunîlerden, Lübnan'a Araplar ilk saldırdığı zaman Arapları rahatsız eden grup olarak bahsetmektedir.⁹⁶

⁹² Monofizit: Roma ve Bizans'ın konsüller aracılığıyla kabul ettirmeye çalıştığı Hz. İsa'nın hem insan hem tanrı olarak tek mahiyeti barındırdığını iddia eden dini görüş.

⁹³ Diyofizit: Doğu kiliseleri olarak adlandırılan başında zamanın İstanbul patriği Nestorius'un bulunduğu, Hz. İsa'nın insan mahiyetinin ve tanrı mahiyetinin birbiri içinde mezc olduğunu iddia eden dini görüş.

⁹⁴ Aziz S. Atiya, **Doğu Hristiyanlığı Tarihi**, Çev: Nurettin Hiç yılmaz, Doz Araştırma Yayınları, 2005 İstanbul, s.61.

⁹⁵ Suriye'nin güneyinde erken Bizans ve Roma'dan kalma bugün enkazında eski kilise ve harabelerin bulunduğu şehir.

⁹⁶ Simone Paturel, Reconstructing the History of the Cypriot Maronites, Newcastle University, Journal of Cyprus Studies, C. 15, 2009,s.22.

Bazı Marunîler; Marunî tabirinin, ‘Maran’ kelimesinden türemiş bir kelime olduğunu, “Rabbimiz, İsa Mesih” anlamına geldiğini ve Maran adının, bir manastıra ad olmasından sonra da Marunîlere isim olduğunu ileri sürmektedir. Başka bir görüşe göre ise Marunî adı; Süryanice “Morio” veya “Moronoye”den gelmekte olup aynı şekilde “Rabbimiz, İsa Mesih” anlamını ifade etmektedir. Böylece kelimenin, IV. yüzyılın sonlarında ve V. yüzyılın başlarında yaşayan bir zahit adına inşa edilmiş olan manastırdan türemiş olduğu ve daha sonra bu adın Kadıköy Konsili (451) kararlarını tasdik eden bu manastır rahiplerine tabi olan herhangi bir kimseye veya gruba yaygın bir şekilde tahsis edildiği belirtilmektedir. Bununla beraber, Marunîlerin VII. yüzyıla kadar Mardaitler⁹⁷ veya “Meredeler”⁹⁸ veya “Merede” olarak bilindikleri; ancak VII. yüzyıldan sonra Marunîler olarak adlandırıldıkları da ifade edilmektedir.⁹⁹

Marunîlerin IV. Yüzyıl sonlarında Suriyeli Aziz Marun adında bir asketik¹⁰⁰ keşişin etrafında toplanan dini bir topluluk olduğu araştırmaların ortak noktasıdır.¹⁰¹ İddiaya göre Marun, bugün Hama ve Humus arasında Antakya’nın içinden geçerek Akdeniz dökülen Asi nehri kıyılarında, bazı disiplinleri bir araya getirmiştir. Onun ölümünden sonra bu disiplinler yapılaşmıştır. Keşiş Marun’un ölümünden sonra, yaşadığı bu yerde, adı bir manastıra verilmiştir.¹⁰²

⁹⁷ Hakların çok fazla bilgi bulunmayan ve VI. Ve VII. Yüzyıllarda Suriye’nin kuzey bölgelerinde yaşayan Mardaitlerin (veya Mardilerin) Kafkasya’nın kuzeyinden Anadolu’ya güç eden İranlı bir kavim olduğu sanılmaktadır. Bizans tarafında Amanos dağlarına tampon güç olarak yerleştirilmişlerdir. Türkiye’deki Mardin kentinin onların Anadolu’daki ilk yerleşimi olduğu iddia edilmektedir. Bkz. Henry Howard M. Herbert Recollections of The Druses of The Lebanon and Notes on Their Religion, London, John Murray, 1860, s. 43-44.

⁹⁸ Albert Hourani, “Lebanon: Development Of A Political Society”, Der: Leonard Binder, Politics in Lebanon, John Wiley & Sons, London, 1965, s.14.

⁹⁹ Ramazan Işık, Marunî Kilisesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2003, s.22.

¹⁰⁰ Asketizm, dünyevi heves ve arzulardan uzak durma ile karakterize edilebilecek bir hayat tarzını tanımlar. Bu tarz yaşam tarzları uygulayanlar genellikle yaptıkları bu uygulamaları erdemli olmak anlamında algılar ve manevi olarak daha üst seviyelere yükselmek için bunu devam ettirirler. Yunanca “ascesis” kelimesi pratiği, fiziksel egzersiz ve özellikle, disipline egzersiz ve atletik eğitim anlamına gelir. Grekçe de ise “alıştırma, egzersiz, talim” anlamlarında kullanılan ascesis (ασκετιζμ) kelimesinden türeyen „asketizm”(ασκετιζμ) , “bedenin özel bir ülkü ve hedef için disipline edilmesi” anlamına gelir. Türkçede” de Asketizm “sofuluk” anlamında kullanılırken bunun yanı sıra, “uzlete çekilmek; toplumdan kaçıp hiçbir şeyle ilgilenmeyerek tek başına yaşamak”, “Çilecilik; dinî amaçlarla ve törelere bağlı olarak doğal eğilimleri ve beden isteklerini yenmek için isteyerek acı çekmek” anlamlarını da ifade edilir. bkz: New World Encyclopedia: Asceticism: <https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Asceticism> (Çevrimiçi) 23.11.2022.

¹⁰¹ Paturol, a.g.e, s.37.

¹⁰² <https://www.newadvent.org/cathen/09683c.htm> (çevrimiçi) 13.06.2022.

Marunîler, inanç ve bazı siyasi meselelerden dolayı baskı ve tehditlere maruz kaldıklarından bu günkü Lübnan bölgesinin güvenli dağlık bölgelerine doğru göç etmek zorunda kalmışlardır. M.S. 685 yılında Bizans tahtına oturan II. Jüstinian, Marunîleri, heretik kabul ettiği inançlarından dolayı cezaya çarptırmak istemiş ve 694 yılında Marunîlerin kutsal günlerinde onların manastırlarına saldırmıştır. Marunîler hayatta kalmak için Tripoli Dağları'na doğru çekilmişlerdir. Burada bulunan Grekleri başlarında Antakya Katolik Patriği, Stn John Marun¹⁰³ olduğu halde Amiun yakınlarına yönlendirerek sonraki çağlar boyunca bölgedeki otonom yapılarını korumuşlardır.¹⁰⁴

Sonuç olarak Lübnan'da bulunan Marunîlerin bir kimlik olarak tanımlanması ancak sürece dayalı olarak yapılabilir. Çünkü bu topluluk zaman içinde çeşitli aşamalardan geçmiş, dil, din ve kültür anlamında dönüşümlere uğramıştır. Dini ve etnik yapıları iç içe geçmiş olan bu topluluk hem etnik olarak hem de dini bir topluluk olarak tanımlanabilmektedir. Topluluğun geçirdiği bütün aşamalar geleceğe yönelik adımlarında belirleyici olmuştur. Birlikte hareket etme alışkanlıkları ve birlikte karar alma faaliyetleri de bu bağlamda gelişmiştir.¹⁰⁵

Bugün için Marunîler, hem Lübnan'ın en güçlü Hristiyan topluluğu hem de diğer topluluklar arasında en öne çıkan dini-etnik yapı olarak varlığını sürdürmektedir. Beyrut şehrinin doğu ve kuzey doğusunda Marun Dağı ve Kadişa Vadisinde yaşayan Marunîler, yaklaşık 1200 yıldır Roma Katolik kilisesiyle bağlantı halindedirler. Batı ile çok iyi ilişkilere sahip olup birbirlerine de sıkı sıkıya bağlıdırlar. Marunîler için "Aile, Vatan, Tanrı" üçlemesi yukarıdan aşağı, aşağıdan yukarıya sağlam bağlara sahip kadim bir hiyerarşidir.

¹⁰³ Aziz Marun ve John Marun ayrı şahsiyetler olup farklı zamanlarda yaşamışlardır. Marunî manastırının kurucusu ve Marunilere adını veren Aziz Marun IV. Yüzyılda yaşamıştır. İlk Marunî patriği olduğu belirtilen John Marun'un ise VII. yüzyılda yaşadığı ve 707'de öldüğü kabul edilmektedir. bkz: Paturel, **a.g.e**, s.22; Moosa, *The Maronites in History*, New York, Syracuse University Press, 1986, s.32.33.

¹⁰⁴ <https://www.newadvent.org/cathen/09683c.htm>. (Çevrimiçi) 13.06.2022.

¹⁰⁵ Atlioğlu, **a.g.t**, s.97. *The Maronites in History*, New York, Syracuse University Press, 1986

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LÜBNAN'DA SİYASAL YAPI VE MARUNÎ SİYASİ AKTÖRLER

3.1.Konfesyonel Sistem

Fransa, Lübnan'ı manda yönetimine aldıktan sonra Lübnan'da, ülkedeki dinsel-mezhepsel grupların nüfuslarıyla orantılı olarak devlet yapılanmasında yer almasını sağlayan konfesyonel sistemi uygulamaya koymuştur. Esasen bu sistemin temelleri Lübnan'daki Osmanlı hâkimiyetinin son dönemlerinde atılmıştı¹⁰⁶. Zira Çifte kaymakamlık döneminde (1843-1861) idari, mali ve hukuki konularda kaymakamlara yardımcı olmak üzere her kaymakamlıkta Müslüman, Dürzi, Ortodoks ve Katolik Rumlardan birer üye ve altı hâkimin yer alacağı birer meclis kurulmuştu.¹⁰⁷ Yine mutasarrıflık (1861-1915) döneminde mutasarrıfın altında görev yapmak üzere dini etnisiteye dayalı olarak 4 Marunî, 3 Dürzi, 2 Grek Ortodoks, 1 Grek Katolik, 1 Sünni ve 1 Şii üye olmak üzere 12 kişiden oluşan bir konsey kurulmuştu.¹⁰⁸

Fransa manda yönetimi, Mart 1922'de Lübnan'da otuz üyeli sadece erkeklerden oluşan bir Temsilciler Meclisi oluşturdu.¹⁰⁹ Fransız manda yönetimine tavsiye vermek amacıyla oluşturulan bu meclisin 16 üyesi Hristiyan, 13 üyesi Müslüman ve 1 üyesi Beyrut'tan gelen bir azınlık grubundandı. Fransa, sadece temsilciler konseyini değil ülkedeki tüm siyaset, yönetim ve hukuk pozisyonlarını mezhepsel gruplara dağıtılmış temsil hakkına göre düzenledi. Böylece konfesyonel sistemin ilk temelleri atılmış oldu.¹¹⁰

Fransa'nın Lübnan'da uygulamaya koyduğu konfesyonel sistem 3 aşamalı bir gelişim süreci yaşamıştır. Bunlardan ilki 1926 Lübnan anayasası, ikincisi Marunî ve Sünni liderler arasında yazılı olmayan ancak bir akt olan 1943 Ulusal Pakt'ı (el Mithak el-Vatani) ve üçüncüsü ise Lübnan Meclisi milletvekillerinin kabul ettikleri 1989 Taif Antlaşması'dır.¹¹¹

¹⁰⁶ Atlioğlu, **a.g.t.**, s.81-83.

¹⁰⁷ Buzpınar, "Lübnan" s.250.

¹⁰⁸ Acar, **a.g.e.**, s.19.

¹⁰⁹ İrfan C. Acar, **Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu**, TTK Basımevi Ankara 1989, s.25.

¹¹⁰ Atlioğlu, **a.g.t.**, s.87.

¹¹¹ Atlioğlu, **a.e.**, s.86.87.

1926 Lübnan anayasası güçlü bir devlet başkanlığı ve etkisiz iki meclisli (Temsilciler Meclisi ve Senato) yasama organını beraberinde getiriyordu. Cumhurbaşkanı on altı senatörün yedisi tarafından aday gösteriliyor ve yardımcıları da iki kademeli bir süreçle belirleniyordu. Temsilciler Meclisi seçimle, senato üyeleri ise Fransız Yüksek Komiserinin atamasıyla oluşturuluyordu. 1927 yılında yapılan anayasa değişikliğiyle senato meclisi lağvedilmiş, ancak senatörler temsilciler meclisinin içine katılmıştır. Temsilciler Meclisi'nde 1934'te 18 seçilmiş, 12 atanmış milletvekili; 1937'de ise 42 seçilmiş, 21 atanmış milletvekili bulunuyordu. 1943'te ise tüm meclis halk tarafından seçilmişti¹¹².

Yeni anayasaya göre Lübnan hükümeti iç işlerinde yetkiliydi. Dış işlerinde Fransa'ya bağlıydı. Yüksek komiser, kanunları ve meclisi feshetme ve anayasayı askıya alma yetkisine sahipti. 1927'de anayasada değişiklik yapılarak hem cumhurbaşkanı hem de başbakan Hristiyanlardan seçildi. Meclis başkanlığına ise Müslümanlardan Muhammed Cısr getirildi¹¹³.

1932 yılında cumhurbaşkanlığı seçimlerine Muhammed Cısr'ın aday olması üzerine Fransız Yüksek Komiserliği anayasayı askıya aldı. Meclisi feshetti ve seçimleri süresiz erteledi.¹¹⁴ Bu şartlar altında, Fransa'nın himayesinde, konfesyonel sistemin şekillenmesine en fazla tesir eden 1932 nüfus sayımı yapıldı. Bu sayıma göre Lübnan hükümetinin konfesyonel bölüşümü ve yönetsel pozisyonlar belirlendi.¹¹⁵

Konfesyonel sistemin ikinci büyük dayanağı ise 1943 ulusal pakt'ır. 22 Kasım 1943'te Lübnan bağımsızlığını elde ettikten sonra Marunî devlet başkanı Bishara El-Huri ile Sünni Başbakan Riyad Es-Sulh arasında ülkedeki mezhepçilik ve bölgesel kimlik meselelerine çözüm bulmak için sözlü bir antlaşma yapıldı. Bu antlaşma konfesyonel sistemin şekillenmesinde doğrudan etkili oldu. Buna göre devlet başkanı Hristiyanlardan; Başbakan Sünni Müslümanlardan, yardımcısı Katoliklerden; parlamento sözcüsü Şii Müslümanlardan, yardımcısı ise Ortodoks Hristiyanlardan olacaktı. Parlamentodaki milletvekili sayısı 6/5 oranında Hristiyanlarla Müslümanlar arasında paylaşıldı. 1943 seçimlerinde 30'u Hristiyan ve 25'i Müslüman ve Dürzilerden olmak üzere meclis 55

¹¹² Atlioğlu, **a.g.t.**, s.88-89.

¹¹³ Buzpınar, "Lübnan" s.251.

¹¹⁴ Kor, **a.g.e.**, s.35.

¹¹⁵ Atlioğlu, **a.g.t.**, s.91.

üyeden oluştu. 1960 seçimlerinde ise milletvekillerinden 40'ı Marunî, 20'si Sünni, 19'u Şii, 7'si Grek Ortodoks, 6'sı Dürzi, 6'sı Grek Katolik ve 3'ü diğer mezheplerdendi. Yine bu antlaşmayla hükümetteki ve idaredeki görevler konfesyonel kurallara göre dağıtıldı. Örneğin savunma bakanı Dürzilerden, genelkurmay başkanı ise daima Marunîlerden olacaktı. 5 idari bölgenin valisi önemli mezhepsel gruplardan (Marunî, Sünni, Şii, Grek Ortodoks, Dürzi veya Grek Katolik) atanacaktı¹¹⁶. Ayrıca bu antlaşmayla Müslümanlar asla Lübnan'ı Suriye ile birleştirerek birleşik Arap devleti kurmaya çalışmayacaklar; Marunîler ise Lübnan'ın bağımsızlığına zarar verecek dış ilişkilerden kaçınacaklardı.¹¹⁷

Konfesyonel sistemin son unsuru ise 1989 Taif Anlaşması'dır. Bu antlaşma Lübnan'da 1975'te başlayan ve 15 yıl boyunca devam eden iç savaş sonunda, devletin kurumsal yapısının yeniden inşasına yönelik girişimler neticesinde 1989'da Lübnan milletvekilleri tarafından Taif'te imzalanmıştır.¹¹⁸ Buna göre; her zaman Hristiyan Katoliklerden seçilen cumhurbaşkanının yetkileri sınırlandırıldı. Ülke yönetimindeki esas sorumluluk Sünni başbakan liderliğindeki Müslümanlarla Hristiyanlar arasında eşit dağılımla oluşan hükümete verildi. Milletvekili dağılımında Hristiyanlar lehine olan 6/5 oranı kaldırılarak Müslümanlarla Hristiyanlar arasında eşit olarak paylaşılmak üzere 98 olan milletvekili sayısı 108'e çıkarıldı. 1992 de de milletvekili sayısı 122 çıkarılarak seçimler yapıldı.¹¹⁹

3.2.Lübnan'da Marunî Patrikhane ve Siyasi Gücü

Marunî patrikler, ilk zamanlardan beri piskoposlar ve Marunî toplumunun önde gelen temsilcilerinin yer aldığı Sinod tarafından belirlenmekteydi. Patriklere yardımcı olan piskoposlar da patrik, piskoposlar ve toplumun nüfuzlu ailelerinin liderleri tarafından seçiliyordu. Patrik ve piskoposluk belirli ailelerin tekelinde olup bunlar birbirleri ile akrabaydı.¹²⁰

¹¹⁶ Atlioğlu, **a.g.t.**, s.93-94.

¹¹⁷ Ayşegül Sever, "Oydaşmacı Kurumsallaşan Rejim: Lübnan Cumhuriyet", Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler, (çevrimiçi), <https://www.researchgate.net/publication/326571744>, 27 Mayıs 2022, s.7.

¹¹⁸ Atlioğlu, **a.g.t.**, s.95.

¹¹⁹ Buzpınar, "Lübnan" s.253.254.

¹²⁰ <https://belleten.gov.tr/tam-metin/2142/tur>, S. Nisan 1990,C 54,s, 365-380. (Çevrimiçi) 18.07.2023.

Marunî patrik, 18.yüzyıla kadar Marunî cemaat için hem bir lider ve din adamı hem de yargıç görevi görmekteydi.¹²¹ Haçlı seferlerinden itibaren Roma Katolik Kilisesi ile kurulan ilişkiler çerçevesinde. 1736'da Cebel-i Lübnan'da toplanan Lübnan Dağı Sinodu'ndan sonra reform (latinleşme) süreci başladı. Patriğin ve başpiskoposların yetkileri yeniden tanımlandı ve kilisenin ruhban sınıfı dışındaki üyelerinin etkileri sınırlandı.

18.yüzyılda Marunî kilisesi ve feodal yapı arasındaki denge kökünden değişmeye başladı. Marunî feodal ailelerin kilise üzerindeki nüfuzu sınırlandırılmaya çalışıldı. Marunî patriği toplumdaki ruhani rolü kadar siyaset ve ekonomide de toplumun lideri olduğunu gösterdi

Marunî patrik ve kilise, 1860'tan itibaren siyasette güç kazanmaya başladı. Marunî patrik Bulus Masad (1854-1890) ve Elias Hoyek (1899-1931) siyasi konularda oldukça etkin isimlerdir.¹²²

Modern dönemle birlikte de Lübnan'ın siyasi yapısı değişmiş toplumsal dini temsil anlamında patrikhane Marunî cemaatini temsil etse de artık siyasi bir temsile ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaç ise önde gelen nüfuzlu ve eğitimli aileler tarafından giderilmiştir. Burada aileler ve patrikhane iş birliği içinde olmuş ve birbirini tamamlamışlardır. Günümüzde Marunî patriği hala çok önemli bir figürdür. Sadece zamanın getirdiği siyasal ve toplumsal değişimler başka başka toplumsal temsil organlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır.¹²³

Günümüzde Marunî patrik, çoğu anlaşmazlıkta son sözü söyleyen ruhani otorite olarak gösterilmektedir. Ancak modernleşen dünyada elbette eski gücü ve itibarı yoktur. Diasporaya giden nüfusun modern dünya ile tanışması sonucu oluşan seküler bakış açısı, patrikliğe gösterilen saygıyı korusa bile aldığı kararlarda mutlak otorite olarak görülme olayını ortadan kaldırmıştır.

¹²¹ Chorbishop Seely Joseph Beggiani, *Early Syriac Theology, With Special Reference To The Maronite Tradition Revised*, Edition 5, The Catholic University Of America Press Washington, D.C.2014, s. X.

¹²² Atlioğlu, *a.g.t.*, s.136-148.

¹²³ Süleiman, *a.e.*,s.23.

3.3.Lübnan’da Marunî Aileler

Arap dünyasında özellikle de Lübnan’da, kabile bağları ve bunun alt kümesi olan aile bağları diğer var olan her türlü bağ türlerinden daha önemlidir. Çocuklar normal olarak kendilerinden önceki atalarının adıyla adlandırılır. Çocuklara küçük yaşlardan itibaren din ile iç içe geçmiş etnik köken ve kimlik, hikâyesel ve etkileyici tarzda işlenir. Bu nedenle Marunîlerde aile ve eskilerin mirası çok önemlidir. Aileler ülkenin geleceğinde önemli rol oynarlar çünkü liderler bu ailelerin içinde yetişir. Yetişmiş olan liderler de en kutsal olan aile üzerine kasm ederler. Ve bir deyiş bunu çok iyi açıklar: “Kan aslan suya dönüşmez”¹²⁴

Lübnan dağı kuzeyinde yetmişe yakın Marunî ailenin ancak beş tanesi ülkenin siyasi geleceğinde önemli rol oynayacak güce ulaşmıştır. Bu aileler sırasıyla; Karamlar, Franciyeler, Mu’avvadlar, Düveyhiler ve Bulus aileleridir. Kisravan’da ise iki aile öne çıkmıştır: Khazenler ve Cemayeller. Deyrül Kamar bölgesinde de Şamun ailesi etkili olmuştur. Modern Lübnan’da ise Cemayel, Franciye ve Şamun aileleri ön plana çıkmıştır. Bu aileler, Lübnan siyasetinde bugün hala etkinliklerini sürdürmektedirler.¹²⁵

3.3.1.Franciye Ailesi

Franciye ailesi de diğer Marunîler gibi kendilerini haçlılar zamanına kadar dayandırmaktadır. Lübnan’ın kuzeyinde yer alan Zagharta bölgesinde Ehden köyünde merkezileşmiş olan aile, Lübnan siyasetinde etkin ailelerden biridir. Ailenin en önemli lider şahsiyetleri Süleyman Franciye ve Toni Franciye’dir.

Ailenin önde gele ismi Süleyman Kabalan Franciye, 1910-1992 yılları arasında yaşamıştır. Babası Kabalan, annesi ise Lamia’dır. Ailenin ikinci çocuğudur. Önde gelen bir iş adamı ve siyasetçi olan babasının 1932’de ölümünden sonra liderlik koltuğuna abisi Hamid geçmiştir. Süleyman ise ailenin mali işlerini yönetmiştir. Hamit Franciye, 1952 Lübnan başkanlık seçiminde Kâmil Şamun karşısında yenilgiye uğramış ve 1957’de beyin felci geçirerek ölmüştür. Abisinin ölümünün ardından, siyaseten tecrübesiz olan iş

¹²⁴ Süleiman, **a.e.**, s.28

¹²⁵ Atlıoğlu, **a.e.**, s.257.

adamı Süleyman Franciye ailenin lideri olarak siyasete girmiştir. 1960, 1964 ve 1968 seçimlerinde milletvekili seçilmiştir. 1970’de iki yıl devlet başkanlığı yapmıştır.

Tony Franciye, Süleyman Franciye’nin oğludur. Babasının 1970’te cumhurbaşkanı olmasından sonra siyasete girmiş ve milletvekilliği yapmıştır. Franciye ailesi iç savaş sırasında milis Marada Hareketi’ni kurmuştur. Fakat Marunî aileler arasındaki fikir ayrılıkları ve güç çatışması sonucunda Tony Franciye, ailesiyle birlikte 1978’de Ehden’de Ketaib milislerince öldürülmüşlerdir. Beyrut’ta olan Toni’nin oğlu Süleyman Franciye ise için katliamdan kurtulmuştur¹²⁶. 1992 yılında, Süleyman Franciye ölünce yerine adını taşıyan Tony’nin oğlu torunu Süleyman geçmiş ve ailenin liderliğini hala devam ettirmektedir.¹²⁷

3.3.2. Şamun Ailesi

Lübnan’daki en etkin Marunî ailelerden biri de Şamun ailesidir. Bu aile Deyrû’l-Kamar denilen bölgede nüfuz sahibidir.¹²⁸ Ailenin en etkin ferdi olan Kâmil Şamun (1900-1987) hukuk eğitimi almış ve 1929, 1934, 1937ve 1944’te milletvekili seçilmiştir. Şamun, yaptığı evlilik sayesinde iş alanında ve siyasette yeni mevziler ve başarılar elde etmiştir. Evlendiği eşinin annesinin İngiliz olması nedeniyle İngilizlerle sıkı ilişkiler kurmuştur. 1944-1947 yılları arasında Lübnan adına Londra’da büyükelçilik yapmış, Birleşmiş Milletler ve Arap Birliği’nde Lübnan’ı temsil etmiştir. Bişhara El Huri, yolsuzluktan dolayı istifa edince 1952-1958 yılları arasında Lübnan devlet başkanı olarak görev almıştır.¹²⁹ 1959 yılında Ulusal Liberal Parti’yi kurmuştur. Şamun’un partisi ve milis gücü 1975 iç savaşında önemli rol oynamıştır.¹³⁰

Şamun ’un iki oğlundan biri olan Dani, Beşir Cemayel’le Marunî topluluğunun liderliği rekabetinde kaybeden taraf olmuştur. Dani, Kaplanlar Milis Kuvveti’nin komutanlığını yapmıştır. Kardeşi Dori, Dani’ye kıyasla daha pasif bir karaktere sahiptir.

¹²⁶ Atlioğlu, a.g.t., s.258-260.

¹²⁷ Atlioğlu, a.g.t., s.471.472.

¹²⁸ R. Hrair Dekmejian, **Patterns of Political Leadership: Egypt, Israel, Lebanon**, State University of New York Press Albany, 1975, s.34.

¹²⁹ Atlioğlu, a.g.t., s.263-265; <https://www.britannica.com/biography/Camille-Chamoun> (çevrimiçi) 17.09.2022.

¹³⁰ Atlioğlu, a.g.t., s.265.

Her ikisinin de babalarının etkinliğinden uzak bir yapıları vardı. Dani, iç savaş sırasında Fransızlara ve işgallere karşı sert muhalefet yapmış, Taif Anlaşması'na karşı çıkmıştır. Babası Kâmil Şamun'un 1987'de ölmesinden sonra ailenin başına geçerek Lübnan cephesinin liderliğini almıştır. 21 Ocak 1990'da karısı ve iki çocuğuyla birlikte suikasta uğrayarak hayatını kaybetmiştir. Kardeşinin ölümünden sonra ailenin başına Dori geçmiştir. Dori önce seçimleri boykot etmiş; Hariri suikastından sonra ise siyasete dönerek milletvekili seçilmiştir. 2009 seçimlerinde ise Şuf bölgesinden milletvekili seçilmiştir.¹³¹

3.3.3. Cemayel Ailesi

Lübnan'ın en önde gelen köklü Marunî ailelerinden biridir. Marunîler ve Hristiyanlar içinde en çok lider çıkaran teşkilatçı bir ailedir. Aynı zamanda aile ciddi bir mal varlığına, eğitilmiş kadrolara ve milis kuvvetine de sahiptir. Geçmiş dönemlerde patriklik yapan aile üyeleri vardır. Ancak modern dönemle birlikte ailenin değişim, dönüşüm ve bu günkü vizyonuna katkı sağlayan ve liderlik eden Pierre Cemayel, (1905-1984) Lübnan'ın Kısraan bölgesinde Bikfaya köyünde doğmuştur.

Eczacılık mezunu olan Cemayel, okul yıllarında sporla yakından ilgilenmiştir. Uzun boylu, atletik bir vücuda sahip olan Cemayel, oldukça heyecanlı ve azimli bir kişiliğe sahipti. Pierre Cemayel, 1936 yılında Falanjist hareketi ve Lübnan Ketaib partisini kurdu ve Marunî toplumunun modern tarihindeki en köklü siyasi örgütünü ortaya çıkardı. Lübnan'ın bağımsızlık sürecinde önemli bir rol oynadı.¹³²

Pierre Cemayel'in oğulları Beşir Cemayel (1947-1982) ve Emin Cemayel (d.1942) de Lübnan siyasetinde önemli rol oynadılar. Hukuk eğitimi alan Emin Cemayel, 1972 seçimlerinde milletvekili oldu. Abisi gibi hukuk okuyan Beşir Cemayel ise iç savaş döneminde Lübnan Güçleri adlı milis örgütünün liderliğini yaparak önemli bir figür haline geldi. 1982'de devlet başkanı olduysa da 20 gün sonra 14 Eylül'de bir suikast sonucu öldürüldü.

¹³¹ <https://apnews.com/article/3c9ff8bbc050abc4c9d4b646b12a23c3> (çevrimiçi)17.09.2022.

¹³² Atlioğlu, a.e., s.261-262.

Emin Cemayel'in iki oğlu Pierre Emin ve Sami de milletvekilliği yapmışlardır. Pierre Emin Cemayel, 2006 yılında suikast sonucu öldürülmüş, Sami Cemayel ise 2009'da milletvekili seçilmiştir. Beşir Cemayel'in siyasi mirası ise eşi Solange ve oğlu Nedim tarafından 2000'li yıllara kadar devam ettirilmiştir.¹³³

3.4.Lübnan'da Siyasi Partiler

Lübnan'da, 1920 ve 1930'larda etnik ve dini kimlikleri temsil eden seçkinler, geleneksel toplumsal örgütlenmenin yerine modern siyasi parti örgütlenmelerine gitmişlerdir.¹³⁴ Konfesyonel temele göre şekillenen partiler, kurulurken üyelerinin ait oldukları dini ve mezhebi korumayı ve genişletmeyi amaçlamışlardır.

Lübnan'da teşkilatlanma yöntemlerine göre 1960'lara kadar kurulan siyasi partiler, uluslararası partiler ve yerel-ulusal partiler olarak iki grupta sınıflandırılmaktadır.¹³⁵ Uluslararası etki ile kurulan partiler; Komünistler, Suriye Sosyal Milliyetçi Partisi (SSMP), Arap Sosyalist ve Diriliş Partisi (Ba'as), Arap Ulusal Hareketi, İhvan-ı Müslimin, Tahrir, Ermeni partileri Taşnak, Hınçak ve Ragavar. Yerel-ulusal partiler ise Müslüman-Dürzi partileri en-Naccada ve İlerici Sosyalist Parti (İSP) ve Hristiyan partilerden Ketaib, Ulusal Liberal Parti (ULP) ve Ulusal Blok'tur.¹³⁶

3.4.1.Lübnan Hristiyan Siyasi Partileri

Osmanlı Devleti'nin Lübnan'dan çekilmesinden sonra bölgede yeni bir sistem kuran Fransız yüksek komiserliğinin Marunîlerle iş birliği yapması, Marunîleri Lübnan'da en güçlü toplumsal yapı haline getirmiştir. Katolik Hristiyan Marunîlerin Bundan sonra adım adım kurumsallaştığı ve alışlagelmiş temsiliyet formundan sıyrılarak modern tarzda temsil organları ve bu organlara ait icra aygıtları inşa ettiği görülmektedir.

¹³³ Atlioğlu, a.e., s.261-263.

¹³⁴ Atlioğlu, a.e., s.266.

¹³⁵ Suleiman, a.e., s.268.

¹³⁶ Atlioğlu, a.e., s.266-267.

Lübnan’da Hıristiyan muhalefet bloku üç partiden oluşmaktadır. Bu partiler Hıristiyan Marunî Zaim ailelerin modern dönemle birlikte siyasi dönüşümlerini ifade etmektedir. Modern devletin gereklerinden biri temsil hakkıdır. Bu temsil hakkı Lübnan’da dini ve etnik yapıya göre planlandığından bu aileler siyasi partilerini kurarak ülkede etkinliklerini devam ettirmek istemişlerdir. Bu bağlamda Pierre Cemayel’ in liderliğinde kurulan Marunî Katolik Falanjist partisi El-Ketaib, en güçlü parti konumunda yer almaktadır. Raymon Edde liderliğinde kurulan Ulusal Blok, başka bir Marunî Hıristiyan siyasi partisidir. Kâmil Şamun’un en güçlü liderlerinden olduğu Ulusal Liberal Parti ise bir diğer Hıristiyan partidir. Bu üç parti de Hıristiyanları temsil eden Hıristiyan muhalefet olarak adlandırılmaktadır.¹³⁷

3.4.1.1.Ulusal Blok

Marunî siyasetçilerden Emile Edde liderliğinde kurulan Ulusal Blok, başlangıçta parti olmaktan ziyade bir siyasi oluşum olarak ortaya çıkmıştır¹³⁸. 1929’da iktidar olan Başkan Emile Edde parti başkanı olmuştur. 1943 yılında Parlamento da Ulusal Blok kurulmuştur. 1946’da Başkan Emile Edde, en baştan beri kritik meselelerde sağlam bir duruşa sahip olan ve prensiplere bağlılık gösteren Parlamenter Blok’un, Lübnan Ulusal Blok Partisi’ne dönmesine karar vermiştir.¹³⁹

1949 yılında Emile Edde’nin ölümünün ardından oğlu Raymond Edde Lübnan Ulusal Blok lideri seçilmiştir.¹⁴⁰ Ulusal Blok 1968 yılında, El-Ketaib Partisi ve Ulusal Liberal Partiyle üçlü bir blok oluşturmuştur. Seçimlerde 99 sandalyenin 30’unu elde etmişlerdir. 1976 yılında Lübnan iç savaşında taraf olmaktan kaçınmıştır. Partiye göre bu savaş, İsrail’in çıkarttığı ve Lübnan’ın birliğin bozmaya yönelik bir tertiptir. Aynı yıl Ulusal Blok, Suriye askeri birliklerinin Lübnan’a girmesine set muhalefet etmiş,

¹³⁷ Mehmet Çelik, **Lübnan’daki Seçim Sistemi ve Partiler**, Anasay, Sayı 10, Kasım 2019.s. 62. (çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/861514> 31 Mayıs 2022.

¹³⁸ Atlioğlu, s.275-276.

¹³⁹ Suleiman, **a.e.**, s.19.

¹⁴⁰ <https://en.nationalbloc.org/values> (Çevrimiçi) 4 Haziran 2022.

Suriye'nin bölgeye gelmesinin Lübnan'ın birlik ve bağımsızlığının ortadan kaldırılması anlamına geldiğini savunmuştur.¹⁴¹

Ulusal Blok, 1978-1982 yılları arasında İsrail silahlı güçlerinin Lübnan'ın güneyinden işgale başlamalarını kabul etmemiştir. Parti BM Güvenlik Konseyi'nin 425 ve 426 numaralı kararlarının uygulanmasını istemiş ve 1983 yılında İsrail'le yapılan 17 Mayıs Anlaşması'nı yukarıdaki gerekçelerle reddetmiştir. Ayrıca 1989 yılında Taif Anlaşması'nı, Suriye silahlı kuvvetlerinin Lübnan'da kalıcılığını sağladığı gerekçesiyle reddetmiştir. Ulusal Blok, 1992 seçimlerini Lübnan'da bulunan yabancı askerlerinin Lübnan'ın bağımsızlığına zarar verdikleri gerekçesiyle boykot etmiştir. Raymon Edde'nin 2000 yılında ölümüyle yerine oğlu Carlos Edde salt çoğunluğun oyuyla Ulusal Blok genel başkanı olarak seçilmiştir.¹⁴²

Lübnan Ulusal Blok partisi Lübnan ülkesinin şekillenmesinde ve geleceğinde önemli bir role sahiptir. Partinin kuruluşunda itibaren geçirdiği evreler ve genel siyasi duruşu Edde ailesinin liderliğinde günümüze kadar gelmiştir. Parti değerlerini şu şekilde sıralamaktadır: Eşit ve adil vatandaşlık hakkı, bölgedeki mezhepler üzerinden temsil hakkı, erdem, ülkede her alanda özellikle bütçenin kullanımında yolsuzluk gibi olayların ortadan kaldırılması, rüşvetin ortadan kaldırılması, demokrasi ve feodal aile hiyerarşisinin korunması.¹⁴³

Sonuç olarak parti şunu ifade etmektedir: “Biz Ulusal Blok olarak bu değerlere kendimizi adadık ve her üyemiz için bu değerleri temin etmek, hayatın her alanında saygılı ve sorumlu şekilde davranmak ana ilkemizdir.”¹⁴⁴

3.4.1.2. Ulusal Liberal Parti

Kâmil Şamun, Bişhara el-Khuri'nin çevresinde yetişmiş, siyasi yetenekleri olan faydacı bir siyasi figürdü. Bulunduğu çevre, açık fikirlerle ve liberal düşüncelerle örülü bir çevreydi. Ayrıca Arap milliyetçiliğine yakın durmuş, Ürdün ve Irak Haşimi

¹⁴¹ Suleiman, a.e, s.19.

¹⁴² https://en.nationalbloc.org/history_and_reforms (çevrimiçi) Haziran 2022.

¹⁴³ <https://en.nationalbloc.org/values> (Çevrimiçi) 4 Haziran 2022.

¹⁴⁴ <https://en.nationalbloc.org/values> (Çevrimiçi) 4 Haziran 2022.

krallarıyla iyi ilişkilerde bulunmuştur. 1952 yılında Khuri yönetimini tasfiye ederek devlet başkanı olmuştur. İktidara geldikten sonra ilk zamanlarındaki görüşlerinin aksine olarak Pan-Arabizmi sert şekilde eleştirmiştir.¹⁴⁵

1958'de devlet başkanlığı koltuğunu kaybeden Şamun'un yerine Pan-Arabist Fuad Şihab gelmiş ve Şamun'u Arap milliyetçiliği karşıtı söylemlerinin olması nedeniyle dışlamıştır. Kamil Şamun ise 1959 yılında kendi partisi Ulusal Liberal Parti'yi (Hizb el-Vataniyyin el-Ahrar) kurmuştur. Bu kuruluş yine Şamun'un kişisel ilişkilerini kullanarak topladığı bir çevre sayesinde gerçekleşmiştir. 1960 seçimlerinde 4, 1968 seçimlerinde ise 11 milletvekili çıkararak parlamentonun en güçlü partisi haline gelmiştir. İç savaşın hemen öncesinde siyasi gücünü askeri güçle tamamlamak amacıyla Kaplanlar adlı bir milis gücü oluşturmuştur¹⁴⁶.

Kamil Şamun'un partisi, tipoloji olarak klasik Marunî siyasi partilerden farklı olarak elit ve esnek bir yapılanmaya sahipti. Üst düzey ve önde gelen kabile reislerinin kazanılmasıyla seçmen elde edilmekteydi. Kâmil Şamun daha sonra partiye bir ciddiyet kazandırmayı amaçlamış ve bunu başarmıştır. Şamun'un partisi, aşırı komünist gruplara karşı mücadele, ülke çıkarlarının ve sermaye gruplarının korunması, her türlü saldırıya karşı serbest girişimin yanında olunması gibi ilkeler geliştirmiştir. Bugün partinin başında Kâmil Dori Şamun bulunmaktadır. Parti politik, ekonomik ve sosyal liberalizmi savunmaya devam etmektedir.

Bu parti öncelikle Lübnan'ın bağımsızlığını savunmaktadır. Parti için her Marunî grup ve parti gibi tam bağımsızlık önemli bir noktadır. Buna ilaveten Lübnan'da bulunan dini grupların ve bireylerin inançlarını rahatça yaşamalarını ve ifade özgürlüklerinin garanti altında olmasını amaçlamaktadır. Lübnan iç savaşında ULP, Hristiyan Marunîler tarafından desteklense de parti mezhep temelli değildir. Bu parti daha çok kurucusu Kâmil Şamun'un tasarladığı liberal, özgürlükçü olan ve mezhepçi olmayan Şamunizm¹⁴⁷ düşüncesine sahiptir. Bundan dolayı farklı birçok din ve etnik kökenden insanlar partiyi desteklemektedir.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Suleiman, a.e, s.260.

¹⁴⁶ Atlioğlu, s.273-275.

¹⁴⁷ Lübnan da Kâmil Şamun'un başta ekonomi ve siyasi alanlarda olmak üzere özgürlükçü ve liberal görüşleri ışığında oluşan siyasal akım.

¹⁴⁸ [https://worddisk.com/wiki/National_Liberal_Party_\(Lebanon\)/#](https://worddisk.com/wiki/National_Liberal_Party_(Lebanon)/#) (Çevrimiçi) 4 Haziran 2022.

3.4.1.3. El-Ketaib Partisi

Lübnan Ketaib Partisi (Hizb el-Ketaib el-Lubnaniyye)1936'da Marunîlerin çıkarlarını korumak ve batıyla uyumlu bağımsız bir Lübnan devleti kurmak amacıyla Piyer Cemayel ve arkadaşları tarafından bir milis örgütü olarak kurulmuştur¹⁴⁹. Fransa'nın Lübnan'dan çekilmesinden sonra ise yavaş yavaş bir siyasi parti formu kazanmaya başlamıştır. Parti, Cemayel ailesi liderliğinde kurulmuş ve Pierre Cemayel'den El-Ketaib Partisi ile ilgili daha geniş bilgi aşağıdaki bölümde verilecektir.

¹⁴⁹ Atlioğlu, s. 267.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FALANJİST GENÇLİK HAREKETİ VE EL-KETAİB

4.1.Falanjist Gençlik Hareketi'nin Kuruluşu

Lübnan Falanjist Örgütü (Munazzamat Al-Kataeb Al-Lübnaniyye) 21 Kasım 1936 tarihinde sivil, milis bir gençlik örgütü olarak kurulmuştur.¹⁵⁰ Lübnan Falanjist Hareketi, Lübnan'da yaşayan Hristiyan Marunî toplumunun her türlü varoluş gerçekliklerinin korumak¹⁵¹ ve dönemin Fransa dâhil güçlü batılı lider ülkeleriyle uyum içinde çalışacak bağımsız ve batı entegrasyonlu bir Lübnan hayalini gerçekleştirmek amacıyla militan, idealist ve fedai bir gençlik hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Ketaib partisini temelini oluşturan Falanjist Gençlik Hareketi, dördü Hristiyan Marunî olmak üzere, beş Hristiyan idealist; Piyer Cemayel, Şefik Nasif, Charles Helou, George Nakkaş ve Emile Yard tarafından kurulmuştur. Partinin kurucularının aldıkları eğitim ve düşünce yapıları açısından birçok ortak tarafları bulunmaktadır. Bunlar Fransız eğitimi almışlardı. Gençtiler. Eczacı, avukat, gazeteci ve mühendislik gibi mesleklere sahiptiler. Ayrıca Marunî toplumunun çok da zengin olmayan köklü geleneğe sahip orta sınıf denilebilecek ailelerden geliyorlardı.¹⁵²

Partinin ismi olan “kataeb”, Arapça “katiba” kelimesinin çoğul halidir. Katiba; sürü, filo, geçit ve süvari bölüğü, tabur ve falanj anlamlarına gelmektedir.¹⁵³ Ayrıca Kataeb kelimesi İspanyolca'da “Falange”, Yunanca'da “Phalangx” ve İngilizce'de de “Phalange” kelimesinin Arap dilindeki karşılığı olarak aynı şekilde katiba kelimesinin çoğul halidir.¹⁵⁴

¹⁵⁰ Michael W. Suleiman, *Political Parties in Lebanon*, Cornell University Press, 1967, s.232.

¹⁵¹ Frank Stoakes, “The Supervigilantes: The Lebanese Kataeb Party As A Builder, Surrogate and Defender of State”, *Middle East Studies*, 1975, s. 215.

¹⁵² Atlıoğlu, s. 267; Entelis, *a.e.*, s.49.

¹⁵³ John Pierre Entelis, *Pluralism and Party Transformation in Lebanon: Al- Kata'ib, 1936–1970*, Leiden, Netherlands, E. J. Brill, 1974, s.45.

¹⁵⁴ Wehr, *A Dictionary of Modern Written Arabic*, s.813; Atlıoğlu, s. 267.

Partinin amblemi, genel olarak Lübnan'ın da sembolü olan sedir ağacıdır. Lübnan dağlarında bol miktarda yetişen sedir ağacı zamanla Lübnan'ın bağımsızlığının sembolü olmuştur.

Partinin kurulduğu yıllarda, 1930'larda, Avrupa'da paramiliter gençlik örgütleri çok yaygındı. İtalya'da faşist örgütler, Almanya'da Naziler, İspanya'da Falanjistler.¹⁵⁵

Tabi Ketaib Partisi'nin ideolojik yönelimlerini ve ihtiyaçlarını belirleyen Avrupa'dakilerden çok Arap dünyası içerisindeki gelişen fikri hareketler ve siyasi örgütler olmuştur. Arap milliyetçilerinin modern parti örgütleri içerisinde temsil edilmeye başladığı 1930'lu yıllar Lübnan'da Arap milliyetçisi fikirlerin yükselişe geçtiği bir süreç olmuştur. Özellikle 1932'de Hristiyan, Ortodoks Antun Sadeh'in Beyrut'ta SSNP (Suriye Sosyalist Nasyonalist Parti)'yi kurması Lübnanlı Marunîlerin milliyetçi ideoloji üzerine inşa edilecek bir siyasi örgüt ihtiyacını zorunlu hale getirmiştir. Böylece Ketaib Partisi'nin kuruluşu ve yükselişi bu ihtiyacın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.¹⁵⁶

Lübnan'da milliyetçi bir gençlik hareketi yaratma fikri, iki Lübnanlı sporcu Marunî atlet Pierre Cemayel ile Müslüman atlet Hüseyin Sican'ın, 1936'da Almanya'nın Berlin kentinde düzenlenen olimpiyatlara Lübnan futbol federasyonunun temsilcisi olarak katılmaları ile başlamıştır. Ülkeler, bu organizasyona o dönemde bütün dünyada milliyetçilik ve militarizm rüzgârlarından kaynaklı olarak atık, çevik ve birbiri ile uyum içinde hareket eden ekiplerle katılmışlardır. Bu bir anlamda ülkelerin askeri güçlerinin spor üzerinden birbirine meydan okuması anlamı taşıyordu. Bu meydan okumanın iki Lübnanlı sporcu üzerindeki etkisi ise oldukça yüksekti. Özellikle ev sahibi Nazi Almanya'sının buradaki gövde gösterisi, Lübnanlı iki sporcunun da Nazi örgütünün disiplin, ahenk ve ortak hedefe bakan disiplininden etkilenmesine sebep olmuştur. Bununla da kalmayan Piyer Cemayel Berlin'den Lübnan'a direk dönmemiş bunun yerine Çekoslovakya gibi Orta Avrupa ülkelerini ziyaret ederek burada bulunan gençlik örgütlerinin gözlemlene ve inceleme fırsatı bulmuştur. Çekoslovakya'da kurulan "Sokol" gençlik hareketi Nazi Almanya'sından sonra Cemayel'in üzerinde etkiler

¹⁵⁵ John Pierre Entelis, **a.g.e.**, s.44.

¹⁵⁶ Atlioğlu, s. 268.

bırakmış ve Lübnan’da bu tarzda bir gençlik hareketinin kurulmasının ilk kıvılcımlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır.¹⁵⁷

Piyer Gemayel Robert Fiske verdiği röportajda;

Biz 1936 Berlin olimpiyatlarına gittiğimiz zaman orada disiplin ve düzenin ne anlama geldiğini gözlemledik. Ve kendi kendime dedim ki: Neden aynısını Lübnan da yapalım ki.¹⁵⁸

Bu bağlamda, Ketaib partisinin kuruluşunda, fikri ve organizasyon alt yapısında Almanya’da Adolf Hitler liderliğindeki Nasyonal Sosyalist Partisi’nin ve Avrupa’daki benzeri organizasyonların etkisi aşikârdır. Ketaib Partisi’nin otoriter, merkezi ve karizmatik tek lidere odaklanmış bir organizasyon yapısı Avrupa’daki milliyetçi ve sıra dışı söylemlere sahip partilerle benzerlik göstermektedir. Ayrıca; parti içi disiplin, dinamizm ve geleneksel liderliğe karşı başkaldırı önemli ilkeler arasında yer almaktadır. Partinin sloganı; “Allah, Vatan ve Aile (Allah, al-vatan, al-aila)” idi.¹⁵⁹ Her ne kadar el-Ketaib, Avrupa’daki benzeri organizasyonlardan etkilendiyse de bu etkileşimin üniformalar, geçit törenleri ve disiplin gibi yüzeysel uyarlamalarla sınırlı kaldığı ve Nazi ve faşist ilkeleri içermediği söylenmektedir¹⁶⁰. Zaten Cemayel de 1982 yılında verdiği bir demeçte şöyle demiştir. “*Ben Almanya da iken Nazizm bugün olduğu kadar ünlü değildi, Nazizm nedir? Dünyadaki her sistemde iyi bir şeyler bulabilirsiniz, fakat Nazizm tamamen şu anki Nazizm değildi. Bu kelime de sonradan oluştu. Onların sisteminde disiplini gördüm ve Ortadoğu’da bizim her şeyden çok disipline ihtiyacımız vardı*”.¹⁶¹

Fawwaz Traoboulsi ’ye göre Hristiyan Marunî Falanjist hareketi; Lübnan’ın geleceğini ve bağımsızlığını ancak Lübnan’da yaşayanların belirlemesi gerektiğini düşünmektedir. Onlara göre Lübnan bir Arap ülkesi değildir. Olgunlaşmış ve Arap kimliğinde ayrı olarak Lübnan milliyetçiliği Lübnan’ın bağımsızlığını sağlayabilecek

¹⁵⁷ Athloğlu, s. 268; Entelis, a.e, s.46.

¹⁵⁸ Robert Fisk, “Pity **The Nation, Lebanon At War**”, Londra, Andre Deutsch, 1990,s.64.

¹⁵⁹ Athloğlu, s. 268.

¹⁶⁰ Athloğlu, s. 269.

¹⁶¹ Athloğlu, s. 268-269; Robert Fisk, a.g.e, 1990, s.78.

güce ve inanca sahiptir. Bu sebeple Falanjist hareket hem Lübnan Hıristiyanları hem de tüm Lübnanlılar için kurulmuştur.¹⁶²

Ketaib Partisi ilk kuruluş yıllarında hem Pan-Arabizm'e hem de Fransız mandasına karşı bir örgüt olarak yer almıştır. Partinin kuruluş fikrinde daha çok Lübnan'ın toprak bütünlüğünün devamlılığını ve bağımsızlığını korumak vardı¹⁶³. 12 Ocak 1937'de partinin kurucularından Pierre Cemayel: *"Bu parti ne kimse içindir ne de kimseye karşıdır, bu parti Lübnan içindir."* demektedir.¹⁶⁴ Partinin resmi internet sitesinde parti ile ilgili giriş kısmında ise; partinin II. Dünya Savaşı sırasında Fransa'nın manda yönetiminden Lübnan'ın kurtulması gerektiğini açıkça dile getirdiği, çeşitli entelektüel ve politik alanlarda bağımsızlık için mücadele ettiği ve bu yolda Lübnan'ın geleceği için çalıştığı belirtilmektedir.¹⁶⁵ Yine Cemayel, 1982 yılındaki demecinde partinin kuruluş amacını ve hedeflediği sonuca ulaşmasını *"Biz 400 yıl Osmanlı egemenliğinde kaldık ve bağımsızlığımızı sürekli istedik ve arzuladık. Ancak bizim ulusumuz bu bağımsızlığı gerçekleştirecek olgunluğa sahip değildi. Ben düşündüm ki biz bu bağımsızlık idealini Falanjist gençlik örgütü ve politik yöntemlerle gerçekleştirebiliriz... Ve sonunda biz bunu parlamentoya seçilerek hem Türk hem Fransız yöneticilerinin üzerimizdeki yöneticilerini alt ederek başardık"* şeklinde açıklamaktadır.¹⁶⁶

Milton J. Esman ve Itamar Robinovic, Ketaib Partisi'nin 1936 yılında bir gençlik hareketi olarak Hıristiyan Marunî toplumunun Büyük Lübnan Devleti'nde etkinliğini artırmak ve korumak amacıyla Pan-Arabist siyasal hareketin Lübnan'ı bir Sünni-Arap İslam devletine çevirmek istemesine ve Sünni toplumun buna olan çabasına karşı kurulduğunu ifade etmektedirler.¹⁶⁷

¹⁶² Fawwaz Traouboulsi, **A History of Modern Lebanon**, Pluto Press, London 2007, s.102.

¹⁶³ Abdülğani Bozkurt, "Lübnan'ın Sosyal Yapısı, Siyasi Tarihi ve Hizbullah, Trabzon, **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2010.s.

¹⁶⁴ Atlıoğlu, s.269.

¹⁶⁵ <https://lebanesekataeb.com/home/> (Çevrimiçi) 4 Haziran 2022.

¹⁶⁶ Fisk, a.e, s.156.

¹⁶⁷ Milton J. Esman, Itamar Rabinovich, **Ethnicity, Pluralism, and the State in the Middle East**, Cornell University Press Ithaca and London,1988, s.165.

El-Ketaib; Michael Şiha, Charles Corm Said Akl gibi entelektüellerin şekillendirdikleri bir kimlik altında birleşmeye ve Arapçılığa karşı bir alternatif oluşturmaya çalışmıştır. Tarihi gelenek içinde kök salmış ve doğu-batı arasında bir köprü işlevi gören bir Lübnan varlığı bu fikrin muhalifleri tarafından Hristiyan eğilimli bir ideoloji olarak algılanmıştır. Ketaib Partisi Lübnanlılık fikrinin savunurken farklı yanıltıcı çabalarla bu ideolojinin Hristiyan Marunî yönünü gizlemeye çalışsa da, bunda pek de başarılı olamamıştır.¹⁶⁸

4.2.Partinin Siyasi Tipolojisi

El-Ketaib kitle partisidir ve yerel örgütlerin organizasyonlarıyla partiye kattığı geniş bir üye alanına sahiptir. Bu üyelik işlemi üyelerin hem ekonomik durumlarının bir sonucu olarak başvurduğu bir yol hem de dini ve ideolojik aidiyetlerin getirdiği eğitimle ve motivasyonla sağlanmaktadır. Tabi olarak partinin kadro ve ya kitle partisi olması da bu katılımlara temel olmaktadır. Teorik olarak kadro ve kitle partileri arasındaki fark onların üyelik şekillerine değil yapılarına dayanmaktadır. Kadro partileri militarist yapılara ve aktivist etkinliklerine sınır getirir. Çünkü buna müsait bir yapısı yoktur. Bunu aksine kitle partileri bu tarz etkinlik ve faaliyetleri dolaşıma sokarak etkinliğini artırır. Sonuç olarak kadro partileri geniş seçmen ağlarına sahip değildir tersine ideolojik sağlam bir yapı ve kadroya dayanır.¹⁶⁹

Kitle partileri faydacı olmaktan ziyade hem ideolojik hem de seçim çalışmaları anlamında geniş baskın doktrinlere sahiptir. Kerim Pakruduni'ye göre Ketaib partisi bir kitle partisi olarak doğmuştur.¹⁷⁰ Ancak bütün kitleleri kendisine dâhil etmektense kendisinden saydığı kitleleri üye alarak kendisini sınırlandırmıştır. Bu anlamda kitle partisi olmaktan uzaklaşmaktadır.¹⁷¹

¹⁶⁸ Atlıoğlu, s.270; Itamar Robinovic, "Arap Politik Partileri," İdeoloji Ve Etnisite", Der: Milton Jesman – Itamar Robinovic, Ortadoğu da Etnisite, Çoğulculuk ve devlet, Çev: Zafer Avşar, Avesta Yayınları, 2004, s.229.

¹⁶⁹ Maurice Duverger, Sogologie Politique, Paris Press Universitaires de France,1967.s.359-370.

¹⁷⁰ Karim Pakradouni, "Structure des Kataeb" (unpublished Mémoire de Diplôme d'Etudes Supérieures de Sciences Politiques, Université de Saint Joseph Beirut, Lebanon 1967, s.72.

¹⁷¹ Maurice Duverger, Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State New York: Science Editions, 1963, s. 64.

El-Ketaib partisine bakıldığı zaman çok disiplinli ve çok organize bir görünüm ortaya koyduğu görülmektedir. Çünkü Ketaib partisi, kurucu aile liderliğinden oluşan güçlü liderler kadrosu tarafından organize ve disipline edilmektedir. Ketaib partisinin üyeleri partileri uğruna canlarını feda edecek kadar fedakârdırlar ve geniş bir alanda etkinlik alanına sahiptirler. Partinin tarihi boyunca önde gelen, tanınmış üye sayısı oldukça düşük olmuştur. Bunun sebeplerinin başında partinin militarist ideolojisi ve liberal olmayan sert yapısı gözükmektedir. Parti özellikle kriz zamanlarında üyelerinin ve taraftarlarını hızla mobilize edebiliyordu. Her ne kadar demokratik bir yapıya sahip olan bir parti olsa da Cemayel liderliği ve onun inşa ettiği siyasi hiyerarşi klasik olarak tepeden aşağı doğru işlemektedir. Partinin gençlik organizasyonu doğal militarist misyonu gereği, partinin ve Lübnan'ın geleceğini öngörmek adına Piyer Cemayel'in oluşturduğu bu hiyerarşiyi değiştirerek dengeleri bozacak sözde her demokratik hareketlere karşı tavrı almaktadır.¹⁷²

Diğer yandan El-Ketaib batı tipi demokrasiyi sadece ekonomide öngörmektedir ve daha önce kabul ettiği; seçimlerin demokrasinin gerekliliği olmadığı görüşünü artık öne sürmemektedir. Bu görüş partinin ilk kuruluş zamanlarının militarist yapısının bir sonucu olarak gözükmektedir. İleriki yıllarda parti daha demokratik ve liberal bir yapıya bürünecektir. Bu gibi nedenlerle El-Ketaib geniş kitlesel gelişimini durdurmuş dar kitle partisi olarak sınıflanmıştır. Partinin bu devrimsel duygusu sistemin alt üst edilmesi için değil kendi kontrolündeki milis destekçileriyle düzenin korunmasını amaçlaması içindir. Partinin uç milliyetçi tavrı El-Ketaib'e politik olarak bir alan sağlamıştır. Lübnanlılık altındaki bu ulusçuluk düşüncesi kuruluş yıllarından itibaren partiye, eğer bu pozisyonunu korursa uluslararası bir statü verecek gibi görünmektedir. Partinin ulusçuluk fikri bütün bu durumlarla beraber daha önceki ekonomik durum temelinde ve partinin ekonomik vizyonuyla maddi çöküntü içindeki kentlere doğru yayıldı. Parti bu şekilde geni kitlelere yayılmaya ve kitle partisi olmaktan bütüne hitap eden ve bütün Lübnanlıların desteğini talep eden bir siyasi organizasyon haline gelmiştir.

Sigmund Neumann, *Towards a Comparative Study of Political Parties* (in Modern Political Parties) The University of Chiago Press, 1956, s.395-421.

¹⁷² Suleiman, **a.g.e**, s.241.

4.3.Partinin Üye Portföyü

1930 ve 1940'lı yıllarda Ketaib Partisi kendine özgü bir görünüm sergileyen bir siyasi organizasyon olarak tanımlanabilir. 18 ile 35 yaş aralığında sıkı eğitimli militanlar ve üyelerin fiziksel ve zihinsel olarak sağlamlık ve düzgün formları partiye bu özelliği katmaktaydı. Partinin üyelik taleplerine Lübnan toplumundan yaşları 10 ile 45 arasında değişen aralıkta cevaplar verilmekteydi. Bu da parti üye portföyünü zinde ve çevik bir zemine oturtmuştur. Resmi üyelik şartları üç başlıkta toplanmıştır.

- 1- Üyelik başvurusunu yapan kişi iki Ketaib üyesi kefil ya da referansını imzasını alması gerekmektedir,
- 2- İki aylık sıkı ve titiz programın altında eğitimim almak,
- 3- Lübnan ulusuna ve Ketaib partisine bağlılık ve hizmet yemini etmek.¹⁷³

Bu şekilde temel disiplin ve fiziksel eğitimlerle partinin kadrosunda yer alan özgür üyelerinin amaca hizmetlerini daha kaliteli hale getirmek amaçlanmıştır. Lübnan'ın bağımsızlığı için Piyer Cemayel inanç, adanmışlık ve cesareti bir araya getirerek bir siyasal yapı oluşturdu. Cemayel'in amacı yaşanabilir ve bağımsız bir Lübnan için sosyal ekonomik ve ahlaki alanda tam bağımsız aktif bir güç oluşturmaktır. Bu kadroların iyi hizmetlerine rağmen asla yeterli olamadığı kanaati partiyi kuranlar arasında yaygın bir kanaatti. Çünkü hep daha iyisinin elde edilmesi için çok çalışılması gerektiğine inanmaktaydılar.¹⁷⁴

El-Ketaib Amerika ve Afrika başta olmak üzere bütün dünyaya dağılan 400.000 göçmen Lübnanlıdan 54.000'ini üye olarak kabul etmiştir. Partinin yurt dışındaki 40 şubesi ülke dışındaki göçmen Lübnanlılarla iletişim kurmaya ve onlarla anavatanları arasında bağları yeniden kurmayı amaçlamıştır. Bu diaspora, falanjistleri özellikle acil durumlar ve açık veren alanlar için yurt dışından partiye bağışlarda bulunmaktadır. Parti üyelerin çoğu Marunî, Grek Katolik ve diğer Lübnanlılardan oluşmaktadır. El-Ketaib partisi Müslüman üyelerinin çoğunluğu ise Şiilerden ve az sayıda Sünnilerden

¹⁷³ Entelis, a.g.e, s.102.

¹⁷⁴ Entelis, a.e, s.103.

meydana gelmektedir. Ancak son dönemde parti Hristiyan olmayanlardan üye yapmak için yoğun çaba sarf etmektedir. Diğer Yandan Ketaib Partisindeki Müslüman üye yoğunluğu 1958'den önce % 2'den daha azdı. Buna karşın parti Müslüman üye oranının % 8 olduğunu iddia etmiştir. Bu sebeple, partinin sadece belirli bir kitleden oy alan bir görünümü vardı ve siyasi partiler arasında yalnızdı. Ancak Yahudi üyelerinin partiye katkılarının inkâr edilmez olduğu söylenebilirdi. Buna rağmen henüz parlamentoda parti Yahudi bir vekil ile temsil edilmiyordu. Çünkü parti özellikle Katolik olmayanları aday göstermemiş ve Katolik olmayan kimse seçilmemişti. Ayrıca Hristiyan olmayan üyelere aday olma izni henüz verilmiyordu. Falanjistlerin Hristiyan Marunî yoğunluğu partinin güçlü olduğu bölgelerin yansımasıydı. Bu sebeple üyelerin %50'si Lübnan dağındandı, %20'si Beyrut'tan ve yüzde 15'i kuzeyden, yüzde 1'i güneyden, yüzde 4'ü Bekaa'dandı.¹⁷⁵

Parti verilerine göre Ketaib Partisi üyelerinin sınıfları ve sosyal geçmişleri; orta sınıf tüccarlar, küçük iş adamları ve profesyonel güç sahiplerinden oluşmaktadır. Parti kendi bünyesinde zenginleri veya yüksek sınıf insanları içermediğini açıklasa da bu çoğunlukla gerçeği yansıtmamaktadır. Adı geçmese de destek veren ciddi iş insanları ve dış güçler olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Parti üyelerinin % 10'u kadındı ve bu Lübnan için oldukça yüksek bir seviye idi. Böylece partide kadınlar en iyi organize olan grup ve en disiplinli yapılardan biri olarak tezahür etmiştir. Parti genç bir yapıya sahiptir ve üyelerin % 91'i 45 yaşın altındadır. Üyelerin yüzde 75'i 50 yaşın altındadır ve yaş ortalaması bakımından bu Lübnan için en yüksek seviyeyi içermektedir.¹⁷⁶

4.4. Parti Örgütlenme Şeması

Parti örgütlenmesi daha önce kurulan ve Falanjist Lübnanlılar olarak bilinen Hristiyan Marunî paramiliter birliğin bir yansıması olarak oluşturulmuştur. Örgütlenme Falanjistlerin merkezinde olduğu ana omurgaya siyasi partinin gerekliliği olan organların inşa edilmesiyle meydana getirilmiştir. Aslında örgütün lideri otomatik olarak Pierre

¹⁷⁵ Suleiman, **a.g.e.** s.240.

¹⁷⁶ Entelis, **a.g.e.** s. 123.

Cemayel olmuştur. Cemayel, parti kuruluşu ile birlikte aynı zamanda partinin de lideri konumuna gelmiştir. Bir gençlik örgütü siyasi yapıya dönüşürken oluşturulan bu örgütlenme aslında oldukça basit ve sıkça kullanılan bir yöntemdir. Piyer Cemayel 'in en üstte olduğu, Cemayel ailesinin ise politik kadroların önemli mevkilerinde bulunduğu örgüt şemasında parti yukarıdan aşağıya bir hiyerarşiye sahip olduğunu kabul etmektedir.¹⁷⁷

İlk başta parti tüzüğüne göre partide genel başkan üç yıl içinde yeniden seçilmek üzere meclis konseyi üyesi, bir önceki başkan, başkan vekili tarafından seçilir. Parti temsilcileri bütün görevlilerden önce gelir ve partinin bütün kararını uygulama yetkisine sahiptir. Politik Büro ise genel başkanın, başkan yardımcısının, genel sekreter, bakanlar, temsilciler, bir önceki temsilciler, danışmanlar ve meclis konseyi tarafından iki yılda bir yenilenmek üzere seçilen üyelerden oluşmaktadır. Toplantılar haftalık olarak yapılmaktadır. Kararlar, parti komite kararları, belirleyici politikalar, program ve parti organizasyonları Politik Büroda yapılmaktadır. Politik Büroya herkes başvurabilmekte ve Falanjist milis temsilcileri ile birlikte bütün parti kararlarını uygulayıcısı uzmanlar burada yer almaktadır.¹⁷⁸

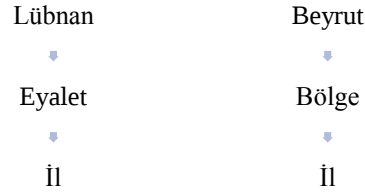
Merkez Konseyi; politik büro, danışmanlar, şube başkanları, bölge temsilcileri ve onların temsilcileri, Beyrut temsilcisi, gençlik kolları başkanı, kadın delege örgütü gibi birimlerde oluşmaktadır. Merkez Konseyi, ülkemizdeki siyasi partilerde bulunan Merkez Komite Yürütme Kurulu benzeri bir yapıdır. Toplantılar haftalık olarak yapılmaktadır. Seçilen başkanlar, başkanlık vekili ve politik büronun beş üyesinden oluşmaktadır.

Parti Genel Konseyi; merkez konsey tarafından kabul edilen ve politik büro tarafından seçilen parti üyeleri, gönüllü üyeler ve merkez konseyinden oluşmaktadır. Yıllık Olağan Genel Kurula; yıllık aidatlarını ödeyen bütün gönüllü üyeler ve taraftarlar katılabilmektedir. Ancak bu üyeler bölge başkanlığı ve genel konseye oy kullanamazlar. Olağan Genel Kurul partinin başlıca komitesi olarak görev yapar.

¹⁷⁷ Suleiman, **a.g.e**, s.236.

¹⁷⁸ **A.e**, s.237.

Tablo-7: El-Ketaib'in Basit Olarak Bölgesel Teşkilatlanma Şeması

4.5. Parti İdeoloji ve Programı

Falanjist Lübnanlılar siyasi varlık sahasına çıktıkları zaman benzer zamanda kurulan diğer partilerle çok sert ve keskin bir ideolojik bir mücadeleye girdiler. Parti programına göre partinin var olma sebebi Lübnanlığın dönüşümünün sağlanması, Lübnan'ın ve Lübnanlılığın değersizleştirmesinin önüne geçilmesi ve Lübnan milliyetçiliğinin inşası içindir. Piyer Cemayel ve destekçileri Lübnanlı yaşayan insanların vatanları olan bağımsız Lübnan'da ve yurt dışında 1926 anayasasında tanımlanan sınırlar dâhilinde kendi hayatlarını yaşamalarını arzu etmiştir. Diğer yandan Fenikelilerin Lübnanlıların ataları olduğu gerçekliğini Lübnan'ın hemen her alanında vurgulamışlardır. Bunun yanında Kıbrıs'a, Avrupa ve Amerika gibi kıtalara göç eden Marunî göçmenleri de Kadim Lübnan Marunî ulusunun bir parçası olarak görmüşlerdir. Bunlar, partinin ilk ortaya çıkışında öne sürdüğü geri adım atmayacağı kırmızı çizgilerden biridir..¹⁷⁹

Falanjist Ketaib Hareketi, Marunî Hristiyanları arasındaki Lübnan ulusunu ve Hristiyan devletini, Marunîleri ve Lübnan dağında yaşayanları dar bir kalıpla sınırlayan her harekete karşı sert bir şekilde mücadele etmiştir. Ancak parti bunu noktada tanımayı reddettiği veya farkında olmadığını ortada olduğu bir paradoksla karşı karşıya kalmıştır. Bu paradoks; Lübnan'da bütün insanların onların orijinal kökeni olan Lübnanlılık karakterini kaybediyor iddiası ile yaşıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Dahası, bu iddia doğru bile olsa insanların hiçbiri Lübnan'ı terk etmemiş ve yaşamak için başka bir ülkeye göçmemiştir. Ayrıca onların Lübnanlılık karakterini kaybetmeleri yakın zamanda mümkün değildir. Bu insanlar kendileri gibi olup olmadıkları, kültürel ve tarihi

¹⁷⁹ Suleiman, s.241.

değerlerini muhafaza edip etmedikleri bir yana konulursa Lübnan'da doğal şekilde yaşamaya devam etmekteydiler.¹⁸⁰

Lübnan ulusu, tarihi, ekonomisi, dili ve medeniyeti ile Lübnan mirasında bağımsız bir şekilde yaşamak istemiştir. 1943 gelindiğinde partinin temel programı Lübnanlıları onların bağımsızlığı için çalışmak ve ulusları için eğitmek üzerine inşa edilmiştir. Bundan sonra eğitim süreci politik alana yayılmıştır. Gençlik organizasyonu bir politik partiye dönüştü ve ideoloji üretmeye başlamıştır. Ayrı bir varlık olarak insan bu ideolojinin merkezine oturtulmuştur. Bunun yanı sıra bu grup geçmişte ateizme karşı mücadele etmiştir. Şimdi ise parti din duygusunun özgürlüğüne inanmakta ve insanın üst bir varlığa inanıp inanmama özgürlüğüne sahip olduğunu ifade etmektedir. Devlet ve kilisenin ayrılması parti tarafından seküler toplum huzurunun bir gereği olarak tanınmıştır. Ketaib hareketi, hükümetin demokratik parlamenter cumhuriyet formu için çalışması gerektiğini savunmuştur. Sonuçta hareketin ekonomik başarısı; Lübnan'ın ekonomik bağımsızlığı ile ilgili program maddeleri bağlamında gerçekleşmiştir. Bu durum o dönemde planlanmış ekonominin içeriğini bir nebze olsun değiştirmiştir.¹⁸¹

Parti bireysel şahsiyetin korunması, sosyal adaletin temini, sosyal güvenlik sisteminin güçlendirilmesi çalışmaları yapması dışında sosyalizme ve onun çeşitli formlarına karşı sert bir duruş sergilemiştir. Aslına Cemayel, kabine üyesi olduğunda sosyal güvenlik tasarısını bir kanun teklifi olarak sunmuştur. Bu bazı solcuların sempatisini kazanmak veya ülkenin sosyalist bir yola girmesini önlemek için değildi. Parti, bu programın ülkedeki her bireyin sosyal güvenliği için gerekli olduğunu öngörüyordu ve PPS'nin tersine al-Ketaib her zaman adalet güvenliğinde temel unsur olarak ve ulusal birliğin desteklenmesi açısından işçi birliklerini gündeme getirmekteydi.

¹⁸⁰ Entelis, a.e, s.267.

¹⁸¹Suleiman, a.e, s.242.

4.6.Lübnanda El-Ketaib'in Yaşadığı Siyasal Aşamalar

Kuruluşundan itibaren Lübnan'ın en önemli siyasi aktörlerinden biri haline gelen El-Ketaib partisi, önemli tarihsel süreçlerden geçmiştir. Bu süreçler aşağıda özetlenmiştir.

4.6.1.1936-1943: Kuruluş ve Bağımsızlık Mücadelesi

1930'ların başlarında ve ortalarında Lübnan'daki ulusçu istekler gün yüzüne çıkarak bölgede bulunan uluslararası güçler ile yerel güçlerin çatışma noktasına gelmesine sebep oldu. Bu dönem özellikle Marunîlerin ve genelde Hristiyanların Fransa ile her alanda yakın ilişkiler kurarak Lübnan'da etkin kuvvet olmaya çabası gösterdikleri dönemdir. Öyle ki Ketaib yöneticilerinin ulusçu tavırları ile Fransız görevlilerin çatışmaya varan ilişkileri Lübnan'ın geleceğinin kimin isteğine göre şekilleneceği noktasında kilitleniyordu.¹⁸²

J. P Entelis 1936'dan 1943'e kadar geçen süreci, El-Ketaib partisinin ideolojik gelişiminin ilk safhası olarak görmektedir. Partinin liderleri ve takipçileri çoğunlukla Marunî olsa da bu süreçte Lübnan'ın tam bağımsızlığı için mücadele eden ulusal bir gençlik hareketi görüntüsündeydi. Bu zaman diliminde partinin Marunî kimliğine vurgu, arka planda kaldı.¹⁸³

Ketaib, Lübnan'da sosyal refahın ve bireysel özgürlüğün ön plana çıkmasında ve ulusal birleşmenin pekişmesinde başı çekti. Bu konuda her türlü girişimlerde bulundu. 1937 yılında ilk defa işçi çalışma şartlarını ayrıntılı hale getirdi. Parti; tazminat, çalışma şartları ve mesai saatlerinin limiti için öncü sayılabilecek başlangıçlar yaptı. El-Ketaib partisi tam bir ekonomik programa ve yüzyıl boyunca sosyal aktivasyona sahip ilk Lübnanlı partilerden biri olmuştur. Aynı zamanda 1941 yılında ilk kadın kollarını kuran

¹⁸² Entelis, a.e, s.52.

¹⁸³ Athioğlu, s. 269-270; John Pierre Entelis, *Belief –System and Ideolgy Formation İn the Lebanese Ketaib Party*”, İnternation Journal of Middle East Studies, C.4, 1973, s.153-154.

Lübnan partisidir. Birçok ayrıma tabi tutulan kadınlara bu ayrımların durdurulması için çağrılar yaptı.¹⁸⁴

29 Nisan 1937’de örgütün birinci yıldönümünde örgüt 8.000 üyeye ulaştı ve Piyer Cemayel Örgüt lideri olarak seçildi. 17 Kasım 1937’de örgüt feshedildi ve her türlü gençlik faaliyetleri yasaklanmasına rağmen Falanjistler birinci yıldönümünü askerî geçit töreni yaparak kutladılar. Hareket üyeleri burada polisle çatıştı. Cemayel ve diğer yöneticiler gözaltına alındı ardından hapsedildi.¹⁸⁵

1939’a gelindiğinde örgüt 22.000 üyeye sahipti ve bu üyeler aynı zamanda bir milis kuvvetydi. Bu dönemde El-Ketaib ve Nahda yüksek hayat standartlarını öne sürerek yönetimi protesto için anlaştı. Yönetim 27 Mart 1942’de Ketaib hareketini yasakladı ve örgütün feshedildiğini duyurdu. 11 Kasım’dan 23 Kasım’a kadarki hükümet krizi boyunca Ketaib, Nahda ile beraber hareket etti ve Fransa’nın tutukladığı hükümet yetkilileri bırakılana kadar protestolarda bulundu. Bu sırada Piyer Cemayel de tutuklandı.

12 Kasım 1943’de örgütün Lübnan’ın bağımsızlığı için verdiği mücadele takdire layık görüldü. 22 Kasım’da Lübnan’ın bağımsızlığını kazanmasıyla örgüt resmen tanınmış oldu. El-Ketaib partisinin ilk kuruluşundan itibaren ortaya koyduğu vatansever tavır Lübnan hükümeti tarafından onaylansa da böyle paramiliter bir gençlik yapılanmasının keskin bir bıçak gibi ne zaman kime döneceğinin belli olmaması örgütün sürekli baskı altında tutulmasına sebep oldu. Lübnan’ın bağımsızlığı ile ilgili çabasına rağmen örgütün hükümet ile zorlu mücadelesi bir gençlik örgütünden bir siyasi parti grubuna dönüştüğü zamana kadar son bulmadı.¹⁸⁶

4.6.2.1943-1958: Lübnan’ın Zayıflatılmasına Karşı Mücadele

El-Ketaib, 1943’te Lübnan’ın bağımsızlığını kazanmasından sonra yasal bir partiye dönüştü. Ancak 1945 ve 1947 seçimlerinde desteklediği adayları seçimi

¹⁸⁴ <https://lebanesekataeb.com/home/>(Çevrimiçi) 31 Mayıs 2022).

¹⁸⁵ Suleiman, **a.e**, s.233.

¹⁸⁶ Entelis, **a.e**, s.52.

kaybederek meclise giremedi¹⁸⁷. Bu seçim zaten geniş bir çevre tarafından şaibeli olarak ilan edilmişti. Sonuçta Ketaib birçok protesto gösterilerine katılıyor ve bu seçimler dâhil birçok konuda hükümete eleştiriler getiriyordu.¹⁸⁸

Ketaib, bağımsızlığın ilk yıllarında ülkenin sosyo-ekonomik sorunlarıyla ilgilenmesinin yanı sıra Arap milliyetçiliğine karşı Lübnan milliyetçiliğini benimsedi. Lübnan'la ilgili komşularının iştahının kabarmasıyla yüz yüze gelmesi üzerine Lübnan'ın korunması için mücadele etti. Parti kısa sürede dikkate değer bir şekilde sınırlarını genişletti ve yüzlerce üye kazandı, bu haliyle şüphesiz Orta doğudaki en büyük parti formlarından biriydi. Parti modern bir organizasyon olarak ve ünlenerik ticari bir markaya da dönüştü.

El-Ketaib, 9 Haziran 1949 yılında Beyrut-Cummazieh'te Suriye Sosyal Milliyetçi Partisi taraftarlarına saldırdı. Sonraki ay birçok kişi tutuklandı ve SSMP lideri Antun Sadeh Suriye'de idam edildi. Falanjistlerle Beyrut Limanı işçileri arasındaki çatışmalardan sonra hükümet içlerinde falanjistlerinde bulunduğu bütün gençlik yapılanmalarını ve faaliyetlerini yasakladı. Baskı altındaki örgüt 3 Ağustos 1949'da adını resmi olarak Lübnan Birlik Partisi (Hizb el-ittihad el-Lübnani) olarak değiştirdi. Ardından 20 Mayıs 1952'de adını bir kez daha Phalanges Libanaïses (el- Ketaib el-Lübnaniyya) olarak değiştirdi ve bu isim altında politika yapmaya ve politik fikirler üretmeye başladı. Ancak 22 Ocak 1957'ye kadar bu ismin resmen kullanılmasına izin verilmedi.¹⁸⁹

Ketaib Partisi, 1950'ler boyunca siyasal, yapısal ve ideolojik olarak vizyonunu geliştirdi. 1951'de ilk kez meclise girdi. 1953 ve 1957 seçimlerinde de meclise milletvekili gönderdi. 1950'li yıllarda partinin örgüt yapısı değişim yaşadı. 1952'de kendini sosyal demokrat olarak tanımlayan Ketaib Partisi'nde sivil kısım kuruldu. Bir müddet sonra kurucu öge olan askeri bölümle sivil bölüm arasında rekabet başladı. İleri bir süreçte parti örgütü demokratik merkezcilikten otoriter bir merkezçiliğe dönüştü. Toplumsal hücreler partinin üçüncü kısmını teşkil ediyordu. El-Ketaib, Lübnanlı

¹⁸⁷ Atlıoğlu, s. 269-270.

¹⁸⁸ Suleiman, **a.e**, s.234.

¹⁸⁹ Suleiman, **a.e**, s.234. Atlıoğlu, s.270.

Müslüman ileri gelenlerle daha iyi ilişkiler gerçekleştirmeye çalıştı ve çoğulcu bir siyasal sistemi öngören Lübnanlılık fikrini savundu.¹⁹⁰

Ketaib, 1952’de Cemal Abdülnasır’ın başını çektiği askeri darbede ve Mısır, Suriye ve Yemenin kısa süreli Pan-Arabist birlikteliğinde kendisi açısından anahtar rol oynadı. Böylece Lübnan’ın özgür kimliğini ve bağımsızlığının devamlılığını sağlamayı başardı. Ketaib, 1958 Lübnan krizinde bütün Arapların birleşmesini isteyen Arap milliyetçilere karşı Nasır karşıtı ve Batı yanlısı politika güden devlet başkanı Şamun’un yanında yer aldı. Hükümetin hem ordu kuvvetini oluşturdular hem de Polis teşkilatını desteklediler. Kısa süre sonra iç savaş sona erdi.¹⁹¹

6.3. 1958-1969: Ketaib İktidara Yürüyor

Şeyh Piyer Cemayel, parti lideri ve çalışma bakanı olduğu dönemde 440 ilerleme projesi ile Lübnan’ın büyük bölümünün altyapısına modern bir görünüm verdi. Lübnan zirvedeydi ve turizmde de dünya da ilk sıralara yerleşti. Orta doğunun İsviçre’si olarak adlandırılan Lübnan’da 1949’dan sonra Filistinli mültecilerin gelmesiyle bir korku oluştu ve Lübnan’a karanlık bulutlar çökmeye başladı.¹⁹²

Ketaib partisi 1958 krizinde önemli bir rol oynamıştı. Bu nedenle Lübnanlı Hıristiyanlar ve özellikle Marunîlerin partiye olan desteği arttı. Ketaib, 1958 krizinde Lübnan’ı, konfesyonel sistemi ve Marunî toplumunu korumak için silahlı güç kullanmak dâhil elinden gelen her şeyi yapabileceğini ortaya koymuştu. Böylece Ketaib partisi statükocu, sağ eğilimli bir parti haline geliyordu. Parti, bu mücadelesinin siyasi meyvelerini de topladı. 1960 seçimlerinde Ketaib partisi lideri Pierre Cemayel ilk kez parlamentoya girdi. Aynı seçimde 99 üyeli mecliste 6 milletvekili ile birinci parti oldu. 1964 seçimlerinde Ketaib partisinin 9 adayından 4’ü meclise girdi. 1968 seçimlerinde ise

¹⁹⁰ Tevfik Khalaf, ”The Phalange and The Maronite Community: From Lebanonism to Maronitizm”, Der, Roger Owen Essay on The Crisis In Lebanon, Londra Ithaca Press, 1976, s.47; Athloğlu, s.270.

¹⁹¹ <https://lebanesekataeb.com/home/history> (Çevrimiçi) 4 Haziran 2023.

¹⁹² <https://lebanesekataeb.com/home/>(Çevrimiçi) 31 Mayıs 2022).

9 adayının tamamı seçilerek mecliste yer aldı. Ancak 1954 ve 1970’de devlet başkanlığına aday olan Pierre Cemayel, ikisinde de seçimi kaybetti.¹⁹³

Ketaib partisi 1958-1967 yıllarında devlet başkanı Fuat Şihab’ı desteklemiş ve Lübnan’daki politik kurumsallaşmanın bir parçası olmuştur. Bu zaman diliminde parti, rejime ve ülkeni siyasal sistemine gösterdiği sadakatle ünlendi.¹⁹⁴ “Devlet başkanı Şihab’ın geri kalmış bölgeleri geliştirme, toplumsal adalet yaratma, bürokrasinin rolünü güçlendirme ve en önemlisi geleneksel liderlik ve yasamanın harcamalarını merkezden yürütme politikaları Ketaib partisinin siyasi istekleriyle örtüşüyordu. Ketaib partisi Hristiyan toplumlar arasındaki geleneksel liderliği gücü azaltıp modern bir siyasi oluşum olarak kendi gücünü artırmak istiyordu”.¹⁹⁵

1967 Arap-İsrail savaşı sonunda Ketaib, keskin bir biçimde Hristiyan Marunî karakterine geri dönüş yaptı. Zira bu savaş sonucunda Lübnan’da Filistinli mülteci sayısı artıyor ve Filistinli silahlı örgütler Lübnan’a yerleşiyordu. Bu durum Lübnan’daki Hristiyanların siyasi ve ekonomik ayrıcalıklarını tehdit etmeye başlamıştı. İlave olarak Müslüman ve sol partilerin konfesyonel sistemde reform yapmak istemeleri, Hristiyanları tedirgin ediyordu. Ketaib partisi de bu gelişmelere karşı 1968 seçimlerinin sonra Hristiyan Marunî partilerden Kâmil Şamun’un Ulusal Liberal Parti ve Raymond Edde’nin Ulusal Bloku ile üçlü ittifak kurdu.¹⁹⁶

4.6.4.1970-1982: Çözüksüzlüğe Karşı Savunma

1970’lere gelindiğinde Lübnan hükümetinin ülkedeki Filistinli mültecileri kontrol altına alamaması üzerine, kendini Hristiyanların ve konfesyonel sistemin koruyucusu olarak konumlandırın ve Müslümanların veya Filistinlilerin zoruyla yaşanacak değişim isteklerini Lübnan’ın varlığına bir tehdit olarak gören Ketaib partisi, mensup olduğu Marunî mezhebini muhafaza etmek ve devlet otoritesini sağlamak amacıyla silahlı milislerini sayı ve silah olarak güçlendirmeye başladı. İç savaşın başladığı 1975 ve

¹⁹³ Athloğlu s.271; Entelis,” *Party Transformation In Lebanon: Al Kataib as A Case Study*”, s.332-333.

¹⁹⁴ Deeb, Marius, *The Lebanese Civil War*, Newyork Praeger,1980, s.23.

¹⁹⁵ Athloğlu, s.271.

¹⁹⁶ Athloğlu, s.272.

sonrasında Ketaib partisi ve milisleri önemli rol oynadı. Tabi iç savaş dönemi yıllarında Ketaib partisinde profesyonel sistem içindeki Marunî egemenliğin muhafazası noktasında fikir ayrılıkları da yaşandı. Partinin lideri Pierre Cemayel'in büyük oğlu Emin Cemayel ve Kerim Pakraduni Lübnanlı Hristiyanların siyasal varlıklarını, ülke içindeki Müslümanlar, Suriye ve diğer Arap ülkeleri ile uzlaşarak sürdürebileceklerine inanıyor ve bu yönde çaba gösteriyorlardı. Buna karşılık Pierre Cemayel'in küçük oğlu Beşir Cemayel aksi yönde hareket ediyordu. Neticede Beşir Cemayel, benimsediği militanca söylem ve hırslı siyasi kişiliğiyle geniş bir taraftar kitlesi toplamayı başardı. İsrail ile ittifak yaptı ve 1982'de devlet başkanı seçildi.¹⁹⁷

1979'lerin başlarında Filistin Kurtuluş Örgütü(FKÖ), Lübnan'ı Filistinli mültecilere sığınabilecekleri alternatif ikinci bir yurt olarak düşünmüştü. Bu gelişmeler akabinde Lübnan ordu ve devlet kurumlarının birbiriyle anlaşmazlığa düşmesi ülkeyi grupların mücadele alanına çevirdi. Bununla beraber bu çatışmaya birçok devlet direkt olarak dâhil oldu, Suriye askerlerini Lübnan'a soktu ve İsrail 1978'de Beyrut'u kuşattı. Ketaib ve diğer Lübnan partileri Lübnan'ın bağımsızlık, tarafsızlık ve savunmasında gerekli pozisyonlarını aldılar. Orta doğudaki Hristiyan toplumunun ve bağımsızlığın korunması ve bu idealin devamı uğruna partinin 4000'den fazla üyesi canlarını verdi. Ketaib Lübnan Cumhurbaşkanlığına iki üyesini getirmeyi başardı. 1982' de lider Piyer Cemayel' in oğlu Beşir Cemayel, Beyrut'ta bir roket ateşiyle suikasta kurban gitti. Suikastın ardından Emin Cemayel, Piyer Cemayel'in ikinci oğlu, Lübnan Cumhurbaşkanı seçildi.¹⁹⁸

4.6.5.1982-1988: Emin Cemayel'in Başkanlığı

Ülkeyi yıkan şiddetli savaş ve sivil endişelerin neden olduğu korkuya rağmen Emin Cemayel başkanlığı döneminde birçok başarıya ulaştı. Onun başarılarından ilki ülke kurumlarını yeniden inşa etmesi ve Lübnan'ın güvenliğini sağlama ve Lübnan mirasının korunması için orduyu teçhizat ve hareket noktasında geliştirmesidir. Benzer bir başarı

¹⁹⁷ Atlıoğlu s.272-273; Robinovic, s.230-231.

¹⁹⁸ [https://lebanesekataeb.com/home/\(Çevrimiçi\) 31 Mayıs 2022](https://lebanesekataeb.com/home/(Çevrimiçi) 31 Mayıs 2022)).

17 Mayıs 1983'te gerçekleşen İsrail devletiyle yapılan güvenlik anlaşmasının getirdiği özgürlüklerdir. İsrail ile yapılan askeri anlaşmanın onaylanması da çok önemliydi ancak bu anlaşma daha sonra İsrail ve Suriye'nin arasındaki anlaşmazlıklardan kaynaklanan muhalefetten dolayı olarak asla sonuçlanmadı. Emin Cemayel Cenova ve Lozan konferanslarında ulusal diyalog çağrıları yaparak temsili hükümet ve ulusal denge noktasında başarılı oldu. Lübnan Üniversitesini kurdu ve uluslararası anlamda çağdaşlaştırdı. Bunlarla beraber birçok reforma imza attı. Beyrut'un merkezinin bir kısmını yeniden inşa etti. Bu dönemde İsrail ve Suriye'nin Lübnan üzerinde etkileri sebebiyle Lübnan da savaş korkusu yayılıyordu ve halk arasında bu korku çok güçlüydü. Aynı dönemde parti ve aile Ketaib kurucusu Piyer Cemayel' in kaybetmenin üzüntüsü ile kan kaybetti.¹⁹⁹

4.6.6.1989-2000: Suriye Çağı

1975'ten 1990'a kadar devam eden Lübnan iç savaşı yaklaşık on beş yıl süreyle Suriye'nin Lübnan üzerinde sürekli hâkimiyetine neden oldu. Suriye'nin bu hâkimiyet döneminin en önemli siyasi olaylarından biri de şüphesiz Emin Cemayel'in sürgüne gönderilmesidir. Bu dönem boyunca Ketaib partisi Suriye baskısı altında kaldı. Suriye baskısıyla organize edilen yeni kurumlar Lübnan varlığını tehlikeye attı ve partiye sistematik sansür uygulandı. Hristiyan partiler Suriye'den ve onun liderlerinden kendilerini korumak için yüksek bedeller ödediler ve sürgüne gitmemek, elimine olmamak ve hapsedilmemek için mücadele ettiler.

Ketaib parti ruhu her şeye rağmen onun üyeleri ve sempaticianları arasında hala canlıydı. Bu başlangıç 90'ların sonlarında kendini gösterdi ve Ketaib üyeleri aktif olarak entelektüel ve aktif sivil toplum hareketi bağlamında her türlü savunmaya katıldılar ve bir süre sonra ülkeyi baştan sona etkileyecek faaliyetler gerçekleştirdiler.²⁰⁰

¹⁹⁹ [https://lebanesekataeb.com/home/\(Çevrimiçi\) 31 Mayıs 2022\).](https://lebanesekataeb.com/home/(Çevrimiçi) 31 Mayıs 2022).)

²⁰⁰ [https://lebanesekataeb.com/home/\(Çevrimiçi\) 31 Mayıs 2022\).](https://lebanesekataeb.com/home/(Çevrimiçi) 31 Mayıs 2022).)

4.6.7.El-Ketaib Partisi ve Bugünkü Durumu

Açıkçası Lübnan'ın 2005'te Suriye kuşatmasından kurtulmasından bu yana Ketaib partisi eski ivmesini kazandı ve Lübnan'ın politik hayatındaki en önemli rolüne tekrar döndü. Şu anda parti Lübnan da ve yurtdışında geniş bir ağa sahip bulunmaktadır. Ketaib partisinin olmadığı bir yer bulmak oldukça zordur. Parti mecliste aktif bir gruba sahip ve milletvekili seçimlerinin özellikle Hristiyan çoğunluğun oturduğu yerler kuzey ve Beyrut başta olmak üzere Metn, Zahle ve Aley 'de oyların çoğunu almaktadır. Bununla beraber partinin bakanları hükümette aktif rol alıyorlar, çalışma, endüstri ve turizm bakanlıkları da partinin temsilcileri bulunmaktadır. Ketaib partisi ekonomik refah ve güvenlik politik dengelerin garantisinin düzenlenmesinde politik sistemin limitlerinin Lübnan da açıkça tartışılması çağrısı yapmaktadır. Lübnan' da ilk bağımsızlık tarihi olan 1943'ten bu güne kadar çoğulcu bir yapı inşa edilmeye çalışılmış ancak bazı sorunlar asla ortadan kaldırılamamıştır. Çoğulcu bir yapıya sahip Lübnan gibi bir ülkede yaşayan farklı gruplar arasında anlaşma zemini eksikliği ve Lübnan'ın özellikle Marunîler tarafından üniter bir yapıya büründürülmesi çabaları gibi bir dizi soruna Lübnan şahitlik etmiştir. 2009 seçimleri boyunca bu seçimler partinin ve müttefiklerinin zaferini ortaya koydu. Parti (pact- stability) altında ciddi bir program ve geniş bir temsil ortaya koydu. Bu temel fikir çevresinde partinin vizyonu gelişti.²⁰¹

Merkezileşmeye adaptasyon için vatandaşlara yakın olmak, vatandaşların temel haklarını ve özgürlüğünün garanti altına almak, Lübnan'ın çoğulcu kültürel yapısını kurumsallaştırmak ve Lübnan'ın sınırları dâhilinde ilerleme temin etmek partinin ana amaçları arasındadır. Lübnan'ın bölgedeki güçlerin çatışmalarında ortaya koyduğu tarafsız tavır Arap-İsrail hariç geniş bir alanda etki buldu. Ülkedeki seküler sistemin korunması, ülkedeki bireylerin bireysel haklarının garanti edilmesinin yasal çalışmalarının tamamlanması ve bireylerin haklarına ve özlüklerine saygı ön plana alınmıştır. Lübnanlı ve Lübnan dışı Hizbullah, Filistin ordu güçleri ve diğer İslami grupların parti statülerinin derhal sonlandırılması, yine partinin güncel amaçlarına

²⁰¹ <https://lebanesekataeb.com/home/>(Çevrimiçi) 31 Mayıs 2022).

dâhildir. Birleşmiş Milletler'in 2004 (1559)²⁰², 2006 (1680-²⁰³ 1701²⁰⁴) ve 2007 (1757)²⁰⁵ no'lu kararlarının uygulanması büyük bir disiplinle takip edilmektedir.²⁰⁶

Ayrıca El-Ketaib Partisi, ne pahasına olursa olsun Filistinli mültecilerin Lübnan'da sürekli iskân planlarını içeren projelerin Filistinlilerin Filistin'e geri dönüş hakları planında reddetmektedir. Parti, Lübnan'da yönetim reformu yapmak ve Lübnan'ın ekonomik politikalarını modern uyarlamalar bağlamında teşvik ederek maddi refah temini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda da Lübnan'a yönelik göçleri engellenmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Parti, Filistinli mülteciler meselesiyle ve onların iç ve dış durumları ile yakından ilgilenmektedir. Son dönemde El-Ketaib parlamentoda mültecilerin şartlarının düzeltilmesi, onların Lübnan'da sürekli iskânları veya son durumları ile ilgili girişimlerde bulunmaktadır.²⁰⁷

4.6.8.El-Ketaib Partisi 2022 Programı ve Yaşadığı İdeolojik Değişimler

El-Ketaib Partisi'nin güncel seçim ve politika programı 2022 yılı içinde yayımlandı. 2022 yılı öncesinde biriken durumlar ve son Lübnan Limanı patlamasının tetiklediği ülkedeki toplu çöküş bütün kurumlarda sert şekilde hissedilmiştir. El-Ketaib yöneticileri bu son gelişmeler bağlamında parti programını yenileyerek klasik Marunî Hristiyan, milliyetçi ve Falanjist modelden Lübnan'ın merkez sağ sosyal demokrat partisi olma yolunu tutmuştur. Bunun sebebi ise ülkedeki demografinin sürekli değişiyor olması ve sadece belirli bir topluluk için politika üreten, dar kalıplı çatışma ve soğuk savaş dönemi psikolojisinden kurtulma, genel olarak bütün Lübnanlılara hitap etme ve politika

²⁰² Lübnan'a ait olmayan silahlı güçlerin Lübnan'dan çekilmesinin sağlanması, Lübnan'ın her türlü sınır ve güvenliğini sağlanmasına dayanan karar. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/619/49/PDF/N0561949.pdf?OpenElement> (Çevrimiçi) 31 Mayıs 2022).

²⁰³ <https://documents-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/561/66/PDF/N0656166.pdf?OpenElement> (Çevrimiçi) 31 Mayıs 2022.

²⁰⁴ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/505/14/PDF/N0750514.pdf?OpenElement> (Çevrimiçi) 31 Mayıs 2022.

²⁰⁵ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/505/14/PDF/N0750514.pdf?OpenElement> (Çevrimiçi) 31 Mayıs 2022).

²⁰⁶ <https://lebanesekataeb.com/home/>

²⁰⁷ <https://lebanesekataeb.com/home/> (Çevrimiçi) 31 Mayıs 2022).

retme eğilimidir. Parti zellikle Hizbullah ve uzantılarının hala Lübnan için tehlikeli olduğunu düşünmektedir. Daha önce de Hizbullah'ın saldırıları sonrası İsrail Lübnan'a girmiş başkent Beyrut başta olmak üzere şehirleri yerle bir ederek geri çekilmiştir. Ayrıca Hizbullah ve uzantıları hem İran ile hem de Suriye ile sıkı ilişki içinde olup Lübnan'ın bağımsızlığını tehlikeye sokmaktadır. Bu nedenle parti bu programda Hizbullah ve Emel hareketini açıkça bir tehdit ve tehlike olarak grmştir.²⁰⁸

Ketaib Partisi'ne göre gözlemlenen sorunlar şunlardır:

1-Ülkede yöneticilerin ve topluluk temsilcilerinin anayasal süreçlere uymaması,

2-halkın demokratik hakkı olan gösterilerinin bastırılması, bu gösteriler sırasında yollarda bulunan göstericilere müdahale amacıyla bu yolların zorla açılması ve göstericilere karşı haddi aşan şiddet ve silah kullanımı, aktivistleri ve protestocuları bastırmak için alınan sert güvenlik önlemleri

3-yargı ve polis sistemlerinin istismar edilmesi, değişimin aktörlerini küçük düşürmek ve güvenilirliğini baltalamak için medya kampanyaları başlatmak, muhalefet fiğrlerinden kurtulmak için bu fiğrleri ötekileştirmek suretiyle korku objesine dönüştürmek ve şiddeti politik bir araç olarak kullanmak,

4-Umutsuzluğu yaymaya çalışmak ve olumluya doğru bir değişimin olmayacağını, seçimler yapılsa da sonucun değişmeyeceği düşüncesinin toplumda yer edindirilmeye çalışılması,

5-Meydana gelen Beyrut limanındaki patlamanın soruşturulmasını engellemek ve bu konuda sorumluları adalet önüne çıkarmamak,

6-Lübnanlılar için çaba sarf eden yerel ve uluslararası girişimleri engelleyerek Lübnanlıları boyun eğdirmek, halkı yoksullaştırmak, halkın satın alma güçlerini azaltılması ve halkın en temel ihtiyaçların bile zorlukla karşılayabilmesi,

²⁰⁸ <https://lebanesekataeb.com/home/> (evrimii) 31 Mayıs 2022).

7-Lübnanlıları ülkelerinden bu baskılar yoluyla göç etmeye zorlanmak ²⁰⁹

El-Ketaib Partisi bu vahim ve acı gerçek nedeniyle, yaklaşan parlamento seçimlerinin çözüm olarak görmektedir. Parti için bu seçimler Lübnan'ın yeniden inşası için bir fırsat, çökmekte olan kurum ve sistemleri ayağa kaldırmak için bir seçenek ve çeşitlilik içinde birlikte yaşama pratiği açısından bir acil eylem planıdır. Bu sebeplerle 2022 parti programı geniş ve ayrıntılı şekilde bağımsızlık, ekonomi, toplum, çevre ve demokrasi olmak üzere 5 ana bölüm ve bu ana bölümler altında 131 detaylı alt başlığa göre şekillenmiştir. Her ana bölüm 3 ile 6 arasında değişen alt başlıklar şeklinde düzenlenmiştir.

Bağımsızlık: Savunma ve Ulusal Güvenlik, Sınırlar ve Dış Politika.

Demokrasi: Şeffaflık, Sivil Devlet ve Anayasal Kurumlar, Yerinden Yönetim, Kamu Yönetimi

Ekonomi: Devlet Bütçesi, Halk Borç Yönetimi, Vergiler, İş Dünyası, Çevre, Altyapı, Petrol ve Gaz

Toplum: İnsan Hakları ve Toplumun Özgürlüğü, Toplumsal Sağlık, Haysiyet ve Sosyal Güvenlik, Çoğulculuk ve Kültürel Zenginlik, Eğitim Politikası

Çevre: Katı Atık Yönetimi, Şehir Planlaması, Su Kaynakları Yönetimi ve Kalite Güvencesi, Kamu ve Denizcilik, Nehir ve Dağların değerlendirilmesi ve korunması, Hava Kalitesi.²¹⁰

Sonuçta programın genişliği ve yapısı partinin mümkün olduğu kadar politikalarını gerçekleştirmek istediğini yansıtmaktadır. İçerik açısından bakıldığında geniş çaplı detaylı tavsiyeleri, kanunlarda ve yönetim organlarının hukuki düzenlemelerini, yeni kararnamelerin çıkarılmasını, mevzuatları, mevcut ancak işlevsiz kurumların yerine yeni kurumlar kurulmasını içermektedir. Aynı zamanda daha önce El-

²⁰⁹ A Lebanese Vision, **178 Steps Towards A Better Lebanon**, Beyrut, 2022, s.1, <https://www.lebanesekataeb.com/elections/assets/Kataeb%20Election%20Program%202022%20Eng.pdf>(Çevrimiçi) 31.10.2022.

²¹⁰ A Lebanese Vision, **a.g.e**, s.9.

Ketaib Parti programının 78. maddesinde suç olarak görülen homoseksüelliği suç olarak görmeyen ve maddenin iptalinin isteyen Lübnan'daki tek siyasi partidir. Partinin kapsamlı programına rağmen hala parti politikalarında seçim bölgelerinde konfesyonel sistem ve mezhep temelli yaklaşım varlığını korumaktadır. Bu Taif Anlaşması'nı takiben Lübnan'ın tarihi toplumlarının Lübnan senatosunda temsil edileceği ile ilgili B.M. 22. madde ile benzerlik gösterir. Dahası 22. madde her mezhebin eşitliği olmaksızın parlamento seçimleri yoluyla senato oluşturulması yanında Ketaib partisi programında bundan bahsetmemektedir. Bunun yanında seçme yaşı ile ilgili geniş taleplere kayıtsız kalmaktadır. Çünkü bu da Lübnan'da mezhep temelli çoğunluğa göre yapılan seçimlerin dengesi söz konusudur.²¹¹

²¹¹ Nizar Hassan, **a.g.e**, s.10.

SONUÇ

İlk insanların bir araya gelerek meydana getirdiği amaca yönelik oluşturulan fakat öncesinde örneğinin olup olmadığı kesin olmayan ilk güç teşekküllerinden bu yana birçok toplumsal güç merkezi oluşturulmuştur. Bunların en geniş ve güçlü olanları imparatorluklardır. Ancak bu imparatorluklar altında küçüklü büyüklü devletler, kabile yapılanmaları, asabiyeye dayalı topluluklar, nomadik yani göçer topluluklar gibi birçok toplumsal sosyolojik bütünlük taşıyan yapılar da var olmuştur. İmparatorluklar bunların tamamını kanatları altına alarak imparatorluk haline gelmiştir. Bundan dolayı büyük imparatorlukların sayısı bir elin parmaklarını geçmez. Ancak binlerce küçüklü büyüklü topluluk bu büyük güçler arasında varlığını devam ettirmeye çalışmıştır. Bazıları bunda başarılı olurken bazıları başarılı olamayarak kayboluşa mahkûm olmuşlardır. Ayakta kalan toplumlar kendi dil, kültür, din ve kimliklerini ölümüne korumak adına büyük güçlerle ilişkilerinde itaatin de isyanın da aynı oranda geçerli ve gerekli olduğunun farkındadırlar. Yani bu anlayış bir siyasetin, bir ayakta kalma ve varoluş kavgasının argümanı olarak algılanmıştır. Hatta bu mücadele alanı bir anlamda bir okula dahi dönüşebilir. Eğer çok büyük bir güç olma ihtimalinin olmadığı kesinse, ezoterik manevi güç ve dinamik fiziki güç birleştirilerek mevcut büyük güçlerle bu bağlamda bir ilişki ile ayakta kalınır ve topluluğun varlığı yarınlara taşınmaya çalışılır.

Osmanlı Devleti büyük bir güç olarak kurulmuş, genişlemiş, genişledikçe kurucu asabiye Osmanoğulları devreden çıkmış ve Avrupa, Asya ve Afrika'da yaklaşık 600 yıl hüküm sürmüştür. Özellikle Lübnan Suriye bölgesinde kurduğu nizam ve yeni durumlara göre sürekli yenilediği yönetim unsurlarıyla I. Dünya savaşına kadar varlığını sürdürmüştür. Osmanlı Devleti burada bulunan toplulukların kendilerini ifade etmelerine ve inançlarını yaşamalarına müsaade etmiştir. Özellikle her topluluğun var olmak ve varlığını devam ettirmek noktasında bir anlamda koruyucu bir hal takınmıştır. Çünkü uzun yıllar var olan bu topluluklar artık kısa sayılabilecek sürede varlık endişesi duymaya başlamışlar ve birbirlerine saldırmaya başlamışlardır. Bu toplumlar birbiri ile savaşırken

aslında yok olmakta, acı tohumları ekilmekte ve kemikleşmiş kin duyguları aktarılır bir hale gelmektedir.

Osmanlı sonrası Lübnan’da hemen her özgün topluluk kendine bir hâkimiyet alanı kurarak bunu büyük güçlerle ilişki sayesinde pekiştirmek ve geliştirmek davasıdır. İşte Modern Lübnan kurulduktan sonra bu bölgede meydana gelen etnik yapının özeti budur. Zaten bu topluluklar buradaydı. Ancak iç içe geçmiş bir kültürle varlıklarını devam ettiriyorlardı. Üst kontrol olan Osmanlı bölgeden el çektilerince bu insicam bozuldu ve her güç kendi üst gücünü aramaya başladı. Sadece bir üst ve kapsayıcı gücün eksikliği her ne sebeple olursa olsun Modern Lübnan’ın kuruluşunu getirmiş ve günümüz Lübnan Devleti meydana gelmiştir.

Hristiyan Katolik Lübnan Marunîleri bu anlamda yukarıda bahsettiğimiz içe kapanarak savunmaya geçen, saldırarak var olmaya çalışan, dil, din ve etnik yapısını bu şekilde günümüze taşıyan yapıların belki de en bariz örneğidir. Marunîler kendi kadim varlıklarını binlerce yıldır koruyarak bu günlere kadar gelmeyi başarmışlardır. Marunîlerin dışardan görünümünü ifade edilirken iç içe geçmiş bir din-etnisite birlikteliği görülmektedir. Hristiyanlığı daha ilk dönemlerde kabul eden bu topluluk Hristiyanlığın geçirdiği aşamalardan sonuna kadar etkilenmiş ve varlığını uyguladığı var olma siyaseti ile başarmıştır. Marunîler de kendilerini tanımlarken Hristiyan Katolik Marunî bir toplumsal cemaat olarak ifade etmektedirler. En azından I. Dünya Savaşı sonuna kadar bu durum böyleydi. Bu varoluş mücadelesi I. Dünya Savaşı sonuna gelindiğinde artık farklı bir form kazanmıştır. Lübnan’ın en bilinen ve en güçlü topluluklarından biri olan bu cemaat yeni devletin oluşumunda hem bu dönüşümü koordine etti hem de kendini artık sadece bir dini etnik grup değil aynı zamanda politik baskı ve aksiyon hareketi yani siyasal parti olarak konumladı. Bu konumlanmanın sonucu Falanjist Lübnanlılar, en son formu ise Ketaib Partisi’dir.

Bu dönüşüm gerçekten de zorlu ve baskılarla bastırılmaya çalışılan bir süreci de beraberinde getirdi. Piyer Cemayel liderliğinde 1936 yılında kurulan Falanjist Milis Hareket hızla büyüdü ve bir takım zorunlu değişim ve dönüşümleri beraberinde yaşadı. İlk zamanlarsa muhalif bir milis hareket olan bu grup zamanla partiye dönüştü. Hızlı bir şekilde teşkilatlanarak partinin iç ve dış teşkilatlanmaları sağlandı. Burada topluluğun dini ve etnik yapısını ifade etme ve koruma ihtiyacının çok etkili olduğu açıktır. Daha

önceden bulunan sıkı bağıllık ve kardeşlik bir cemaatten bir milis gücüne buradan bir siyasal harekete ve partiye dönüşümde oldukça faydalı oldu. Sadece bu dönüşümü teorik olarak planlayacak ve toplumuna liderlik edecek bir öncüye ihtiyaç vardı. O öncü Piyer Cemayel olacaktı. Zaten Cemayel ailesi de partinin o günden bugüne manevi ve icrai sahibi konumunda bulunmaktadır.

Kurulan parti kendisini hızlı şekilde mobilize olan ve hemen her duruma hazırlıklı bir temele sahip, karşısında duran güçlere gözdağı veren, bu bölgede etkili olan büyük güçlere “Burada ben varım ve ben olmadan bir plan yapılamaz.” mesajı veren bir forma büründü. Sanattan siyasete, spordan eğitime kadar her alanda kendi etkinlik ve hareket alanını oluşturan parti Hristiyan, Marunî ve vatansever olarak kendilerini tanımlamaktadır. Partini mottosu olan “Allah, Vatan, Aile” aslında üçlüsü aslında bize parti ile ilgili her şeyi söylemektedir. Partinin sembolü Lübnan sedir ağacı olarak belirlenmiş ve bu sembolde kadim geçmişe ve bölgedeki varlık iddiasına atıf yapmaktadır.

Ketaib Partisi mensupları eğitimli ve bilinçli bir topluluk görünümündeler. Özellikle başkent Beyrut’un bir moda ve kültür başkenti olmasında payları büyük. Hemen her Marunî iyi bir eğitim için batıya gitmekte ve tekrar Lübnan’a hizmet etmek için dönmekte veya oradan hizmetine devam etmektedir. Batı ülkelerinde saygın bir yeri olan Marunîler ve Ketaib Partisi geliştirdiği sağlam lobi kanallarıyla hemen her kapıyı açacak güce sahiptir. Tabi bunda bağlı bulundukları Vatikan Kilisesi’nin katkısı da büyüktür. Çünkü bu topluluk bu bölgenin bu seviyede kendisini korumuş ve geliştirmiş hemen hemen tek Hristiyan topluluğudur.

Partinin ilke ve programı kuruluşta çok fazla değişime açık değildir. Ancak günümüzde parti eski militarist ve faşizan görünümünden sıyrılarak liberal demokrat bir çizgiye evrilmiştir. Amaç elbette her zaman Büyük Lübnan rüyasının gerçekleştirilmesi ve Lübnanlılığın korunması ve güçlendirilmesidir. Ailenin lider fertleri birçok suikaste uğramış ve bazı önemli bireylerini bu saldırılar sonrasında kaybetmiştir. Bu açıdan da kökleşmiş bir şehitlik kültüne de sahiptir. Partide kişiler değişmekte, sistem yenilenmekte ancak Cemayel ailesi nesilden nesile aktarılan bu varlık ve var olma davasını farklı argümanlarla da olsa devam ettirmektedir.

El-Ketaib partisi incelendiğinde baştan sona dinamik ve interaktif bir görüntü kendisini göstermektedir. Bu topluluk zamansal süreçte asla ve asla gevşememesi, rehavete kapılmaması gerektiğini bir ders olarak bütün üyelerine aşlamış durumdadır. Eğer gevşeklik ve disiplinsizlik olursa neler olacağı tarihi hafızalarında hem dost hem de düşmanları nezdinde kanla yazılmış hikâyelerle sabittir. Piyer Cemayel'in Berlin olimpiyatlarına gittiğinde Nazist ve faşist spor ekiplerinin disiplinli yapısından etkilenmesi zaten bu eksikliğin Marunî toplumunda var olduğunu göstermektedir. Piyer Cemayel böyle disiplinli bir yapıyı Lübnan'da da Marunî toplumu için kurabilirse toplumunun kaderinin değişeceğine inanmaktaydı. Tüm bunlar göz önüne alındığında Cemayel'in toplumunun ihtiyacı olan bu disiplin eksikliği üzerinde uzunca düşündüğünü ve atalarının ona bıraktığı dersler üzerine çalıştığını göstermektedir.

Karizmatik kurucu lider olarak Piyer Cemayel Marunîler ve Ketaib Partisi için çok önemli bir figürdür. Uzun boylu atletik, otoriter, karizmatik ve disiplinli bir görüntüsü ile Marunîler için bu dönemde adeta yaratıcının bir lütfu olarak görülmektedir. Piyer Cemayel'in Liderliği ülkemizde Mustafa Kemal Atatürk'e benzer bir yapı arz etmektedir. Kurucu liderlik ve radikal değişimler açısından bakıldığında Piyer Cemayel teokratik bir toplumu demokratik bir topluma dönüştürmek için en olumsuz örneklerden esinlenerek ciddi bir risk almış ve toplumunun kaderini belirlemiştir.

El-Ketaib Partisi 2023 yılında zorluklar içinde, her alanda bataklığa saplanmış durumda bulunan Lübnan Devleti'nin hala en sağlam ve iradeli kadro ve imkânlarına sahiptir. Lideri Sami Cemayel aşırı hamaset yapmakla suçlansa da bu Lübnan'da yine Marunîlerin maslahatları sağlamak adına yapılan siyasi bir manevra olarak görülmektedir. Çünkü diğer yanda ezeli rakipleri Hizbullah ve siyasi ayağı Emel Hareketi dinamik ve sert ideolojik yapısıyla Lübnan'da günden güne güçlenmektedir. Şiiler artan nüfuslarıyla da Lübnan'da 1932 yılında yapılan nüfus sayımları ve bu sayımlar üzerine kurulan konfesyonel yapıyı zorlamaktadır. Bu noktada El-Ketaib her türlü strateji ve yöntemi kullanarak partinin kuruluşunun 100. yılında kurucuları Piyer Cemayel'i onurlandırmak ve sonraki yüzyıla Lübnan'ın sahibi ve koruyucusu olarak girmek istemektedirler.

KAYNAKÇA

- Acar, İrfan C: **Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu**, TTK, Ankara, 1989.
- Adıgüzel, Gözde,
Yılmaz kolancı: Bilge **Antikçağda Statünün Rengi: Mor Purple: The Colour Of Status In Antiquity**, Cedrus The Journal Of Mcr.
- Armanoğlu, Fahir: **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, Timaş Yayınları, İstanbul 2014.
- Aslan, Cahit: “Nusayriler’de “Amcalık” Kurumu ve İşlevleri”, Antakiyat Dergisi, C:1, Sayı.2, Antakya 2018.
- Atiya, Aziz S: **Doğu Hristiyanlığı Tarihi**, Çev: Nurettin Hiçyılmaz, Doz Araştırma Yayınları, İstanbul 2005.
- A Lebanese Vision: **178 Steps Towards A Better Lebanon**, Beyrut, 2022.
- Atlıoğlu, Yasin: **Modern Lübnan’da Marunîler ve Çatışma**, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2009.
- Beggiani, Chorbishop
Seely Joseph: **Early Syriac Theology, With Special Reference To The Maronite Tradition Revised**, Edition 5, The Catholic University of America Press Washington,

D.C.2014.

- Bilge, Mustafa L: “Lübnan”, **DİA**, C.27, Ankara, 2003.
- Bozkurt, Abdülğani: “Lübnan'ın Sosyal Yapısı, Siyasi Tarihi ve Hizbullah, Trabzon, **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2010.
- Buzpınar Şit Tufan: “Lübnan” **DİA**, C.27, Ankara 2003.
- Chaitani, Youssef: **Post-Colonial Syria And Lebanon The Decline Of Arab Nationalism And The Triumph Of The State**, London 2007.
- Chamie, Joseph: “Religious Groups in Lebanon: A Descriptive Investigation”, **International Journal of Middle East Studies**, C: 2, Cambridge University Press, 1980.
- Cities Of The Middle East And North Africa, **A Historical Encyclopedia**, ed: Michael R. T. Dumper, Bruce E. Stanley, USA, 2006.
- Cleveland, William L: **Modern Ortadoğu Tarihi**, Çev: Mehmet Harmancı, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2008.
- Cobban, Helen: **The Making of Modern Lebanon**, Londra, Hutchinson

Group, 1985.

Çelik, Mehmet: **Lübnan'daki Seçim Sistemi ve Partiler**, Anasay, Sayı 10, Kasım 2019.

Çınar, Zafer: **Lübnan'daki Marunî ve Dürzilerin Siyasi Mücadeleleri**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2015.

Dekmejian, R. Hrair: **Patterns of Political Leadership: Egypt, Israel, Lebanon**, State University of New York Press Albany, 1975.

Duverger, Maurice: **Sociologie Politique**, Paris Press Universitaires de France, 1967.

Duverger, Maurice: **Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State** New York: Science Editions, 1963.

Entelis, John Pierre: **Pluralism and Party Transformation in Lebanon: Al-Kata'ib, 1936–1970**, Leiden, Netherlands, E. J. Brill, 1974.

Entelis, John Pierre: ***Belief –System and Ideology Formation In the Lebanese Ketaib Party***, International Journal of Middle East Studies, C.4, 1973.

Fisk, Robert: **“Pity The Nation, Lebanon At War”**, Londra, Andre Deutsch,

1990.

Gibbon, Edward: **Roma İmparatorluğunun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi,**
İndie Yayınları, 2019.

Hassan, Nizar: **Where do Lebanese Political Groups Stand on Policy Questions?** An Analysis of Electoral Platforms, The
Lebanese Center for Policy Studies, Policy Paper, Lübnan,
2019.

Hitti, Philip K: **A Short History of Lebanon,** ST Martin Press, Newyork,1965.

Hourani. Albert: **Lebanon: Development Of A Political Society**”, Der:
Leonard Binder, Politics in Lebanon, John Wiley& Sons,
London, 1965.

Howard, Henry,
M. Herbert: **Recollections of The Druses of The Lebanon and Notes
On Their Religion,** London, John Murray, 1860.

Işık, Ramazan: **Marunî Kilisesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2003.**

- Khalaf, Tefik : **”The Phalange and The Maronite Community: From Lebanonism to Maronitizm”**, Der, Roger Owen Essay on The Crisis İn Lebanon, Londra Ithaca Press, 1976.
- Kor, Zahide Tuba: **Ortadoğu’nun Aynası Lübnan**, İHH Yardım Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009.
- Makdisi, Ussama: **The Culture of Sectarianism**, University of California Press, London, 2000.
- Marius, Deeb: *The Lebanese Civil War*, Newyork Praeger, 1980.
- Neumann, Sigmund: ***Towards a Comparative Study of Political Parties (in Modern Political Parties)***, The University of Chiago Press, 1956.
- Özkoç, Özge : “Lübnan Savaşı Üzerine”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 61-3.
- Özşavli, Halil: **Lübnan Ermenileri (1914-1939)**, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Doktora Tezi, Ankara, 2014.

Pakradouni, Karim: **“Structure des Kataeb”** (unpublished M  moire de Dipl  me d’Etudes Sup  rieures de Sciences Politiques, Universit   de Saint Joseph Beirut, Lebanon 1967.

Priestley, Joseph: **A General History of The Christian Church: From The Fall of The Western Empire to The Present Time**, C: 1, Northumberland, 1802.

Robinovich, Itamar,
Esman, Milton J: **Ethnicity, Pluralism, and the State in the Middle East**, Cornell University Press, Ithaca and London 1988.

Rondot, Pierre: **Et-Tav  ’if fi ed-Davla el-Lubn  niyye**,   ev: M  fide Ebu Murad (Fransızca’dan Arap  a’ya), Beyrut, Dar el-Kutub el-Hadise, 1984.

Salem, Paul: **“The Future of Lebanon”**, Foreign Affairs, C:85, Sayı:6, Kasım-Aralık 2006.

Sever, Ay  eg  l: **“Oyda  macı Kurumsalla  an Rejim: L  bnan Cumhuriyet”**, Kar  ıla  tırmalı Siyasal Sistemler, (  evrimi  i),
<https://www.researchgate.net/publication/326571744>,27

Mayıs 2022.

Süleiman, Michael W: **Political Parties in Lebanon**, Cornell University Press, 1967.

Stoakes, Frank: “The Supervigilantes: The Lebanese Kataeb Party As A Builder, Surrogate and Defender of State”, Middle East Studies, 1975.

Şöhret, Mesut: “Ulus Devletsiz Devlet Sistemi: Lübnan Modeli”, **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl 5, Sayı 1, Haziran 2012.

Traboulsi, Fawwaz: **A History of Modern Lebanon**, Pluto Press, London2007.

Wehr: A Dictionary of Modern Written Arabic

Yurtsal, Kenan: Büyük Ortadoğu’da Küçük Ortadoğu: Lübnan, **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi**, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2006.

İnternet Siteleri

<https://www.etymonline.com/word/lebanon>.

<https://www.insamer.com/tr/ulke-profil-lubnan/> (Çevrimiçi) 3 Haziran 2022.

<https://aleteia.org/2020/09/10/christians-in-lebanon-a-short-history-of-the-maronite-church/>.(Çevrimiçi)3 Haziran 2022.

<https://tr.zhujiworld.com/lb/> (Çevrimiçi) 3 Haziran 2022.
(Çevrimiçi) 3 Haziran 2022.

https://belleten.gov.tr/tam-metin/2142/tur,S.Nisan1990,C_54,s,365-380. (Çevrimiçi) 18.07.2023.

<https://www.britannica.com/biography/Camille-Chamoun>
(Çevrimiçi)17.09.2022.

<https://apnews.com/article/3c9ff8bbc050abc4c9d4b646b12a23c3>
(Çevrimiçi)17.09.2022.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/861514>
(Çevrimiçi) 31 Mayıs 2022.

<https://en.nationalbloc.org/values> (Çevrimiçi) 4 Haziran 2022.

[https://worddisk.com/wiki/National_Liberal_Party_\(Lebanon\)/#](https://worddisk.com/wiki/National_Liberal_Party_(Lebanon)/#)

(Çevrimiçi) 4 Haziran 2022.

<https://lebanesekataeb.com/home/history>. (Çevrimiçi) 4 Haziran 2022.

[https://documents.ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/](https://documents.ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/619/49/PDF/N0561949.pdf?OpenElement)

[N05/619/49/PDF/N0561949.pdf?OpenElement](https://documents.ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/619/49/PDF/N0561949.pdf?OpenElement)

(Çevrimiçi) 31 Mayıs 2022).

A Lebanese Vision, 178 Steps Towards A Better Lebanon,
Beyrut,2022.

EKLER

EK-1:

El-Ketaib Partisi İlk Kurucuları Piyer Cemayel, Şefik Nasif, Charles Helou, George Nakkaş ve Emile Yard aynı karadeler.

EK-2

El-Ketaib Partisi Simgesi Sedir Ağac

EK-3

Piyer Cemayel 1936 Berlin Olimpiyatlarında

EK-4

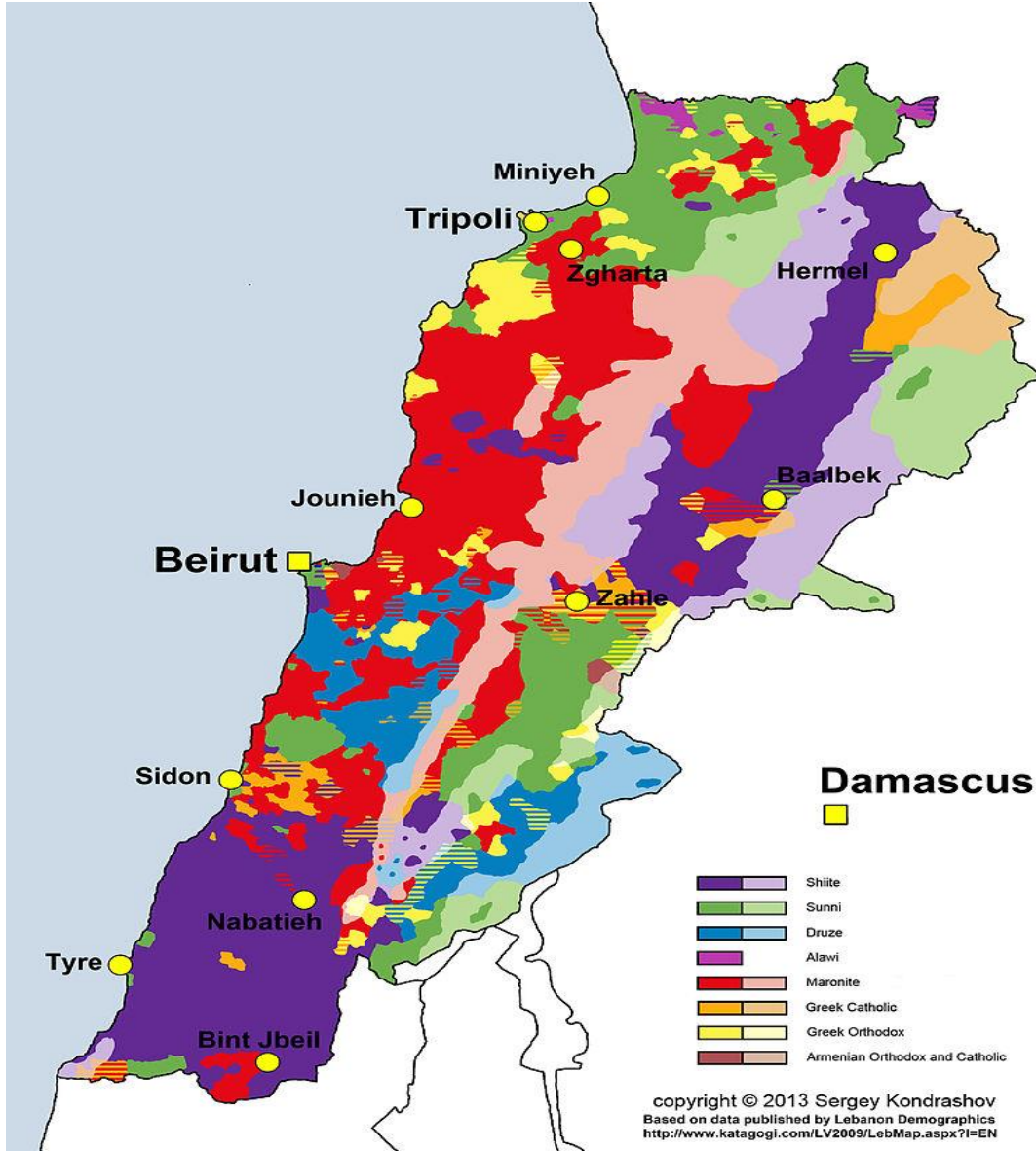
1936 Berlin Olimpiyatlarında Piyer Cemayel'in Etkilendiği Görüntüler

EK-5

Piyer Cemayel'e İlham Veren Çekoslovakya Sokol Hareketi

EK-6

Lübnan'da Mezhep grupların bölgesel dağılımı

Partinin Lideri Sami Gemayel

EK-8

Cemayel Ailesi

Soldan Sağa Arkadakiler: Genevieve Cemayel (Piyer Cemayel'in eşi), Piyer Cemayel, Emin Cemayel

Soldan Sağa Öndekiler: Solange Cemayel (Beşir Cemayelin Eşi) , Beşir Cemayel, Joyce Cemayel (Emin Cemayel'in Eşi)

EK-9

Bir suikaste kurban giden Beşir Cemayel ve kardeşi Emin Cemayel.

EK-9

4 Ağustos 2020 yılında meydana gelen Lübnan Liman Patlaması

EK-10

Aziz Maron Manastırı ve Aziz Marun'a İthaf edilen resim